

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΣΠΟΥΔΕΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

**ΘΕΜΑ : «ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ»**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΘΕΟΔΩΡΑ Χ. ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Α.Μ. : 65/2005

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ

ΕΤΟΣ : Β'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2007

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Σ.Ο.Α.Β.: Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων

ΛΑΧ: Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Σ.Σ.: Σύμφωνο Σταθερότητας

Υ.Δ.Α.Σ.: Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Π.Ο.Ε.: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Σ.Ε.: Σοβιετική Ένωση

ΥΠΕΞ: Υπουργείο Εξωτερικών

DAC: Development Assistance Committee

ECHO: European Community Humanitarian Office

ECOSOC: Economic and Social Council

EAR: European Agency for Reconstruction

NATO: North Atlantic Treaty Organization

NGO'S: Non- Governmental Organizations

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	2
Περιεχόμενα	3- 4
Εισαγωγή	5-14
 Α' ΜΕΡΟΣ	
1. Θεωρητική προσέγγιση	15- 22
1.1 Κοινωνία των Πολιτών	22- 23
1.2 ΜΚΟ : Ορισμός	24- 27
 Β' ΜΕΡΟΣ	
1. Ευρωπαϊκή Ένωση και ΜΚΟ	27- 29
1.1 Σύμβαση πλαίσιο εταιρικής σχέσης με ΜΚΟ	29- 33
 Γ' ΜΕΡΟΣ	
1. Ρόλος ΜΚΟ	34- 37
1.1 Αριθμός	37- 40
1.2 Εσωτερική Δομή	40- 41
1.3 Δράση	41- 43
1.4 Εθελοντισμός	43- 44
2. Χρηματοδότηση	44- 46
2.1 Σχέση ΜΚΟ με τους χρηματοδότες	47- 49
3. Ουδετερότητα	49- 51
4. Τεχνογνωσία και Επαγγελματική Εξειδίκευση	51- 52
5. ΜΚΟ και Πολιτικά Κόμματα	52- 54
5.1 Διακυβέρνηση μια νέα οπτική	54- 56
6. Ο κύριος λόγος για την αυξανόμενη σημασία των ΜΚΟ	56- 58
7. Τεχνολογία και Δημοκρατία	58- 60

7.1 Οι Νέες Τεχνολογίες και οι ΜΚΟ	60- 61
7.2 ΜΚΟ και Διαδικτυακές Πύλες	61- 62
7.3 Η Ελληνική Διαδικτυακή Πύλη	62- 63
 Δ' ΜΕΡΟΣ	
1. ΜΚΟ στην Ελλάδα	63- 70
1.1 Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας	71- 75
1.2 Αναπτυξιακή Διπλωματία	75- 76
1.3 Χώρες και τομείς προτεραιότητας των προγραμμάτων της ελληνικής αναπτυξιακής συνεργασίας	76- 81
1.4 Δυτικά Βαλκάνια	81- 84
2. ΜΚΟ στα Βαλκάνια	84- 86
3. Εξωτερική Πολιτική Ελλάδας	86- 93
3.1 Έλλειψη Θεσμικών Δομών	93- 94
4. Ο Ρόλος και η Θέση των ΜΚΟ- Η Επικείμενη Συνταγματική Αναθεώρηση	95
 Συμπερασματικές παρατηρήσεις	 96- 100
Βιβλιογραφία	101- 107
Παράρτημα	108- 131

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της ανά χείρας εργασίας είναι οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και η ελληνική εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρήσαμε να μελετήσουμε την προβληματική αυτή με σκοπό να αναλύσουμε «το φαινόμενο» ΜΚΟ, ως μας επιτραπεί ο όρος και συνάμα σε ένα δεύτερο επίπεδο να αναδείξουμε αν τελικά και κατά πόσο επηρεάζεται ή ενδεχομένως διαμορφώνεται η ελληνική εξωτερική πολιτική με τη δράση των οργανώσεων αυτών. Εξάλλου, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ζούμε σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης, και συνεπώς δεν θα πρέπει να μας φαίνεται άτοπη η προβληματική αυτή, αφού στο πεδίο των διεθνών σχέσεων οι πολιτικές του κάθε κράτους δεν αναδεικνύονται μονάχα από τις επίσημες ενέργειες αυτού, αλλά και από την ύπαρξη και άλλων δρώντων, όπως των ΜΚΟ. Αυτή πολύ σύντομα είναι η θεματική που μας απασχόλησε.

Επιλέξαμε να διαχωρίσουμε την εργασία σε τέσσερα μέρη, γενικότερα κεφάλαια, ανάλογα με την θεματολογία. Στο πρώτο επιχειρήσαμε να διαφανούν αποτελεσματικότερα οι έννοιες που καλούμαστε να αναλύσουμε. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας τα θεωρητικά εργαλεία προσπαθήσαμε να ερμηνεύσουμε την ύπαρξη και κατ' επέκταση τη λειτουργία των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Στη συνέχεια περάσαμε στην ανάλυση της Κοινωνίας των Πολιτών, μιας έννοιας που θεωρείται σταθμός αυτής των ΜΚΟ, αφού οι τελευταίες εκλαμβάνονται ως προέκταση της πρώτης.

Έπειτα, στο ορισμό των ΜΚΟ σήμερα διότι έχουν γίνει πολλές εργασίες πάνω στην τυπολογία των ΜΚΟ στα μέσα της δεκαετίας του 1990 όμως, παρά τις τόσες διαφορές τους στην ιδεολογία, στο επίκεντρο, στην αφετηρία και στους τρόπους λειτουργίας, οι ΜΚΟ μοιράστηκαν πολλά χαρακτηριστικά και τρόπους συμπεριφοράς σε σχέση με την πρόσβαση, την καταβολή και τον υπολογισμό της βοήθειας.

Οι μεγαλύτερες ΜΚΟ είναι πλέον διεθνείς παίκτες με πρόσβαση σε σημαντικούς πόρους. Επενδύουν πολύ στην εξεύρεση χρημάτων, στο μάρκετινγκ και στην αύξηση του μεριδίου αγοράς της ανθρωπιστικής και υποστηρικτικής δραστηριότητας, κάτι που, σύμφωνα με αρκετούς έχει γίνει πιο σημαντικό από ότι η αναπτυξιακή εργασία. Όμως

ακόμη και οι μεγαλύτεροι παίκτες δεν αντιστέκονται στην αυξανόμενη εξάρτηση από επίσημους δωρητές και αναπτυξιακούς οργανισμούς¹.

Παρόλο που οι περισσότεροι ορισμοί των ΜΚΟ τονίζουν τον εθελοντικό και μη κυβερνητικό τους χαρακτήρα- γεγονός που δεν προκαλεί καμία έκπληξη-, κάποιοι κριτικοί έχουν σημειώσει τη δυσκολία στην οριοθέτηση μιας ξεκάθαρης διαχωριστικής γραμμής μεταξύ του «κυβερνητικού» και του «μη κυβερνητικού».

Το «μη» είναι λοιπόν, ένας αμφίσημος όρος μάλλον, παρά μια ξεκάθαρη περιγραφή τη θέσης των ΜΚΟ στις δομές του κράτους και της κοινωνίας εν γένει και σε σχέση με το κράτος και τους κρατικούς οργανισμούς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Έτσι, εγείρεται το ερώτημα αν οι ΜΚΟ είναι όντως οργανώσεις της «κοινωνίας των πολιτών» ή κρατικές οργανώσεις και το κατά πόσο είναι τελικά μέρος ενός κυβερνητικού ρυθμιστικού συμπλέγματος, οπότε θα πρέπει να θεωρηθούν τμήματα του «διευρυμένου κράτους», σύμφωνα με τον Γκράμτσι².

Σύμφωνα με τον Βάλ, οι ΜΚΟ είναι εθελοντικές ενώσεις, ανεξάρτητες από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα, μη κερδοσκοπικές, που αποδέχονται ως μέλη τους άτομα ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα, θρησκεία και φύλο.

Βεβαίως, οι ΜΚΟ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις για την αντιμετώπιση κοινωνικών αποκλεισμών, την ενσωμάτωση ειδικών ομάδων του πληθυσμού και γενικότερα των μη προνομιούχων στον οικονομικό ιστό και το «κοινωνικό όλον». Δραστηριοποιούνται για την καταπολέμηση της φτώχειας και την κοινωνική συνοχή. Αναπτύσσουν δράσεις κοινωνικής προσφοράς και αλληλεγγύης, δράσεις που στόχο έχουν την κοινωνική δικαιοσύνη³.

Πολλές από τις οργανώσεις αυτές απευθύνονται προς τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, των Βαλκανίων και άλλες αναπτυσσόμενες ή υπό μετάβαση χώρες του Κόσμου.

¹ James Petras, Tina Wallece, Tessa Morris- Suzuki, Joachim Hirsch (επιμ. Παπαμιχαήλ Γιάννης), *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική*, Εκδόσεις The Monthly Review Imprint, Αθήνα 2005, σελ 31-52

² Ομοίως, όπως πριν, σελ 74-76

³ Σιούφας Δημήτρης, *Ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: σωστές αρχές, ανεπαρκείς βάσεις*, σελ 1-2, στο www.parliament.gr/sioufas/press/artheta/doc

Είναι βέβαιο γεγονός ότι και η καταπολέμηση της φτώχειας αποτελεί τμήμα της εξωτερικής πολιτικής των κρατών και διέπεται από πολιτικά και οικονομικά κριτήρια. Εξίσου, φανερό είναι ότι οι ΜΚΟ είναι το «αγαπημένο παιδί» της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυτή λοιπόν η προβληματική προσπαθήσαμε να διαφανεί στο δεύτερο μέρος της εργασίας. Δηλαδή η σχέση των ΜΚΟ με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά πόσο η τελευταία συμβάλει στην υποστήριξη της δράσης των πρώτων και με ποιο τρόπο. Ενώ στο τρίτο μέρος αναλύεται διεξοδικότερα ο ρόλος των ΜΚΟ. Μια σφαιρικότερη σκιαγράφηση της παρουσίας τους.

Μετά τον πόλεμο -πιο σωστά, το βομβαρδισμό εκ μέρους των Νατοϊκών δυνάμεων- στη Γιουγκοσλαβία την άνοιξη του 1999, ξεκίνησε μια έντονη συζήτηση στην Ελλάδα περί του τι χρησιμεύουν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που έχουν ως βασικό πυρήνα δράσης και προβληματικής τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ποιον εξυπηρετούν και από ποιον εκπορεύονται. Έγινε λόγος για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ιδίως για αυτές που αποτελούν παραρτήματα αντίστοιχων Δυτικών ΜΚΟ (Διεθνής Αμνηστία, Greenpeace, Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι και σε μικρότερο βαθμό Γιατροί του Κόσμου, Γιατροί Χωρίς Σύννορα)⁴.

Η παροχή βοήθειας προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο αποτελεί μια τεράστια επιχείρηση. Το ζήτημα είναι κατά πόσον οι οργανώσεις που εμπλέκονται υπηρετούν τα συμφέροντα των φτωχών ή του εαυτού τους⁵. Μια βαθύτερη ανάλυση, όμως, αναδεικνύει άγνωστες και ενδεχομένως δυσάρεστες πλευρές. Γιατί υπάρχουν τόσες πολλές ΜΚΟ; Πώς συντονίζουν τη δράση τους; Από ποιον χρηματοδοτούνται και πόσο αποτελεσματικά διαχειρίζονται τους πόρους τους; Σε ποιον λογοδοτούν; Μ' άλλα λόγια, μήπως διαθέτουν δύναμη και επιρροή, αλλά όχι και ευθύνες; Εκτός από σύμπτωμα της κρίσης, μήπως αποτελούν και μέρος του προβλήματος;

Σύμφωνα με την Janine Wedel «Υπό το καθεστώς του κομμουνισμού, τα έθνη της Ανατολικής Ευρώπης ποτέ δεν είχαν μια 'κοινωνία πολιτών'. 'Κοινωνία πολιτών' υπάρχει όταν άτομα και ομάδες έχουν την ελευθερία να σχηματίζουν οργανώσεις που λειτουργούν

⁴Τριαρίδης Θανάσης, *Ατακτες σκέψεις για το ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων*, στο *Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι* στις 18/9/2000

⁵Μήτσος Μιχάλης, *Μια προσοδοφόρα επιχείρηση*, *Τα Νέα*, 30/06/2005

ανεξάρτητα από το κράτος, και που μπορούν να μεσολαβούν μεταξύ των πολιτών και του κράτους.»

Το ερώτημα είναι ποια είναι η θέση των ίδιων των ΜΚΟ σε όλα αυτά. «Τελικά, οι συζητήσεις για την κοινωνία των πολιτών μας οδηγούν σε μια νέα κατανόηση της συνεισφοράς του ηθικού, του κοινωνικού και του πολιτικού στην οργάνωση όλων των ανθρώπινων κοινοτήτων»⁶.

Την ίδια στιγμή, το κράτος έχει υποστηρίξει πολλές ΜΚΟ του κοινωνικού τομέα, οι οποίες καταπολεμούν τη φτώχεια ή εξυπηρετούν τις ανάγκες ατόμων με ειδικές ανάγκες. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 θεσπίστηκαν μάλιστα δύο νόμοι για τη ρύθμιση αυτής της σχέσης κράτους-ΜΚΟ, ένας για τις κοινωνικές ΜΚΟ και ένας για τις αναπτυξιακές ΜΚΟ. Οι ΜΚΟ που προσανατολίζονται στα δικαιώματα δεν έχουν ακόμα αναγνωριστεί με παρόμοιο τρόπο από το κράτος, το οποίο μέχρι πολύ πρόσφατα παρέμενε εχθρικό τουλάχιστον απέναντι στις γνήσιες ομάδες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα μειονοτικά δικαιώματα⁷.

Το παλαιότερο είναι η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη, που ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1950. Η Διεθνής Αμνηστία δημιούργησε ελληνικό τμήμα μετά την πτώση της δικτατορίας το 1974 και, όπως συνήθως, έχει επικεντρώσει το έργο της στην υπεράσπιση των θυμάτων παραβιάσεων ανθρώπινων δικαιωμάτων. Επίσης γνωστά και σεβαστά είναι τα ελληνικά τμήματα της Greenpeace, των Γιατρών του Κόσμου, και των Γιατρών Χωρίς Σύνορα⁸ είναι ενδεικτικά μερικές από αυτές.

Πρόσφατες δημοσιεύσεις επέκριναν τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), τονίζοντας είτε το ρόλο τους στην υιοθέτηση «ενός νέου τύπου πολιτιστικής και

⁶ Δελγιγιάννης Αλέξανδρος, *Κοινωνία ποιων πολιτών; Όταν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις χρησιμοποιούνται ως επίφαση δημοκρατίας*, στο *Δικαιωματικά*, τεύχος 7, Αθήνα Οκτώβριος 2000, στο www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/07/fakelos/koinwnia/05.htm

⁷ Δημητράς Παναγιώτης, *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα*, στο *Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι* στις 4/10/1999

⁸ Δελγιγιάννης Αλέξανδρος, *Κοινωνία ποιων πολιτών; Όταν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις χρησιμοποιούνται ως επίφαση δημοκρατίας*, στο *Δικαιωματικά*, τεύχος 7, Αθήνα Οκτώβριος 2000, στο www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/07/fakelos/koinwnia/05.htm

οικονομικής αποικιοκρατίας⁹» είτε την εξέλιξή τους ως «ένα αυξανόμενο σημαντικό μέρος του διεθνούς σταθεροποιητικού συστήματος του παγκόσμιου καπιταλισμού¹⁰».

Αυτή η διαδικασία πρέπει να κατανοηθεί σύμφωνα με τον τρόπο κατά τον οποίο η υπό προϋποθέσεις αναπτυξιακή βοήθεια έφυγε από την αμιγώς οικονομική σφαίρα και εισήλθε σε κάθε πλευρά της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

Οι ΜΚΟ πρέπει πια να εργαστούν σε ένα πλαίσιο στο οποίο πολλές από τις στρατηγικές και τις κατευθύνσεις καθορίζονται και ελέγχονται στενά από εξωτερικές οργανώσεις βοήθειας. Μερικές φορές μπορεί να είναι δύσκολο να θυμηθούμε τους προηγούμενους βασικούς στόχους των αναπτυξιακών ΜΚΟ (π.χ. βελτίωση του περιβάλλοντος, ανάπτυξη μοντέλων παροχής υπηρεσιών, κλιμάκωση, προώθηση της λαϊκής συμμετοχής, χρηματοδότηση, στρατηγικός σχεδιασμός), καθώς νέοι στόχοι έρχονται συνεχώς στο προσκήνιο (π.χ. υπεράσπιση αλλαγής πολιτικών, προσεγγίσεις βασισμένες στα δικαιώματα, «ένταξη της διάστασης του φύλου», υπευθυνότητα και διαφάνεια, εκτίμηση αποτελεσμάτων).

Βεβαίως, πολλές ΜΚΟ του Βορρά, και όλο και περισσότερες του Νότου, αντιτίθενται επισήμως σε πολλές απόψεις των κυρίαρχων τάσεων, λόγου χάρη στο παγκόσμιο εμπόριο και στο ρόλο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, όπως και στο θέμα του χρέους (με το «Jubilee 2000» να λειτουργεί ως αξιοσημείωτο παράδειγμα αντίθεσης στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας).

Συχνά δε αυτές οι προσπάθειες για εκστρατείες καταστρέφονται από την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των ΜΚΟ: ανταγωνισμός για υποστήριξη, όπως και για κεφάλαια, και επιθυμία να ανέβει το προφίλ των ΜΚΟ μετριάζουν τα αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας, όπως επίσης και το γεγονός ότι οι ΜΚΟ βασίζονται όλο και περισσότερο στους αποδέκτες της κριτικής τους για χρηματοδότηση και πρόσβαση στους διαδρόμους της εξουσίας.

Ο μετασχηματισμός προς ένα «κράτος διαπραγμάτευσης» και η αυξανόμενη σημασία των διεθνών οργανισμών και δικτύων υπονομεύει σοβαρά τα δημοκρατικά

⁹James Petras, Tina Wallece, Tessa Morris- Suzuki, Joachim Hirsch (επιμ. Παπαμιχαήλ Γιάννης), *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική*, Εκδόσεις The Monthly Review Imprint, Αθήνα 2005, σελ 31-52.

¹⁰ Ομοίως, όπως πριν σελ 74-93

συστήματα. Αυτό οδηγεί σε κρίση των δομών αντιπροσώπευσης και σε αυξανόμενη απονομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος.

Οι εξελίξεις αυτές αποτελούν σημαντική αιτία της αυξανόμενης σημασίας των ΜΚΟ¹¹. Με τη διογκούμενη ανισότητα σε όλο τον κόσμο και τα συνεπακόλουθα κύματα μεταναστών και προσφύγων, τα δημοκρατικά συστήματα των ισχυρών μητροπολιτικών κρατών τείνουν να εκφυλιστούν σε μια ένωση σχετικά προνομιούχων πολιτών, των οποίων πρωταρχικοί στόχοι είναι να διατηρήσουν ένα οχυρό πλούτου αποκλείοντας τους υπόλοιπους και να εξασφαλίσουν την εθνική ασφάλεια και την οικονομική ευμάρεια μέσω στρατιωτικών επεμβάσεων στην περιφέρεια.

Στην Ελλάδα, η ανάγκη για την «αντιμετώπιση του φαινομένου» εμφανίστηκε μόλις το 1999, δηλαδή 20 έτη μετά από τότε που η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για πρώτη φορά θέσπισε κανόνες για την ενίσχυση προγραμμάτων ΜΚΟ σε αναπτυσσόμενες χώρες, με παράλληλες δομές διαχείρισης μέσα από τη σύσταση ειδικής ομάδας ΜΚΟ στο πλαίσιο της Γενικής Διεύθυνσης για την Ανάπτυξη. Μέχρι τότε η ενίσχυση δράσεων των ΜΚΟ ήταν μια ιδιαίτερα περιορισμένη και ad hoc δράση με πολύ μικρά αποτελέσματα και ελάχιστη συνεισφορά στην προσπάθεια υλοποίησης των στόχων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει την ενίσχυση ΜΚΟ για μια σειρά από θεματικές, ενδεικτικά αναφέρουμε, υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων σε αναπτυσσόμενες χώρες, ενίσχυση δράσεων που αποσκοπούν στον εκδημοκρατισμό και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενίσχυση δράσεων για την κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση ανθρώπων που έχουν εκτοπιστεί από τις εστίες τους, επιστροφή προσφύγων στις εστίες τους, προστασία του περιβάλλοντος στις αναπτυσσόμενες χώρες, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τα προβλήματα και την πραγματικότητα στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, ενίσχυση δράσεων των τοπικών ΜΚΟ, ενίσχυση του κράτους δικαίου και του θεσμού της κοινωνίας των πολιτών.

Επίσης, η κατανόηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων ΜΚΟ έχει οδηγήσει στη δημιουργία, εκ μέρους της Επιτροπής μιας ειδικής υπηρεσίας, του Γραφείου Ανθρωπιστικής Βοήθειας της ΕΕ- European Community Humanitarian Office (ECHO)-

¹¹ Σωτηρόπουλος Δ. Α. (επιμ.), *Η άγνωστη Κοινωνία Πολιτών*, Εκδόσεις Ποταμός 2004, σελ 78-79

με σκοπό τη συνεργασία με ΜΚΟ και τους οργανισμούς του ΟΗΕ για την παροχή αρωγής σε έκτακτες ανάγκες αλλά και εκεί που η κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα το απαιτεί. Η υψηλή στάθμη επαγγελματισμού, διαχειριστική και επιχειρησιακή ικανότητα που απαιτείται από τις ΜΚΟ έχει περιορίσει σημαντικά τον αριθμό των ΜΚΟ που χρηματοδοτούνται από τη συγκεκριμένη υπηρεσία. Σήμερα μόνο 120 ΜΚΟ έχουν υπογράψει τη Συμφωνία πλαίσιο με το Γραφείο Ανθρωπιστικής Βοήθειας της ΕΕ¹².

Δεν είναι επίσης, τυχαία η εμπλοκή και η άμεση συνεισφορά ΜΚΟ στο σχεδιασμό και την υλοποίηση πολύπλοκων δράσεων, όπως για παράδειγμα οι επιστροφές εκτοπισμένων πληθυσμών στις εστίες τους. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Ανασυγκρότησης¹³, ο οποίος ενισχύει ΜΚΟ να σχεδιάσουν αντίστοιχες δράσεις.

Ως εκ τούτου περάσαμε στο τέταρτο και τελευταίο μέρος της εργασίας μας που αφορά την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στα Βαλκάνια και αν αυτή επηρεάζεται ή ενισχύεται στην πορεία μέσα από την δράση των ΜΚΟ.

Ακόμη και αν αναγνωρίσουμε ότι ο ρόλος τους στη διαμόρφωση πολιτικής είναι περιορισμένος, και σε αρκετές περιπτώσεις εκλαμβάνονται ως «εργαλεία» ή «φορείς άσκησης εξωτερικής πολιτικής» παρόλα αυτά δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ότι:

Οι ΜΚΟ σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν είναι απλά μέρος ή εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής, αλλά συμμετέχουν στη διαμόρφωση αυτής, τουλάχιστον σε περιπτώσεις που εμπίπτουν σε τομείς που έχουν αναπτύξει εξειδίκευση, όπως η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, η υλοποίηση αναπτυξιακών δράσεων σε χώρες του Τρίτου Κόσμου κ.ά

Οι ΜΚΟ δεν είναι μόνο φορείς άσκησης αλλά και παραγωγής πολιτικών στο βαθμό που έχουν αναπτύξει τεχνογνωσία και εξειδίκευση σε ιδιαίτερα πολύπλοκα ζητήματα, όπως το διεθνές εμπόριο, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.ο.κ

Η σημασία του ρόλου των ΜΚΟ έχει αναγνωριστεί στο βαθμό που σε πολλές περιπτώσεις συνιστούν το συνδετικό κρίκο ανάμεσα σε μακροπολιτικές των διεθνών

¹² Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Μαυρίνα Κόππα, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2005, σελ 277-294

¹³ Σκλιάς Παντελής, *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Τα Βαλκάνια, η Κεντρική και η Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ), οι χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και οι σχέσεις τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2001, σελ 323-327

οργανισμών και του απλού πολίτη, ο οποίος επωφελείται από τις δράσεις τους και απολαμβάνει τα οφέλη της χρηματοδότησης ενός ΜΚΟ από έναν διεθνή οργανισμό άμεσα.

Οι αλλαγές στη διεθνή σκηνή σε ότι αφορά τη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, τον ορισμό των προτεραιοτήτων και το σχεδιασμό και την υλοποίηση των πολιτικών συνιστούν το κύριο χαρακτηριστικό του διεθνούς οικονομικού και πολιτικού συστήματος. Ειδικότερα, η αναρρίχηση της «ασφάλειας» και της «καταπολέμησης της τρομοκρατίας» στην κορυφή της ατζέντας των προτεραιοτήτων στη διεθνή σκηνή αλλάζουν πλήρως το περιβάλλον, το πλαίσιο δράσης των ΜΚΟ. Η επιτάχυνση των δυνάμεων εκείνων που ενσωματώνουν τις αδύναμες οικονομίες του πλανήτη μας σε ένα ομόκεντρο σύστημα αρχών και αξιών με άξονα την οικονομία της αγοράς, αποτέλεσμα των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είναι επίσης μια νέα πραγματικότητα που πρέπει να λάβουμε υπόψη.

Σε αυτό το πλαίσιο οι ΜΚΟ έχουν έναν ιδιαίτερο σημαντικό ρόλο να παίξουν αυτόν της παροχής αρωγής καθώς επίσης και της προσπάθειας σχεδιασμού δράσεων που σαν σκοπό έχουν την κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση των λιγότερο ευνοημένων κοινωνικών ομάδων. Με αυτό τον τρόπο οι ΜΚΟ μπορούν να συνεισφέρουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη με έμφαση σε εκείνες τις κοινωνικές ομάδες που έχουν περιθωριοποιηθεί. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής των οργανισμών αυτών στο σχεδιασμό κοινωνικών πολιτικών και παράλληλα, η ανάπτυξη εκείνων των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων που τους καθιστούν αποτελεσματικούς κοινωνικούς εταίρους.

Η έννοια και το περιεχόμενο της διεθνούς αναπτυξιακής πολιτικής αλλάζουν. Αυτή εκλαμβάνεται ως εργαλείο στο πλαίσιο της επιδίωξης σκοπών και στόχων της εξωτερικής πολιτικής, χωρίς να συνδέεται οπωσδήποτε με τον αρχικό της σκοπό, την καταπολέμησης της φτώχειας και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σε αυτό το πλαίσιο οι ΜΚΟ είναι δυνατό να ασκήσουν πίεση στις εθνικές τους κυβερνήσεις με σκοπό την αύξηση των ποσοστών της βοήθειας που δεν συνδέεται με προϋποθέσεις και όρους.

Η πρωτοφανής κινητοποίηση ελληνικών ΜΚΟ για παροχή βοήθειας στα θύματα του σεισμού στη Βορειοδυτική Τουρκία το 1999 και η αντίστοιχη των τουρκικών στον καταστροφικό σεισμό στην Αθήνα ένα μήνα αργότερα («διπλωματία των σεισμών»),

πιστεύεται ότι αποτέλεσε φορέα και αυθεντικό εκφραστή της. Επιπλέον, η Νατοϊκή επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο αποτέλεσε άλλη μια αφορμή ενεργοποίησης εθελοντικών προσφορών Ελλήνων πολιτών που έσπευσαν να συνδράμουν.

Σήμερα, η ανάγκη για νέες και περισσότερες μορφές έκφρασης σε μια ελληνική κοινωνία, η οποία είναι σύνθετη και κερματισμένη, είναι μεγαλύτερη όσο ποτέ. Την ουσιαστική κοινωνική αλλαγή μπορούν να επιφέρουν πολίτες ενταγμένοι σε οργανώσεις και σωματεία χωρίς να στοχεύουν στην ανάληψη εξουσίας αλλά στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων, στην προώθηση μιας νέας αντίληψης για την πολιτική, μιας αντίληψης σαφέστατα αποκεντρωμένης, τοπικής και συμμετοχικής, υπερβαίνοντας τους άκαμπτους έως δυσκίνητους και καχύποπτους μηχανισμούς του δημόσιου τομέα. Σε ό,τι αφορά στις αδυναμίες του πολύπλευρου συστήματος των ΜΚΟ είναι σημαντικό να υπάρξει μεγάλος βαθμός διαφάνειας στις διαδικασίες λειτουργίας και στη διαχείριση των πόρων τους.

Η δημιουργία ενός θεσμικά ενδιάμεσου «τρίτου τομέα» αποτελεί ανάχωμα απέναντι στην κρατική αυθαιρεσία και την επικυριαρχία μιας κερδοσκοπικής λογικής σε όλες τις εκδηλώσεις. Πολλές φορές, βέβαια, οι Μ.Κ.Ο. αντί να προασπίσουν την αυτοτέλεια και την ανεξαρτησία της δράσης τους απέναντι στο κράτος, τα κόμματα και τα οικονομικά συμφέροντα, γίνονται υποκατάστατά τους με υπόγειες χρηματοδοτήσεις ή υποκατάστατα μιας συγκεκριμένης κερδοσκοπικής δραστηριότητας.

Στην Ελλάδα, οι Μ.Κ.Ο. λειτουργούν με ποικίλες μορφές του αστικού δικαίου ως σωματεία, ιδρύματα, ενώσεις προσώπων, ακόμη και ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αλλά και ως εταιρείες κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα¹⁴.

Οι ομάδες πίεσης διευρύνουν τη συμμετοχή και τη δημοκρατία με την προσφορά εναλλακτικών διαύλων συμμετοχής, και ενσωματώνουν και στο πολιτικό σύστημα κοινωνικές ομάδες περιθωριοποιημένες ή και εντελώς αποκλεισμένες από αυτό¹⁵.

Σύμμαχο στην αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων για τον άνθρωπο για τον πολίτη.

¹⁴Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Η έννοια της Συμμετοχής στην Σύγχρονη Δημοκρατία*, άρθρο από το “Ινστιτούτο Καραμανλής” την 1/6/2005 στο www.id.karamanlis.gr

¹⁵ Μαυρογορδάτος Θ. Γιώργος, *Ομάδες πίεσης και Δημοκρατία*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001,σελ 240-250

Τομείς που μέχρι πριν από λίγα χρόνια, δεν υπήρχαν στην κοινωνική ατζέντα, σήμερα έχουν υπερκεράσει πολλά από τα προβλήματα του παρελθόντος. Σήμερα αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες πολιτικής και κοινωνικής συμπεριφοράς. Οι μετανάστες, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το περιβάλλον, η χρήση του διαδικτύου, η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η πολυπολυτισμικότητα είναι μερικά μόνον από τα νέα πεδία που παρουσιάζουν ιδιαίτερη σπουδαιότητα και αυξανόμενο ενδιαφέρον στις σημερινές κοινωνίες.

Το κράτος, από μόνο του, αποδεικνύεται ανεπαρκές να ανταποκριθεί στη νέα, πολύπλοκη πραγματικότητα. Στις ραγδαίες εξελίξεις, στις αλλαγές που συντελούνται γύρω μας, ο δημιουργικός και πολλές φορές καινοτόμος χώρος των «ΜΚΟ» μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο συνεργάτη του κράτους. Από την αντιμετώπιση μιας φυσικής καταστροφής έως την αντιμετώπιση μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων.

Είναι προφανές ότι οι ΜΚΟ δεν υποκαθιστούν, ούτε πρέπει να υποκαταστήσουν τα πολιτικά κόμματα. Το πολιτικό κόμμα επιδιώκει τη μαζική υποστήριξη και κρίνεται στις εκλογές από τους πολίτες για τις πράξεις, τις παραλείψεις, τις ιδέες, τις προτάσεις του. Αντίθετα, η ΜΚΟ δεν επιδιώκει πάντα τη μαζικότητα. Ο ρόλος της είναι να πιέσει την εξουσία, να συνεργαστεί μαζί της, και όχι να την υποκαταστήσει. Είναι λοιπόν, αυτονόητο ότι η συμμετοχή των πολιτών στη δημόσια ζωή γίνεται – με διαφορετικούς βέβαια τρόπους- τόσο μέσα από τα κόμματα, όσο και μέσα από τις ΜΚΟ. Η πολιτική κατεύθυνση των πρώτων και ο θεματικός προσανατολισμός των δεύτερων, εξασφαλίζουν ένα ευρύτερο πεδίο δράσης στους ενεργούς πολίτες¹⁶.

¹⁶ Καραμανλής Κώστας, *Οι «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις» σύμμαχος διακυβέρνησης*, από ημερίδα του Ινστιτούτου Δημοκρατίας «Κωνσταντίνος Καραμανλής» για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, 26/2/2004 στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 10, Καλοκαίρι 2004, σελ 1-2

Α' ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Με τη θεωρητική προσέγγιση που επιχειρούμε έχουμε τη δυνατότητα να αναλύσουμε και να επεξηγήσουμε φαινόμενα με άμεσες προεκτάσεις τόσο στη σφαίρα της κοινωνίας και της πολιτικής, τόσο στο εσωτερικό περιβάλλον όσο και στον τομέα των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής. Η δυναμική και διαχρονική εξέλιξη της σχέσης ανάμεσα στην οικονομία, την αγορά και την πολιτική, την ισχύ συνιστά το επίκεντρο της διεθνούς πολιτικής. Οι διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις δεν αφαιρούν από τη συγκεκριμένη προσέγγιση των ΜΚΟ το κοινό πλαίσιο των εργαλείων ανάλυσης που μας προσφέρει.

Η έμφαση που αποδίδεται στις ΜΚΟ βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη θεωρητική προσέγγιση που κανείς υιοθετεί για να εξηγήσει την πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα¹⁷.

Τι είναι «ομάδα πίεσης»; Την έννοια συγκροτούν τρία βασικά σημεία σύμφωνα με τον Duverger:

1. ομάδα οργανωμένη
2. για την προάσπιση συμφερόντων
3. με άσκηση πίεσης στην εξουσία.

Οι ομάδες πίεσης διακρίνονται από τα πολιτικά κόμματα προπαντός χάρη στο τρίτο στοιχείο. Τα κόμματα επιδιώκουν την κατάκτηση και άσκηση της εξουσίας, ενώ οι ομάδες πίεσης μόνο τον επηρεασμό της¹⁸.

Πιο πρόσφατη προσθήκη στην ορολογία των ομάδων πίεσης αποτελούν οι «μη κυβερνητικές οργανώσεις» (non-governmental organizations ή NGOs). Πρόκειται και

¹⁷ Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 32-52

¹⁸ Μαυρογορδάτος Θ. Γιώργος, *Ομάδες πίεσης και Δημοκρατία*, Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2001 σελ20-24

εδώ για ομάδες πίεσης, όπως καθιερώθηκε να αναφέρονται σε διεθνές επίπεδο, έτσι ώστε να διαχωρίζονται από τις κυβερνήσεις και τις διακρατικές σχέσεις¹⁹.

Κατόρθωσαν πάντως, να επιβάλλουν οριστικά και αμετάκλητα μια νέα ευαισθησία και μια νέα ιεράρχηση προτεραιοτήτων, που ήδη συνεπάγονται πρωτοφανείς περιορισμούς για τα κράτη και τις επιχειρήσεις²⁰.

«Οι ομάδες πίεσης είναι κοινωνικά αθροίσματα τα οποία διαθέτουν έναν βαθμό συνοχής και κάποιους κοινούς στόχους και τα οποία επιχειρούν να ασκήσουν επιρροή στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων²¹». Αναμφίβολα, ακόμη και αυτός ο σύντομος και απλός ορισμός παρουσιάζει κάποια προβλήματα.

Οι οργανώσεις που επιχειρούν να επηρεάσουν την πολιτική εξουσία και τη διαμόρφωση κρατικών πολιτικών περιγράφονται με όρους όπως ομάδες πίεσης, ομάδες συμφερόντων, λόμπι, ή ακόμα και οργανωμένα συμφέροντα.

Η διάκριση μεταξύ ομάδων συμφερόντων και ομάδων γνώμης είναι χρήσιμη για αναλυτικούς σκοπούς, όταν να διερευνήσουμε στοιχεία όπως η δομή και η πυκνότητα της συμμετοχής, ο βαθμός αλληλεγγύης, οι αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ οργανώσεων και οι προσβάσεις, οι στρατηγικές και οι δυνατότητες επιρροής στην πολιτική εξουσία.

Ο φιλελεύθερος πλουραλισμός²² αποτελεί μια πρώτη σχολή ανάλυσης των ομάδων πίεσης και του ρόλου τους. Οι πλουραλιστές υποστηρίζουν ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των ομάδων καθορίζει τη μορφή και τα αποτελέσματα της πολιτικής διαδικασίας, ενώ οι κρατικοί θεσμοί παίζουν έναν αρκετά ουδέτερο ρόλο.

Με δυο λόγια, η μαρξιστική προσέγγιση στις διάφορες εκδοχές της αποδέχεται τη σημασία των οργανωμένων συμφερόντων αλλά επιμένει ότι το κράτος δεν είναι και δεν μπορεί να είναι ουδέτερο, δεδομένων των τεράστιων ανισορροπιών μεταξύ των διαφορετικών ομάδων. Η μαρξιστική θεωρία προτάσσει την κυριαρχία των κομμάτων

¹⁹ Αξίζει να αναφερθεί ότι ο όρος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων αναφέρεται ήδη στον Jean Meynaud στο έργο του *Les Groupes de pression en France* (1958).

²⁰ Μαυρογορδάτος Θ. Γιώργος, *Ομάδες πίεσης και Δημοκρατία*, Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2001 σελ155

²¹ Alan R. Ball and B. Guy Peters (επιμ. Κώστας Α. Λάβδας), *Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001 σελ 193-197

²² Ο όρος «ομάδες συμφερόντων» προέρχεται από την αγγλοσαξονική πολιτική επιστήμη στο πλαίσιο μιας αντίληψης πλουραλιστικής και ορθολογιστικής. Οι φιλελεύθερες δημοκρατίες αναγορεύουν ως συστατικό στοιχείο της κοινωνικής και πολιτειακής δομής τον πλουραλισμό, αναγνωρίζοντας με αυτό τον τρόπο και τη νομιμότητα των ομάδων αυτών. Η αυξανόμενη παρουσία των ομάδων στις δυτικές δημοκρατίες σηματοδοτεί τόσο την απουσία των όποιων δομικών εμποδίων στην ανάπτυξη κάθε συλλογικής έκφρασης και δράσης όσο και την ισότιμη συμμετοχή στη διαδικασία επιρροής της πολιτικής διαδικασίας.

και των συνδικάτων στο πολιτικό σύστημα και δεν αποδέχεται τον πλουραλισμό των συμφερόντων, ούτε και τη συνεργασία κράτους και ομάδων²³.

Η τρίτη προσέγγιση που ονομάζεται κορπορατισμός. Ο Schmitter διέκρινε μεταξύ «κρατικού κορπορατισμού» και «κοινωνικού κορπορατισμού». Ο κρατικός κορπορατισμός συνδυάζεται στη διαμόρφωση των οργανώσεων συμφερόντων και στην όλη πολιτική διαδικασία και απαντάται σε αυταρχικά καθεστώτα²⁴. Ο κοινωνικός κορπορατισμός έχει φιλελεύθερα χαρακτηριστικά, συναντάται σε δημοκρατικά καθεστώτα και συνδυάζεται με τη σχετικά περισσότερο αυτόνομη διαμόρφωση και παρουσία των ομάδων στο πλαίσιο των τριμερών σχημάτων διαμόρφωσης και εφαρμογής κρατικών πολιτικών.

Στα μεταπολεμικά ανεπτυγμένα και δημοκρατικά πολιτικά συστήματα, η «κεϋνσιανή συναίνεση», η διόγκωση του κράτους και οι διάφορες μορφές αυξανόμενου κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία και την κοινωνία οδήγησαν στην ανάγκη ενσωμάτωσης των κύριων ομάδων πίεσης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αλλά και εφαρμογής των αποφάσεων και των πολιτικών.

Το κράτος άρχισε να χρειάζεται τη συνεργασία, αλλά και τις εξειδικευμένες γνώσεις, την τεχνογνωσία και τις εμπειρίες των ομάδων. Κατά συνέπεια, οι κύριες λειτουργικές ομάδες συμφερόντων (κεφάλαιο, εργασία) ενσωματώνονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αλλά παράλληλα το κράτος - στο πλαίσιο αυτής της τριμερούς σχέσης- μπορεί να υπολογίζει σε διευρυμένες μορφές προβλεψιμότητας αναφορικά με την επιλογή των ηγεσιών, τον έλεγχο των μελών και τη συνεργασία στην εφαρμογή των πολιτικών ή των μέτρων που έχουν συμφωνηθεί²⁵.

Πιο πρόσφατα, οι πολιτικοί επιστήμονες έχουν αρχίσει να προσεγγίζουν τις ομάδες πίεσης ως συστατικά στοιχεία δικτύων πολιτικής (policy networks) ή κοινοτήτων πολιτικής (policy communities). Σε αρκετούς τομείς πολιτικής οι άμεσα ή έμμεσα σχετιζόμενες ομάδες πίεσης έχουν αυξηθεί σε αριθμό, ενώ παράλληλα οι κυβερνήσεις

²³ Στο συγκεκριμένο πλαίσιο ανάλυσης, οι ΜΚΟ έχουν ελάχιστη επιρροή στη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος και στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε αυτό. Σε αυτό λοιπόν το πλαίσιο, ο ρόλος των ΜΚΟ είτε δεν είναι υπολογίσιμος, είτε ο χώρος δράσης τους είναι πολύ περιορισμένος. Η κρατοκεντρική αντίληψη των παραδοσιακών προσεγγίσεων δεν διευκολύνει την ανάλυση της δράσης και του ρόλου των ΜΚΟ.

²⁴ Άλλωστε για αυτό και αποκαλείται και αυταρχικός κορπορατισμός.

²⁵ Κουλουμπής Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σελ92-96

δυσκολεύονται ολοένα και περισσότερο να περιορίσουν την πρόσβαση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αλλά και στα πεδία επηρεασμού των αποφάσεων (όπως π.χ. τα ΜΜΕ). Με αυτό τον τρόπο συγκροτούνται δίκτυα ή κοινότητες που αποτελούνται όχι μόνο από τους αρχικούς δρώντες (π.χ. στον τομέα περιβάλλοντος, οι περιβαλλοντικές ομάδες), αλλά και ποικίλες οργανώσεις που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τις θεματικές που αφορούν τον κάθε τομέα (στο παράδειγμά μας, προστίθενται ενώσεις οικολογικές, εδικοί και άλλοι). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι με τον τρόπο αυτόν αυξάνεται η συνθετότητα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, αλλά ενδέχεται να βελτιώνεται τόσο το συμμετοχικό εύρος της όσο και η ποιότητα των αποφάσεων.

Οι κριτικοί αυτών των προσεγγίσεων διατείνονται ότι πίσω από αυτές τις έννοιες εξακολουθούν να βρίσκονται καθιερωμένα πλουραλιστικά ή και ελιτιστικά μοντέλα ισχύος και επιρροής. Ίσως η ανάπτυξη περισσότερο σύνθετων και συμμετοχικών δικτύων να μην επηρεάζει καθοριστικά τις αποφάσεις, αλλά να προσφέρει ανανεωμένη νομιμοποίηση για αυτές²⁶.

Σε γενικές γραμμές πάντως, μπορεί να ειπωθεί ότι μακροπρόθεσμα οι πλέον επιτυχημένες εκστρατείες κινητοποίησης εναντίον μιας πολιτικής ή υπέρ ενός ζητήματος είναι αυτές που καλλιεργούν το κατάλληλο κλίμα, χωρίς να καταφεύγουν απαραίτητα σε ανοικτή αντιπαράθεση με την εκάστοτε κυβέρνηση.

Σημασία έχει και ο βαθμός στον οποίο οι κυβερνήσεις έχουν ανάγκη τη συνεργασία ή και τις εξειδικευμένες γνώσεις ορισμένων ομάδων για την επιτυχία κάποιων πολιτικών. Η συμμετοχή στην ομάδα μεγαλύτερου δυνατού αριθμού των πολιτικών που αφορά αποτελεί κρίσιμο παράγοντα που επηρεάζει την ισχύ της ομάδας. Οι πόροι της ομάδας, ενδέχεται μια μικρή αλλά βασισμένη σε ελίτ ομάδα να διαθέτει περισσότερους πόρους από μια αριθμητικά ισχυρότερη ομάδα. Τέλος, τόσο το κοινωνικό της προφίλ της ομάδας όσο και τα οργανωτικά χαρακτηριστικά της (ύπαρξη ανεπτυγμένης οργάνωσης, ειδικών υπαλλήλων κλπ.) επηρεάζουν τις δυνατότητες δράσης της, αλλά και τις σχέσεις της με το περιβάλλον μέσα στο οποίο δρα.

Σε πολλές χώρες, ο συμβουλευτικός ρόλος των ομάδων μέσα στα διοικητικά συστήματα είναι ανεπτυγμένος και αναγνωρίζεται θεσμικά. Στις Σκανδιναβικές χώρες

²⁶ Alan R. Ball and B. Guy Peters (επιμ. Κώστας Α. Λάβδας), *Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ 199-209

και σε μικρότερο βαθμό στη Γερμανία και την Ολλανδία, κάθε διοικητική δομή διαθέτει τις συμβουλευτικές επιτροπές της στις οποίες συμμετέχουν όλες οι σχετικές ομάδες.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η ύπαρξη περισσότερο ή λιγότερο επίσημων θεσμικών σχέσεων δεν θα πρέπει να μας οδηγεί στην υποτίμηση του ρόλου των άτυπων σχέσεων και επαφών.

Η δραστηριότητα των ομάδων, όπως την εννοούμε στις φιλελεύθερες δημοκρατίες είναι σχεδόν ανύπαρκτη στα πολιτικά συστήματα με αυταρχικά καθεστώτα. Σε μερικά αυταρχικά καθεστώτα, το χαμηλό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, η τεχνολογική καθυστέρηση και η έλλειψη επικοινωνιών αποτελούν αντικειμενικά εμπόδια για την ανάπτυξη ομάδων. Σε άλλα αυταρχικά καθεστώτα, η ύπαρξη μιας καθοριστικής κρατικής ιδεολογίας (η οποία μπορεί να είναι οποιαδήποτε εθνικισμός, κομμουνισμός κλπ.) θέτει σαφή όρια στην ανάπτυξη και την κατεύθυνση των ομάδων. Γενικά στα αυταρχικά καθεστώτα ανεξαρτήτως τύπου, η φύση του καθεστώτος περιορίζει τα περιθώρια νομιμοποίησης της λειτουργίας, αν όχι και της ύπαρξης των ομάδων. Ομάδες που επιβιώνουν παρόλο αυτά, τείνουν να έχουν μια καθολικά απορριπτική αντίληψη για το καθεστώς.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι διαδικασίες μεταρρύθμισης στην ΕΣΣΔ και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είχαν ως αποτέλεσμα την κατάρριψη των σαφών διακρίσεων ανάμεσα στην πολιτική συμφερόντων στις φιλελεύθερες δημοκρατίες και στην πολιτική συμφερόντων στις χώρες που έβγαιναν από την κομμουνιστική περίοδο της ιστορίας τους. Η Πολωνία και η Ουγγαρία διέθεταν ήδη μεγάλο αριθμό ομάδων που δραστηριοποιούνταν σε διάφορους τομείς.

Ένας σημαντικός παράγοντας από τον οποίο μπορούμε να ξεκινήσουμε είναι η ίδια η κυβερνητική πολιτική, καθώς επίσης και η σημασία που μια κυβέρνηση δίνει στη συγκεκριμένη πολιτική. Επιτρέποντας τη νομιμοποίηση της δράσης και άλλων υποκειμένων, εκτός των κρατών. Τέτοιοι φορείς είναι οι ΜΚΟ, τα πολιτικά κόμματα, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις κ.α. Έτσι από τη θεωρητική προσέγγιση του λειτουργισμού έως αυτή του διεθνισμού, οι ΜΚΟ αποκτούν το θεωρητικό υπόβαθρο και τη νομιμοποιητική βάση ανάπτυξης των δράσεων τους στο διεθνές σύστημα.

Ωστόσο, οι κυβερνήσεις όπως οι ομάδες δρουν μέσα σε πλαίσια αξιών, στάσεων και αντιλήψεων. Τα πλαίσια αυτά παρέχουν πρόσθετες παραμέτρους που μπορούν να

μας φανούν χρήσιμες στην αποτίμηση του ρόλου και της αποτελεσματικότητας των ομάδων. Πιο συγκεκριμένα, ο λειτουργισμός²⁷ επιχειρεί να εξηγήσει γιατί η συλλογική δράση σε συγκεκριμένα πεδία συνεργασίας αποτελεί την πιο ελκυστική επιλογή από τη μονομερή κρατική δράση. Η συμμετοχή σε μηχανισμούς ειρηνικής επίλυσης των προβλημάτων, με την υποστήριξη της απαραίτητης εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας, αποτελεί ουσιαστική συμβολή στην «τέχνη του κυβερνάν»²⁸.

Στο πλαίσιο της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης (multi-level governance) οι αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων εμπλέκουν στη διαδικασία αρκετούς δρώντες πέραν του έθνους-κράτους, γεγονός που συνεπάγεται σημαντική απώλεια εθνικής κυριαρχίας. Η ποικιλία φορέων που δραστηριοποιούνται και η αλληλεπίδρασή τους με τους κρατικούς δρώντες σε ένα μη ιεραρχημένο σύστημα διακυβέρνησης, όχι απλώς επιτρέπει αλλά επιβάλλει τη συμμετοχή των ομάδων-συμφερόντων ώστε να εξασφαλιστεί η ευρεία συναίνεση και η νομιμοποίηση των αποφάσεων.

Η παρουσία και η δράση τους συνεισφέρει στη πολιτική σταθερότητα, διευρύνοντας τη συμμετοχή και τον κοινωνικό έλεγχο, ενισχύοντας εν τέλει και την ίδια τη δημοκρατική διαδικασία. Τόσο η συμμετοχή όσο και ο κοινωνικός έλεγχος προϋποθέτουν τη γνώση και την πληροφόρηση από επαρκώς ενημερωμένες ομάδες, ανοιχτές στην κοινωνία των πολιτών για μια ευρεία διαβούλευση.

Πέρα από τα όρια που θέτουν οι ενδεχόμενες αδυναμίες της ίδιας της ομάδας, υπάρχουν και ένα σωρό αντικειμενικά εμπόδια που περιορίζουν την αποτελεσματικότητα των ομάδων. Στη διαμόρφωση της στρατηγικής της η ομάδα οφείλει να λάβει υπόψη της το ευρύτερο πολιτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί, τις αξίες του και την πολιτική κουλτούρα. Για να επιτύχει τους σκοπούς της κάθε ομάδα προσπαθεί να τους παρουσιάσει ως στοιχεία του «εθνικού συμφέροντος»²⁹.

Είναι απίθανο να τους επιτύχει αν οι σκοποί της γίνονται αντιληπτοί ως στενά ανιδιοτελείς ή εγωιστικοί.

²⁷ Η θεωρία του Νεολειτουργισμού, με κύριο εκπρόσωπό της τον Ernest Haas, προτάσσει μια έμμεση στρατηγική για το ξεπέρασμα του έθνους –κράτους. Σύμφωνα με τη θεωρία του Νεολειτουργισμού, οι ομάδες-συμφερόντων κατέχουν σημαντική θέση στη πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

²⁸ Χρυσόχου Δημήτρης Ν., *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελ 84-92

²⁹ Alan R. Ball and B. Guy Peters (επιμ. Κώστας Α. Λάβδας), *Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001 σελ 211-213

Δεν θα πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε ότι σε ορισμένες συγκυρίες οι ομάδες αποτελούν για κάποιους από τους πολίτες τη μόνη δυνατότητα αντιπολίτευσης απέναντι σε αποφάσεις ή πολιτικές που υιοθετούνται με τη συναίνεση όλων των πολιτικών κομμάτων ή των μεγαλύτερων από αυτά.

Στη σύγχρονη εποχή, η δημοκρατική δομή και λειτουργία αποτελεί για τις περισσότερες ομάδες πίεσης αναγκαία προϋπόθεση τόσο της εξωτερικής νομιμοποίησης, όσο και εσωτερικής συνοχής.

Όπως τονίζει ο Truman, οι ομάδες πίεσης αναγκάζονται να προσαρμοστούν στο δημοκρατικό πρότυπο (democratic mold), όχι μόνο για να γίνουν αποδεκτές από την κοινή γνώμη, αλλά και επειδή τα ίδια τους τα μέλη το ενστερνίζονται και το απαιτούν. Διαφορετικά, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τις ομάδες πίεσης να αποσοβήσουν τον κίνδυνο αποχώρησης ή ακόμα και της διάσπασης³⁰.

Σύμφωνα με τον Robert Dahl κριτήριο δημοκρατίας δεν αποτελεί μόνο η αποτελεσματικότητα των πολιτών (citizen effectiveness), με δυο λόγια ο πλήρης έλεγχος των αποφάσεων εκ μέρους τους, αλλά και η αποτελεσματικότητα της πολιτείας (system capacity) δηλαδή η ικανότητά της να ανταποκρίνεται στις συλλογικές προτιμήσεις των πολιτών της.

Έχουν επιπλέον και μια θετική συμβολή, τόσο στην εγγύηση της δημοκρατίας, όσο και ως διαρκής διεύρυνσής³¹ της. Αυτή είναι άλλωστε και η λογική που διέπει γενικά την «κοινωνία των πολιτών» ως αντίβαρο και φραγμό της κρατικής εξουσίας, ακόμη και σε δημοκρατικά πλαίσια.

Εξάλλου, η άλλη όψη της διεύρυνσης λέγεται «ενσωμάτωση». Πρόκειται για μια ακόμη καίρια συμβολή των ομάδων πίεσης στη δημοκρατία. Επεκτείνοντας τα όρια της πολιτικής συμμετοχής, ενσωματώνουν και εντάσσουν τελικά στο πολιτικό σύστημα κοινωνικές ομάδες περιθωριοποιημένες ή και εντελώς αποκλεισμένες από αυτό. Μορφοποιούν και διοχετεύουν αιτήματα αγνοημένα. Έτσι η διεύρυνση καταλήγει να ισοδυναμεί και με εγγύηση της δημοκρατίας.

Το δίπτυχο διεύρυνση – ενσωμάτωση αποτυπώνεται με τον επισημότερο τρόπο όποτε οι ενδιαφερόμενες οργανώσεις καταλήγουν να εκπροσωπούνται σε θεσμικά

³⁰ Μαυρογορδάτος Θ. Γιώργος, *Ομάδες πίεσης και Δημοκρατία*, Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 2001 σελ195-206

³¹ Ομοίως, όπως πριν σελ251-267

όργανα (συμβούλια, επιτροπές, κ.ο.κ) με γνωμοδοτικές ή και αποφασιστικές αρμοδιότητες σε ζητήματα που τις αφορούν.

Αλλά ο καταλυτικός ρόλος των ομάδων πίεσης για τη διαρκή διεύρυνση της δημοκρατίας αναδεικνύεται κατεξοχήν στο διεθνές³² και ήδη παγκόσμιο επίπεδο, όπου εκ των πραγμάτων προσφέρουν στους πολίτες του κόσμου έναν δίαυλο συμμετοχής.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Δεν υπάρχει κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός για την έννοια του όρου «κοινωνία των πολιτών». Ωστόσο, ο όρος αυτός μπορεί να αναφέρεται σε ένα σύνολο οργανώσεων στις οποίες περιλαμβάνονται, οι παράγοντες της αγοράς εργασίας (συνδικαλιστικές οργανώσεις και ομοσπονδίες εργοδοτών, δηλαδή με δυο λόγια, οι κοινωνικοί εταίροι), ενώσεις που αντιπροσωπεύουν οικονομικούς και κοινωνικούς φορείς οι οποίοι δεν είναι κοινωνικοί εταίροι με την στενή έννοια του όρου (όπως οι οργανώσεις καταναλωτών), οι ΜΚΟ (μη-κυβερνητικές οργανώσεις) οι οποίες ενώνουν ανθρώπους γύρω από έναν κοινό σκοπό, όπως οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, οι οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι φιλανθρωπικές οργανώσεις, οι οργανώσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης κλπ, οι οργανώσεις που βασίζονται στις τοπικές κοινωνίες (δηλαδή οι οργανώσεις που δημιουργούνται από την βάση της κοινωνίας και επιδιώκουν στόχους προσανατολισμένους στα μέλη τους), όπως οργανώσεις νέων, οικογενειακές ενώσεις και όλες οι οργανώσεις μέσω των οποίων οι πολίτες συμμετέχουν στην τοπική και δημοτική ζωή, οι θρησκευτικές κοινότητες³³.

Σήμερα, η συνύπαρξη κράτους, ιδιωτικού τομέα και κοινωνίας των πολιτών δημιουργεί ένα νέο, πολυεπίπεδο αλλά και δυναμικό τοπίο που εμπεριέχει σαφείς

³² Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη διεθνής οργάνωση που ιδρύθηκε το 1863 στη Γενεύη είναι ο Ερυθρός Σταυρός, όπου αναγνωρίστηκε ως ισότιμος συνομιλητής κρατών και κυβερνήσεων.

³³ Ομάδα Εργασίας Νέων, *Ίδρυμα Ανδρέας Παπανδρέου, Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις*, Αθήνα Ιανουάριος 2005, στο www.agp.gr

αλληλεξαρτήσεις. Δημιουργούνται έτσι, τρεις δυναμικοί πόλοι δράσης με συμπληρωματικούς και όχι κατά ανάγκη συγκρουσιακούς ρόλους που καλύπτουν το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό φάσμα. Βέβαια οι ΜΚΟ κατηγορούνται συχνά ότι λειτουργούν ως αυτόκλητοι και άρα μη ελεγχόμενοι εκφραστές της κοινωνικής βούλησης. Η αυξανόμενη απήχησή τους τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο αποτελεί αναγνώριση του ουσιαστικού τους έργου και ιδιαίτερα της ικανότητάς τους να αξιοποιούν την κοινωνική δυναμική και να προωθούν πρωτοβουλίες προς όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης. Η κοινωνία των πολιτών και οι ΜΚΟ δεν πρόκειται φυσικά να υποκαταστήσουν το κράτος ή την αγορά, αλλά η δράση τους εμπλουτίζει το κοινωνικό μοντέλο και ενισχύει παράλληλα τους μηχανισμούς ελέγχου όλων των θεσμοθετημένων ή μη εξουσιών³⁴.

Από τη στιγμή όμως, που η ταύτιση του ατόμου με την παραδοσιακή κοινότητα εξασθενεί, η ταύτισή του με ένα ευρύτερο σύνολο γίνεται σχεδόν αναπόφευκτη³⁵.

Συνεπώς, ο ρόλος των ΜΚΟ είναι αρκετά σημαντικός διότι ενισχύουν την συμμετοχική δημοκρατία. Η συνεργασία και διασύνδεση των ΜΚΟ σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο αποτελεί μια δυναμική συνιστώσα της σύγχρονης διεθνούς ζωής και προβάλλει νέα πρότυπα δράσης, τα οποία επηρεάζουν σαφώς τη διεθνή πολιτική³⁶. Οι ΜΚΟ επιχείρησαν να λειτουργήσουν ως εκφραστές της «παγκόσμιας συνείδησης». Εκμεταλλεύτηκαν με επιτυχία την ύπαρξη του «δημοκρατικού ελλείμματος» στις διεθνείς σχέσεις και παρά τον ιδιότυπο τρόπο δράσης και έκφρασης, κατάφεραν να αναδειχτούν σε «κοινοβούλια» στη διεθνή σκηνή. Η αξιολόγηση των δράσεων τους δεν θα πρέπει να εξαντλείται στις κινητοποιήσεις μόνον, αλλά θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και τις προτάσεις των ΜΚΟ³⁷.

³⁴ Σκλιάς Παντελής, *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Τα Βαλκάνια, η Κεντρική και η Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ), οι χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και οι σχέσεις τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2001, σελ 149-162

³⁵ Μουζέλης Νίκος, *Σχέσεις κράτους και Κοινωνίας των Πολιτών*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 11, Καλοκαίρι 2005, σελ 4-6

³⁶ Ένα αδιαμφισβήτητο παράδειγμα αποτελούν οι μαχητικές κινητοποιήσεις κατά της παγκοσμιοποίησης.

³⁷ Παραδείγματος χάρι το διεθνές εμπόριο, τη διατήρηση του οικοσυστήματος κ.ά.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΚΟ

Δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας «Μη Κυβερνητική Οργάνωση» (ΜΚΟ). Αν και όλοι συμφωνούν ότι οι ΜΚΟ είναι μη κρατικές και μη κερδοσκοπικές οντότητες των οποίων τα μέλη είναι πολίτες ή ενώσεις πολιτών, δεν υπάρχει ομοφωνία ούτε για το αν ο χαρακτήρας τους είναι εθελοντικός, ούτε σε ποιο βαθμό οι οικονομικοί τους πόροι δεν θα έπρεπε να είναι κρατικοί. Χαρακτηριστικό πάντως είναι ότι σε αυτές δεν μπορούν να συμπεριληφθούν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι επαναστατικές και τρομοκρατικές ομάδες και τα πολιτικά κόμματα.

Τις τελευταίες δυο δεκαετίες παρόλο που, ο αριθμός των μελών των πολιτικών κομμάτων, των εργατικών συνδικάτων και άλλων παραδοσιακών μορφών συλλογικής δράσης μειώθηκε, υπήρξε μια έκρηξη στον αριθμό αλλά και την ισχύ των ΜΚΟ³⁸.

Οι ΜΚΟ δεν δημιουργούνται από κράτη παρόλο που σε πολύ μεγάλο ποσοστό εξαρτώνται οικονομικά από αυτά.

Πολλοί μίλησαν για μια εξέγερση της κοινωνίας των πολιτών κατά της παγκοσμιοποίησης. Ωστόσο, άλλοι αμφισβήτησαν την αντιπροσωπευτικότητα των ΜΚΟ και υποστήριξαν ότι είναι περισσότερο αυτόκλητοι παρά ουσιαστικοί εκπρόσωποι της «διεθνούς κοινής γνώμης».

Βασική αιτία στη διχογνωμία αλλά και στην ποικιλία των διαφορετικών ορισμών που έχουν δοθεί, είναι το εύρος της σημασίας και του περιεχομένου που μία ΜΚΟ περικλείει. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, επειδή η δραστηριότητα μιας ΜΚΟ ίσως διαφέρει κατά πολύ (σε θέματα λειτουργίας αλλά και σκοπών) από μία άλλη, το θέμα της οριοθέτησης, ταξινόμησης και ορισμού των ΜΚΟ τίθεται δυσχερές. Δεν είναι δυνατό να τις ορίσουμε ούτε από νομική σκοπιά, λόγω της πληθώρας των νόμων που εμπίπτουν στις δραστηριότητες των ΜΚΟ. Αρκεί να αναλογιστούμε πως η εκάστοτε οργάνωση μπορεί να έχει την νομική υπόσταση, για παράδειγμα, της φιλανθρωπικής οργάνωσης,

³⁸ Σκλιάς Παντελής, *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Τα Βαλκάνια, η Κεντρική και η Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ), οι χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και οι σχέσεις τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2001, σελ13-27

του μη κερδοσκοπικού σωματείου ή του ιδρύματος. Ωστόσο, αυτά τα αρχικά (ΜΚΟ) υποδηλώνουν μια έννοια, η οποία μπορεί να καλύπτει σχεδόν τα πάντα. Από μια τοπική περιβαλλοντική οργάνωση, έως μια διεθνή δομή που διαχειρίζεται δεκάδες εκατομμύρια ευρώ.

Η Παγκόσμια Τράπεζα δίνει τον εξής ορισμό για τις ΜΚΟ «ιδιωτικές οργανώσεις που αναλαμβάνουν δράση σχετικά με την ανακούφιση όσων υποφέρουν, την προαγωγή των συμφερόντων των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών ή αναλαμβάνουν την προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης³⁹».

Στην αγγλική γλώσσα ο όρος «Government» είναι πιο κοντά στην έννοια του «Κράτους» παρά στην έννοια της «Κυβέρνησης» σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα⁴⁰, δηλαδή το ανώτατο συλλογικό όργανο στο πλαίσιο της εκτελεστικής εξουσίας. Συνεπώς, θα ήταν πιο σωστό να μεταφράζουμε τον όρο «non-governmental organizations» ως «μη-κρατικές οργανώσεις⁴¹» και όχι ως «μη-κυβερνητικές οργανώσεις».

Η απόδοση του όρου στα ελληνικά ως «μη-κυβερνητικές οργανώσεις» είναι ευρέως διαδεδομένη, αν και εσφαλμένη. Στην ελληνική γλώσσα η «Κυβέρνηση» είναι το συνταγματικό όργανο που κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας και απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς (άρθρα 82 και 81 Συντ.). Υπάρχουν συλλογικά κυβερνητικά όργανα (ν. 1558/1985), όχι όμως και «κυβερνητικές οργανώσεις», επομένως δεν έχει νόημα και ο όρος «μη-κυβερνητικές οργανώσεις».

Ο όρος «non-governmental organizations» έχει καταβολές στο διεθνές δίκαιο. Πρωτοεμφανίζεται στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945), το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα αναγνώρισης «συμβουλευτικού καθεστώτος» σε διεθνείς αλλά και εθνικές μη-κυβερνητικές οργανώσεις που ενεργοποιούνται στο πεδίο των δραστηριοτήτων του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου⁴². Είναι

³⁹ World Bank, *Issues and Options for Improving Engagement Between the World Bank and Civil Society Organizations*, Washington: World Bank March 2005, στο www.worldbank.org/CSO/Resources/GuidetoResources2003.pdf

⁴⁰ Στην Ελλάδα μεταφράζουμε τον αγγλικό όρο «non-governmental organizations» ως «μη-κυβερνητικές οργανώσεις». Πρόσφατα μάλιστα ο όρος «μη-κυβερνητικές οργανώσεις» έκανε την εμφάνισή του και στην ελληνική νομοθεσία, στο ν. 2731/1999 για την αναπτυξιακή βοήθεια (άρθρα 10 έως 17) και στο ν. 2646/1998 για την ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας (άρθρο 12).

⁴¹ Ανθόπουλος Χαράλαμπος, *Πολιτικά Κόμματα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ρόλοι συμπληρωματικοί ή αναπληρωματικοί*; στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 8, Χειμώνας 2002

⁴² Νάσκου Περράκη Π., *Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2002. σελ 100-103

χαρακτηριστικό το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο χωρίζει τις ΜΚΟ σε τρεις κατηγορίες.

- i. σε αυτές που δείχνουν έντονο ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές του
- ii. σε αυτές που διαθέτουν εμπειρία σε ειδικά αντικείμενα
- iii. σε αυτές που βοηθούν περιστασιακά το έργο του.

Στον ευρωπαϊκό χώρο ο όρος μη-κυβερνητικές οργανώσεις τείνει πλέον να καλύψει το σύνολο των μη-κρατικών οργανώσεων που δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και επιδιώκουν κοινωνικά ωφέλιμους σκοπούς, ιδίως δε σκοπούς που σχετίζονται με την προάσπιση και προώθηση των παλαιών και νέων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η επιδίωξη από τις μη-κυβερνητικές οργανώσεις σκοπών γενικότερου συμφέροντος είναι το στοιχείο που τις διαφοροποιεί από τις «οργανώσεις συμφερόντων» (π.χ. τις «επαγγελματικές οργανώσεις»), οι οποίες μεριμνούν αποκλειστικά για την προστασία και προώθηση των ιδιαίτερων οικονομικοκοινωνικών συμφερόντων των μελών τους.

Σε ευρύτερη χρήση ο όρος ΜΚΟ μπορεί να αποδοθεί σε κάθε μη-κερδοσκοπικό οργανισμό, που είναι ανεξάρτητος από την κυβέρνηση. Οι ΜΚΟ είναι οι τυπικοί οργανισμοί που βασίζονται σε συγκεκριμένες αξίες, και εξαρτώνται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει σε ανιδιοτελείς προσφορές και εθελοντική υπηρεσία. Παρόλο που ο παράγοντας ΜΚΟ συγκροτείται ολόενα και περισσότερο με στοιχεία επαγγελματισμού τις δύο τελευταίες δεκαετίες, οι αρχές του αλτρουισμού και του εθελοντισμού παραμένουν τα χαρακτηριστικά κλειδιά για τον ορισμό τους.

Όπως προκύπτει, ο όρος μη-κυβερνητικοί οργανισμοί είναι πολύ γενικός, ευρύς και εμπεριέχει στους κόλπους του πολλούς διαφορετικούς τύπους οργανώσεων. Τα κριτήρια για την διαφοροποίησή τους ποικίλουν ως προς:

1. την ύλη τους και το αντικείμενο τους
2. τον τρόπο λειτουργίας τους
3. το μέγεθος τους (οικονομικοί γίγαντες και μικρές τοπικές οργανώσεις με λίγα μέλη και πολύ εθελοντική εργασία)
4. τον τόπο δράσης (εθνικό, ευρωπαϊκό, παγκόσμιο επίπεδο)
5. τον γενικό προσανατολισμό και τους στόχους τους

Αναμφίβολα πάντως και ανεξάρτητα από τα παραπάνω, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αποτελούν πλέον αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής αλλά και παγκόσμιας Κοινωνίας των Πολιτών. Προέκυψαν αρχικά, ως αίτημα συλλογικής έκφρασης και δράσης, ως ένας κοινωνικός χώρος έξω από τη συμβατική κομματική δράση. Μετατράπηκαν σταδιακά σε ουσιαστικούς φορείς διαμεσολάβησης ανάμεσα στους πολίτες και το κράτος.

Β' ΜΕΡΟΣ **ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΜΚΟ**

Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα παράδοξο: ενώ το "ευρωπαϊκό πείραμα" έχει φτάσει στο απόγειο της επιτυχίας του και ενώ η Ένωση έχει διεισδύσει σε κάθε πτυχή της ζωής των πολιτών των κρατών μελών, οι τελευταίοι αισθάνονται όλο και περισσότερο αποστασιοποιημένοι από αυτήν. Αυτό έχει να κάνει σε μεγάλο βαθμό με το ότι οι πολίτες αισθάνονται πως δεν μπορούν να επηρεάσουν τους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων και να εξασκήσουν κάποιου είδους επιρροή.

Επομένως, αυτό που χρειάζεται, είναι να μπορέσουν οι πολίτες της ΕΕ να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών μπορεί να αποτελέσει το μέσον δια του οποίου οι πολίτες μπορούν να συμμετάσχουν στον πολιτικό διάλογο, να επηρεάσουν την κατεύθυνση αυτού του διαλόγου και, σε τελική ανάλυση, να ταυτιστούν με τους καρπούς αυτού του διαλόγου.

Οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις, με τη δυναμικότητα που τις χαρακτηρίζει, αποτελούν τον πλέον κατάλληλο μηχανισμό που μπορεί να φέρει τους πολίτες κοντά στην θεσμοθετημένη κεντρική εξουσία. Οι ΜΚΟ μπορούν να επιστήσουν την προσοχή των πολιτών στα θέματα που απασχολούν την διεθνή κοινότητα και να ενθαρρύνουν τον διάλογο, δημιουργώντας ένα δημόσιο "τόπο" και ενθαρρύνοντας τους υποστηρικτές τους να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι ίδιες οι οργανωμένες

ομάδες της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να λειτουργήσουν ως δίοδοι αντιπροσώπευσης, μέσα από τις οποίες οι πολίτες μπορούν να επηρεάσουν την πολιτική διαδικασία.

Καθοριστικός στόχος της αναπτυξιακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η καταπολέμηση και εκρίζωση της φτώχειας (poverty eradication) και η διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής στρατηγικής για τις ΛΑΧ (Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες). Στο πλαίσιο του στρατηγικού προγραμματισμού μείωσης της φτώχειας (Poverty Reduction Strategy Planning- PRSP) που ακολουθείται τόσο από τους εξειδικευμένους οργανισμούς του ΟΗΕ⁴³, όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η συμμετοχή των αναπτυξιακών ΜΚΟ στο πλαίσιο μιας εταιρικής σχέσης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ο ρόλος των ΜΚΟ καθώς και άλλων φορέων στο πλαίσιο της διπλωματίας της κοινωνίας των πολιτών έχει εξελιχθεί πλέον πέραν των γνωστών παραδοσιακών πλαισίων δραστηριοποίησης τους⁴⁴.

Σημαντικοί διακυβερνητικοί οργανισμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΗΕ⁴⁵, έχουν αναπτύξει επίσημες σχέσεις με ΜΚΟ, γεγονός που επιτρέπει στις τελευταίες να αναπτύξουν διόδους επικοινωνίας με τα κέντρα λήψης αποφάσεων και να επηρεάζουν κάποιες από τις διαδικασίες παραγωγής πολιτικής. Εκτός όμως, ότι έχουν αναπτύξει δράσεις σε επίπεδο πίεσης προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων, έχουν κατορθώσει να αναπτύξουν δράσεις και σε επίπεδο υλοποίησης συγκεκριμένων πλοτικών προγραμμάτων.

Ένας σημαντικός παράγοντας θεαματικού πολλαπλασιασμού των ΜΚΟ αποτέλεσε και η κατάρρευση του διπολισμού. Το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου οδήγησε σε μια έκρηξη των ΜΚΟ στις πρώην ανατολικές χώρες, καθώς η κοινωνία των πολιτών είχε παραμείνει ατροφική λόγω του καθοριστικού ρόλου του κράτους. Επιπλέον,

⁴³ Στα 60 χρόνια της λειτουργίας του, το σύστημα των ΗΕ έχει μετεξελιχθεί, προσαρμοζόμενο στις αλλαγές του διεθνούς περιβάλλοντος. Το εύρος δράσης του Οργανισμού συνεχώς επεκτείνεται για να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις. Ο Οργανισμός συνεχίζει να αποτελεί ένα κέντρο συνεργασίας κυρίαρχων κυβερνήσεων, η βούληση των οποίων καθορίζει την πολιτική του.

Από την προστασία των μειονοτήτων μέχρι την αντιμετώπιση ανθρωπιστικών καταστροφών, από τη διαχείριση κρίσεων μέχρι τις παγκόσμιες συμφωνίες αφοπλισμού και από την προστασία του περιβάλλοντος έως τα προγράμματα επισιτιστικής βοήθειας σε όλο τον κόσμο, είναι μερικά από τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται ο οργανισμός.

⁴⁴ Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 163-184

⁴⁵ www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Policy/Multilateral+Diplomacy/International/Organizations/UN/GreeceInUN/

το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου έδωσε τη δυνατότητα στις νέες αυτές ΜΚΟ να συνεργαστούν με διεθνείς οργανισμούς (Ηνωμένα Έθνη) και άλλα διεθνή δίκτυα στα πλαίσια ενός νέου διεθνούς συστήματος.

Η Κοινωνία των Πολιτών⁴⁶ καλείται λοιπόν σήμερα στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας, να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία, τόσο σε επίπεδο διαμόρφωσης και αξιολόγησης των πολιτικών που υιοθετούνται, όσο και σε επίπεδο ανάληψης πρωτοβουλιών και διαμόρφωσης νέων μέσων σε τοπικό, περιφερειακό, αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Ταυτόχρονα, η εμφάνιση νέων κοινωνικών κινημάτων έρχεται να επιβεβαιώσει την ευρύτερη δυναμική που αποκτά η Κοινωνία των Πολιτών στη διαμόρφωση των διεθνών εξελίξεων. Ως εκ τούτου επιλέξαμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο να αναδείξουμε τη δράση των αναπτυξιακών ΜΚΟ μέσα από τη σύμπραξη της Ε.Ε.

ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕ ΜΚΟ

Η σύμβαση-πλαίσιο εταιρικής σχέσης με τις ΜΚΟ είναι η τρίτη στην ιστορία της ECHO. Ισχύει από τον Ιανουάριο του 2004 έως τις 30 Δεκεμβρίου του 2007, με δυνατότητα παράτασης μέχρι τις 30 Δεκεμβρίου του 2008. Έχει ως στόχο να απλοποιήσει τις διοικητικές διαδικασίες και να βελτιώσει την εφαρμογή και τα αποτελέσματα των προγραμμάτων ανθρωπιστικής βοήθειας. Καθορίζει το ρόλο, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εταίρων καθώς και τις νομικές διατάξεις εφαρμογής για τις ενέργειες ανθρωπιστικής βοήθειας. Η Γενική Διεύθυνση για την ανθρωπιστική βοήθεια⁴⁷ (ECHO) δεν επεμβαίνει άμεσα επιτόπου αλλά η βοήθειά της διανέμεται και τίθεται σε εφαρμογή κυρίως από τους εταίρους της. Για το λόγο αυτό, οι συμβάσεις-πλαίσια εταιρικής σχέσης, που καθορίζουν τους ρόλους, τα δικαιώματα και τις

⁴⁶ www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Hellenic+AID/IDAS+Role/

⁴⁷ www.europa.eu/scanplus/leg/el/lvb/r12552.htm

υποχρεώσεις των εταίρων καθώς και τις νομικές διατάξεις εφαρμογής, αποτελούν τη βάση του έργου της. Από τότε που δημιουργήθηκε, το 1992, η ECHO τις έχει πάντα χρησιμοποιήσει ενώ σήμερα ισχύουν δύο συμβάσεις: μία με τους διεθνείς οργανισμούς και τη σύμβαση-πλαίσιο με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. (ΜΚΟ).

Η παρούσα τρίτη σύμβαση-πλαίσιο εταιρικής σχέσης με τις ΜΚΟ ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2004 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2007 και μπορεί να ανανεωθεί σιωπηρά για ανώτατη περίοδο ενός έτους. Αυτή η τρίτη σύμβαση στην ιστορία της ECHO γεννήθηκε με στόχο την απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών και τη βελτίωση της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ανθρωπιστική βοήθεια της ΕΕ παρέχεται μέσω των προγραμμάτων και των σχεδίων που υποστηρίζει η Κοινότητα, η οποία μπορεί να χρηματοδοτεί την αγορά και την παροχή προϊόντος, υλικού ή υπηρεσίας που χρειάζεται για την εφαρμογή της, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1257/96 , που αποτελεί τη νομική βάση του έργου της Γενικής Διεύθυνσης ECHO.

Το αντικείμενο της σύμβασης-πλαισίου είναι να καθορίσει τις κοινές αρχές που διέπουν τη σχέση μεταξύ των εταίρων, δηλαδή μεταξύ της ECHO και των ΜΚΟ, και να καθιερώσει τις διαδικασίες και τους κανόνες εκτέλεσης που πρέπει να εφαρμόζονται στις ανθρωπιστικές ενέργειες που πραγματοποιούνται με εταιρική σχέση⁴⁸.

Επιπλέον, η σύμβαση καθορίζει τα κριτήρια που εφαρμόζονται για την επιλογή των εταίρων και έχει σαν στόχο να δημιουργήσει μακροπρόθεσμες σχέσεις συνεργασίας μεταξύ της ECHO και των ΜΚΟ προκειμένου να εξασφαλιστεί η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητα της βοήθειας.

Όλες οι ΜΚΟ που συμφωνούν με τις αξίες, τις αρχές και τους στόχους της ECHO επιλέγονται ως εταίροι αφού εξακριβωθεί ότι πληρούν τα προκαθορισμένα κριτήρια⁴⁹.

⁴⁸ www.europa.eu/scanplus/leg/el/lvb/r11007.htm

⁴⁹ Τα κριτήρια επιλεξιμότητας είναι:

να έχουν συσταθεί ως αυτόνομη οργάνωση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχει την έδρα της σε ένα κράτος μέλος. Η Επιτροπή θα εξακριβώσει την πράξη καταχώρισης στις εθνικές αρχές καθώς και το καταστατικό της οργάνωσης, να παρέχουν ελεγμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις των δύο τελευταίων οικονομικών ετών. Η Επιτροπή θα ελέγξει επίσης τις ετήσιες εκθέσεις δραστηριότητας των δύο τελευταίων ετών που πρέπει να δείχνουν τουλάχιστον τριετή λειτουργική πείρα στον τομέα, να μπορούν να επιδείξουν επαρκή διοικητική διαχείριση που δύναται να εξακριβωθεί, μεταξύ άλλων, μέσω του οργανογράμματος καθώς και του καταλόγου των μελών του διοικητικού συμβουλίου, να μπορούν να

Μετά την επιλεξιμότητα, αξιολογείται επίσης η καταλληλότητα. Αξιολογούνται επίσης για την επιλογή και ελέγχονται από τις εθνικές αρχές καθώς και επιτόπου οι ικανότητες όσον αφορά την τεχνική και υλικοτεχνική υποστήριξη, τη διοικητική και οικονομική διαχείριση, η πείρα, τα ήδη αποκτηθέντα αποτελέσματα, η ικανότητα εκτέλεσης και η αμεροληψία.

Αξίζει να επισημανθούν ποιες είναι οι ενέργειες αυτές της ανθρωπιστικής βοήθειας.

Λεπτομερέστερα, η βοήθεια περιλαμβάνει κυρίως την παροχή τροφίμων, την υδροδότηση και την υγειονομική υποδομή, την παροχή καταφυγίων και υγειονομικών υπηρεσιών, τη βραχυπρόθεσμη αποκατάσταση, τα έργα ανασυγκρότησης, τις δράσεις που έχουν στόχο να προστατέψουν τα θύματα συγκρούσεων, τις ενέργειες προετοιμασίας για τους κινδύνους φυσικής καταστροφής. Ο κύριος στόχος είναι η διάσωση και η διατήρηση της ανθρώπινης ζωής, η πρόληψη ή η ανακούφιση των ανθρώπινων δοκιμασιών και η διατήρηση της αξιοπρέπειας των πληθυσμών.

Οι ενέργειες πρέπει να συμφωνούν με τις ανθρωπιστικές αρχές (διάσωση ζώων και ανακούφιση του πόνου), με την αρχή της αμεροληψίας, της ουδετερότητας και της ανεξαρτησίας. Πρέπει να επικεντρώνονται στους δικαιούχους, να βασίζονται στις ανάγκες του πληθυσμού που βρίσκονται σε δυσχερή θέση και να χρησιμοποιούν τις καλύτερες υπάρχουσες στον ανθρωπιστικό τομέα πρακτικές.

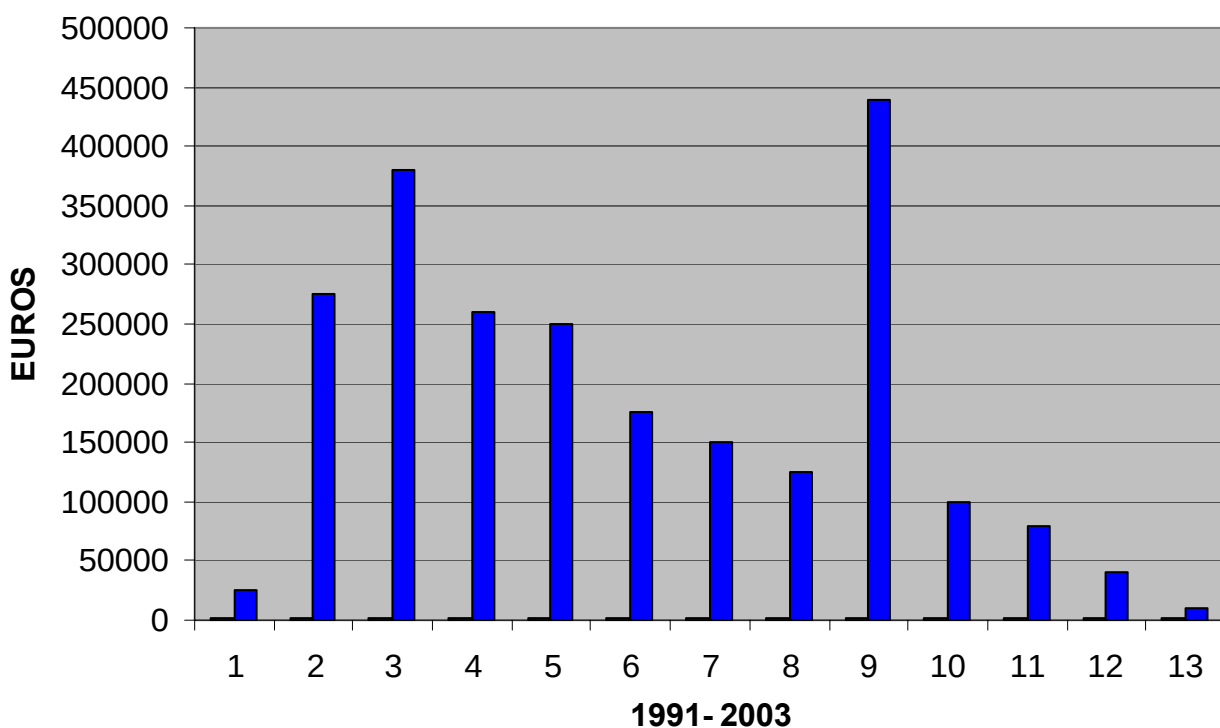
Ενδεικτικά, παραθέτουμε με τον παρακάτω πίνακα τη δράση της ECHO στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Με δυο λόγια τα ποσά που δόθηκαν κάθε χρόνο στο πέρας των δεκατριών χρόνων παρουσίας της ECHO. Αξίζει να τονιστεί ότι τα υψηλότερα σημείο είναι το 1993 και το 1999, όταν η σύγκρουση είχε εντατικοποιηθεί στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη και στο Κόσοβο αντίστοιχα⁵⁰.

πιστοποιήσουν την ηθική ακεραιότητα της οργάνωσης και του διοικητικού της συμβουλίου, να συμφωνούν προς έναν εκούσιο κώδικα δεοντολογίας ή ένα χάρτη που τονίζει την αποδοχή των αρχών της αμεροληψίας, της ανεξαρτησίας και της ουδετερότητας κατά την παροχή της βοήθειας.

Μια ΜΚΟ δεν είναι πλέον επιλέξιμη στην περίπτωση πτώχευσης, εκκαθάρισης, καταδίκης, σοβαρού πταίσματος, απόφασης για παράνομη δραστηριότητα, σοβαρής παράλειψης κατά την εκτέλεση άλλων διαδικασιών χορήγησης της ΕΕ ή μη πλήρωσης των υποχρεώσεων πληρωμής της κοινωνικής ασφάλειας ή των φόρων. Επιπλέον, οι ΜΚΟ δεν πρέπει να βρίσκονται σε κατάσταση σύγκρουσης συμφερόντων, να παραποιούν τις αιτήσεις τους προς την Επιτροπή ή να αποφεύγουν να παρέχουν πληροφορίες.

⁵⁰ ECHO in the Balkans, *12 years of Humanitarian action 1991-2003*, Humanitarian Aid Office, European Commission, σελ 3 στο www.ee.europa.eu/echo/pdf_files/leaflets/balkans_en.pdf

13 ΧΡΟΝΙΑ ECHO

Επαφίεται στη ΜΚΟ να εξασφαλίσει την εφαρμογή των ενεργειών, με αποτελεσματικότητα και διαφάνεια, καθώς και τη συγκέντρωση των απαραίτητων πόρων. Η ΜΚΟ έχει την πλήρη ευθύνη του συντονισμού και της εκτέλεσης του συνόλου των δραστηριοτήτων που της έχουν ανατεθεί. Η ΜΚΟ έχει τις ακόλουθες υποχρεώσεις: παροχή πληροφοριών, η ΜΚΟ πρέπει να παρέχει ενδιάμεσες εκθέσεις καθώς και μία τελική έκθεση, τόσο περιγραφική όσο και οικονομική, στην Επιτροπή, η ΜΚΟ είναι η

μόνη υπεύθυνη από νομική άποψη για την εκτέλεση της ενέργειας καθώς και έναντι τρίτου, να αποφεύγει τη σύγκρουση συμφερόντων, να διατηρεί τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εκθέσεων, να συμβάλλει στην προβολή των δράσεων.

Μετά την ολοκλήρωση της ενέργειας, οι εκθέσεις και τα έγγραφα που την αφορούν ανήκουν στη ΜΚΟ, ενώ η Επιτροπή μπορεί να τις χρησιμοποιεί.

Η φετινή ιστορική χρονιά⁵¹ θα έπρεπε να υπενθυμίζει στους ηγέτες των κρατών μελών ότι οι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν επιλέξει ένα μέλλον ειρήνης, ανάπτυξης και ευημερίας.

Για να υπάρχει όμως ένα κοινό μέλλον, ένα μέλλον ειρήνης, ανάπτυξης και ευημερίας, η Ευρώπη των 27 πλέον κρατών μελών θα έπρεπε ήδη να έχει αναπτύξει τους κατάλληλους θεσμούς, ώστε να λειτουργεί αποτελεσματικότερα. Θα έπρεπε ήδη να υπάρχει το κατάλληλο νομικό και θεσμικό πλαίσιο, που να της επιτρέπει να αντιμετωπίζει καλύτερα τόσο τις εσωτερικές όσο και τις εξωτερικές προκλήσεις⁵².

Για να συμβεί βέβαια τούτο, απαιτείται και η κατάλληλη πολιτική βούληση. Δηλαδή, γενναίες πολιτικές αποφάσεις που να ξεπερνούν την εσωτερική πολιτική σκηνή του κάθε κράτους μέλους και να δίνουν απαντήσεις στα υπερεθνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα περισσότερα εκ των ευρωπαϊκών κρατών μελών.

⁵¹ Η Ευρωπαϊκή Ένωση φέτος γιορτάζει 50 χρόνια από την ίδρυσή της. Μισό αιώνα από τη Συνθήκη της Ρώμης, η Ένωση, μέχρι πρόσφατα, είχε αποδείξει ότι αποτελεί ένα μοναδικό ιστορικό παράδειγμα, το πιο επιτυχημένο μοντέλο ειρήνης, ευημερίας και συνεργασίας μεταξύ κρατών.

⁵² www.ekem.gr/Policy_analysis/519/synkrisi_synthiki_gia_ti_thespisi_syntagmatos_tis_eyropis_metarrythmistiki_synthiki

Γ' ΜΕΡΟΣ **ΡΟΛΟΣ ΜΚΟ**

Οι ΜΚΟ αναμένεται να συνεισφέρουν σημαντικά στον εκπολιτισμό και στον εκδημοκρατισμό της διεθνούς πολιτικής. Η ανάλυση των πραγματικών δομών και των διαδικασιών που αναπτύσσονται δείχνει όντως ότι, σε κάποια θέματα τουλάχιστον, οι ΜΚΟ έχουν γίνει –ή τουλάχιστον γίνονται- σημαντικό τμήμα των διεθνών ρυθμιστικών συστημάτων. Ο βαθμός κατά τον οποίο συνεισφέρουν στον εκδημοκρατισμό είναι παρόλα αυτά ανοιχτός. Το ερώτημα⁵³ είναι αν οι ΜΚΟ μπορούν να θεωρηθούν ως δημοκρατικοί και αυτόνομοι παράγοντες, ανεξάρτητα από τη λειτουργία τους ως τμήματα ενός διεθνούς ρυθμιστικού συστήματος.

Αν κάποιος εξισώσει τη δημοκρατία με τη λειτουργικότητα και τον ορθολογισμό στις πολιτικές διαδικασίες και τη λήψη αποφάσεων, όπως συμβαίνει όλο και περισσότερο στις πιο πρόσφατες συζητήσεις σχετικά με τη θεωρία της δημοκρατίας, τότε η ΜΚΟ είναι σαφώς «δημοκρατικές» οργανώσεις κατά αυτή την περιορισμένη έννοια. Άλλωστε, είναι όντως υπεύθυνες για την απόδοση σημασίας σε ένα ευρύτερο φάσμα συμφερόντων. Επίσης, συνεισφέρουν στον περαιτέρω εξορθολογισμό της διαδικασίας του προσδιορισμού των προβλημάτων και της λήψης των αποφάσεων. Τα παραπάνω ισχύουν και στην περίπτωση που καταλαβαίνει κανείς τη δημοκρατία ως ένα πλουραλιστικό σύστημα ελέγχων και ισορροπιών με περιορισμένες δυνατότητες συμμετοχής.

Αν όμως εννοεί κανείς τη δημοκρατία ως σύστημα που επιτρέπει σε κάθε μέλος της κοινωνίας το μέγιστο βαθμό της ελευθερίας και αυτονομίας, τότε τα πράγματα περιπλέκονται. Στο βαθμό που οι ΜΚΟ παραμένουν εξαρτημένες από τις γραφειοκρατικές κρατικές διοικήσεις σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο και παραμένουν βασικά προσηλωμένες στο κράτος, η ικανότητά τους να αναπτύξουν και να

⁵³James Petras, Tina Wallece, Tessa Morris- Suzuki, Joachim Hirsch (επιμ. Παπαμιχαήλ Γιάννης), *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική*, Εκδόσεις The Monthly Review Imprint, Αθήνα 2005, σελ 89-93

ακολουθήσουν στρατηγικές θεμελιώδους κοινωνικής αλλαγής θα παραμείνουν περιορισμένες.

Ακόμα και αν είναι εσωτερικά δημοκρατικές και κοντά στη «βάση», μπορεί κανείς να αμφισβητήσει το βαθμό της αντιπροσωπευτικότητάς τους και το κατά πόσο είναι δημοκρατικά νομιμοποιημένες, αφού υπάρχει μια πλήρη απουσία κατάλληλων θεσμικών μηχανισμών. Είναι δύσκολο για αυτές να καταλάβουν τις ανάγκες των ανθρώπων που υποτίθεται ότι αντιπροσωπεύουν, αν μη τι άλλο εξαιτίας του ιδίου συμφέροντος της οργάνωσης. Άλλωστε, δεν υπάρχει τίποτα που να εμποδίζει τις ΜΚΟ να εκπροσωπήσουν συμφέροντα που δεν έχουν καμία δημοκρατική νομιμοποίηση ή είναι μονομερή. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα οι δραστηριότητες των ΜΚΟ έχουν κατά ένα μεγάλο μέρος περιοριστεί σε «μαλακά» θέματα περιβαλλοντικής, κοινωνικής, αναπτυξιακής πολιτικής και πολιτικής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ έχουν παίξει ένα σχετικά δευτερεύοντα ρόλο σε «σκληρά» ζητήματα, όπως η ασφάλεια, η άμυνα, η τεχνολογία και η οικονομία⁵⁴.

Είναι σαφές ότι ο δημοκρατικός χαρακτήρας των ΜΚΟ εξαρτάται όχι μόνο από τους στόχους, την εσωτερική δομή και τις συνθήκες λειτουργίας μεμονωμένων οργανώσεων (ακόμα και αν η εσωτερική δομή τους είναι δημοκρατική), αλλά εξίσου από τη θέση και τη λειτουργία τους στο ευρύτερο διεθνές σύστημα πολιτικής θέσπισης κανόνων. Από τη σκοπιά της θεωρίας της δημοκρατίας οι ΜΚΟ είναι μόνο ένα από τα πολλά υποκείμενα. Υπάρχει επίσης και μεγάλη ποικιλομορφία ΜΚΟ, και βρίσκονται μάλιστα συχνά σε αντιπαράθεση η μια προς την άλλη.

Ως γενική αρχή, όσο περισσότερο οι ΜΚΟ είναι σε θέση να διατηρούν την υλική και την πολιτική τους ανεξαρτησία ως προς τα κράτη, τους διεθνείς οργανισμούς και τις ιδιωτικές εταιρείες τόσο μεγαλύτερος είναι ο ρόλος που μπορούν να παίξουν στις δημοκρατικές διαδικασίες. Αυτό δεν είναι καθόλου εύκολο. Απαιτεί οι ΜΚΟ να παραμένουν ανεξάρτητες από κρατικές επιχορηγήσεις σε ότι αφορά τη διοίκηση και τις βασικές τους λειτουργίες και ταυτόχρονα να αποφεύγουν την πολύ μεγάλη εξάρτηση από τα ΜΜΕ για την οικονομική τους ενίσχυση. Κάτι τέτοιο σημαίνει πάνω από όλα ότι χρειάζεται να είναι σε θέση να βασίζονται στην υποστήριξη μιας δραστήριας πολιτικής

⁵⁴ Αναφερόμαστε στις συζητήσεις σχετικά με τις πολιτικές του ΔΝΤ, του ΠΟΕ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και στην περίπτωση της διεθνούς εκστρατείας εναντίον των ναρκών.

βάσης κοινωνικών κινημάτων και πρωτοβουλιών, η οποία όμως δεν πρόκειται να δοθεί απλώς με μαζικές επιστολές και συναυλίες υποστήριξης που θα μεταδίδονται τηλεοπτικά. Αυτό που απαιτείται είναι να δίνεται στους ενδιαφερόμενους ακριβής και κρίσιμη πληροφόρηση και να συζητούνται δημόσια οι δραστηριότητες των ΜΚΟ, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και- αν είναι απαραίτητο- και οι λόγοι της αποτυχίας τους σε κάποιους στόχους.

Μόνο σε αυτή τη βάση θα είναι δυνατόν να οικοδομηθεί επαρκής αντίρροπη ισχύς πάνω και ενάντια στις κρατικές διοικήσεις και στις ιδιωτικές εταιρείες. Αυτή είναι μια προϋπόθεση για την ανάπτυξη πολιτικών οραμάτων και ιδεών πέρα από τα όρια και ανεξάρτητα από τις προσταγές του υπάρχοντος κανονιστικού και κυριαρχικού συστήματος. Αυτή θα ήταν επίσης μια προϋπόθεση για ουσιαστική δράση στις περιοχές της «σκληρής» πολιτικής που έχουν αποφασιστική σημασία όσον αναφορά την παγκόσμια κοινωνικό-πολιτική τάξη, για τις οποίες όμως οι ΜΚΟ δεν μπορούν να είναι σίγουρες ότι θα εξασφαλίσουν βοήθεια και προτάσεις συνεργασίας από τους κρατικούς θεσμούς.

Η εξάρτηση των ΜΚΟ από τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς μπορεί να περιοριστεί επαρκώς μόνο με τη δημιουργία διεθνών συμμαχιών συνεργασίας και δράσης. Τέλος, ο βαθμός κατά τον οποίο οι ΜΚΟ είναι δημοκρατικές σχετίζεται και με τις σχέσεις τους με αυτούς τους οποίους ισχυρίζονται ότι εκπροσωπούν. Είναι δυνατόν να αντιπροσωπεύει κανείς τα συμφέροντα κάποιων και να παρέχει υλική βοήθεια με τέτοιο τρόπο ώστε η «ωφελούμενοι» να γίνονται ακόμα πιο εξαρτημένοι και να χάνουν οποιοσδήποτε ευκαιρίες μπορεί να είχαν για να οργανωθούν πολιτικά. Είναι δυνατόν να δείχτεί ότι αυτό συμβαίνει συχνά όταν έχουμε να κάνουμε με αναπτυξιακή βοήθεια και βοήθεια για την αντιμετώπιση καταστροφών. Οι ΜΚΟ μπορούν, από την άλλη, να προωθήσουν την αυτοοργάνωση, παρόλο ότι αυτό είναι λιγότερο εντυπωσιακό από την άποψη του ενδιαφέροντος των ΜΜΕ και ενδέχεται να οδηγήσει σε σύγκρουση με τις τοπικές αρχές⁵⁵.

⁵⁵ ΙΣΤΑΜΕ, *Ρόλος και Συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Μοντέλο Πολιτικής Διακυβέρνησης του Μέλλοντος. Προτάσεις και προσαρμογή στα πλαίσια της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα Σεπτέμβριος 2006, στο www.istame.gr

Υπάρχει άλλωστε και ο κίνδυνος της χρησιμοποίησης σε αντιπαράθεσις μεταξύ κυβερνήσεων ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, στην εκμετάλλευση ασθενέστερων κρατών από ισχυρότερα.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΚΟ

Σε διεθνές επίπεδο από το 1970 και μετά καταγράφεται μια εντυπωσιακή αύξηση των διεθνών ΜΚΟ, ιδίως εκείνων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της αναπτυξιακής βοήθειας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Η Συνδιάσκεψη του Ρίο (1992) για το περιβάλλον και την ανάπτυξη χαρακτηρίστηκε από μία άνευ προηγουμένου συμμετοχή και κινητοποίηση των διεθνών ΜΚΟ που ανέδειξε το νέο ενεργό τους ρόλο στην παγκόσμια πολιτική⁵⁶.

Υπάρχει όμως συμφωνία στο γεγονός ότι ο αριθμός αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός, γεγονός που επιβεβαιώνει ακόμη περισσότερο την αυξανόμενη σημασία τους. Εκτός όμως από την αριθμητική τους αύξηση έχει παρατηρηθεί και παράλληλη αύξηση των οικονομικών πόρων που οι ΜΚΟ έχουν στη διάθεση τους. Διεθνώς, οι ΜΚΟ διαχειρίζονται ποσά μεγαλύτερα από το 10% του συνόλου της κρατικής αναπτυξιακής βοήθειας, δηλαδή, ως σύνολο είναι σημαντικότεροι δωρητές από την Παγκόσμια Τράπεζα⁵⁷.

Επιπρόσθετα, άλλος λόγος που συνετέλεσε στην αύξηση του αριθμού των ΜΚΟ είναι το γεγονός ότι έχουν καθιερωθεί ως οι πιο αξιόπιστοι φορείς στην εφαρμογή προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας σε τρίτες χώρες, με συνεχή επιτόπια παρουσία στις χώρες- αποδέκτες. Διαθέτουν τα ανάλογα συστήματα ελέγχου, εγγυώνται την ορθή και συνεπή εφαρμογή των προγραμμάτων. Έτσι αποφεύγεται, η κατασπατάληση

⁵⁶ Ανθόπουλος Χαράλαμπος, *Πολιτικά Κόμματα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ρόλοι συμπληρωματικοί ή αναπληρωματικοί; στο Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 8, Χειμώνας 2002

⁵⁷ Χουλιάρας Αστέρης (επιμ.), *Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Εξάντας 1998, σελ 193-195

χρημάτων, η υπέρβαση των προϋπολογισμών, η εκμετάλλευση μέσω της παραοικονομίας και οι διάφορες καθυστερήσεις εξαιτίας διεφθαρμένων αρχών και έλλειψης εμπειρίας των τοπικών συνεργατών.

Με αποτέλεσμα οι ΜΚΟ έχουν αποδειχτεί ευέλικτοι φορείς αναπτυξιακής βοήθειας. Ξεπερνώντας διπλωματικές αγκυλώσεις, ελεύθεροι από πολιτική προκατάληψη ή ιστορικές διαμάχες, προωθούν την αναπτυξιακή βοήθεια εκεί που οι επίσημες διακρατικές και διπλωματικές αντιπροσωπείες δυσκολεύονται ή αδυνατούν να αποκαταστήσουν διαύλους επικοινωνίας. Εξασφαλίζοντας πρόσβαση σε τοπικές αρχές, βοηθώντας στην αποδοχή βοήθειας από τον τοπικό πληθυσμό και εξασφαλίζοντας τη συνεργασία, οι τοπικοί ΜΚΟ των αναπτυσσόμενων χωρών αποτελούν πολύτιμο συνεργάτη και σύμβουλο. Τέλος, η ανεξαρτησία και η ουδετερότητα των ΜΚΟ τους έχει πολλές φορές αναδείξει ως αξιόπιστους μεσολαβητές μεταξύ αντιμαχόμενων παρατάξεων ή διαπλεκόμενων μερών.

Μια άλλη παράμετρος της ευελιξίας των ΜΚΟ είναι η ταχύτητα δράσης, ιδίως σε περιπτώσεις προγραμμάτων επείγουσας βοήθειας. Η εφαρμογή αποτελεσματικών, δοκιμασμένων συστημάτων διαχείρισης υλικού, η χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων δικτύων μεταφορών και τηλεπικοινωνιών επιτρέπουν σήμερα στους μεγάλους και εξειδικευμένους ΜΚΟ αρωγής να εγκαθιστούν εξοπλισμένα και επανδρωμένα νοσοκομεία, καταυλισμούς προσφύγων ή συστήματα καθαρισμού νερού και διατροφής πληθυσμού σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, εκεί που οι κρατικοί μηχανισμοί θα χρειάζονταν πολλές εβδομάδες γραφειοκρατικής διαδικασίας για να ανταποκριθούν.

Επίσης, η απελευθέρωση των συναλλαγών και η απλοποίηση των διαδικασιών μετακίνησης συμβάλλουν στην εύκολη μετακίνηση και εγκατάσταση των ΜΚΟ στις χώρες παροχής βοήθειας.

Όμως, ίσως η πιο σημαντική προσφορά των ΜΚΟ στην εφαρμογή των προγραμμάτων τους είναι η δράση τους μέσα στις ίδιες τους τις χώρες. Οι ΜΚΟ με πολλές καμπάνιες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης στις αναπτυγμένες χώρες επηρεάζουν την πολιτική παροχής βοήθειας των κυβερνήσεων τους.

Έτσι λοιπόν, χάρη στη δράση των ΜΚΟ διαμορφώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες ένα υπόδειγμα άσκησης πολιτικής που ανταποκρίνεται όλο και περισσότερο στις ανάγκες ανάπτυξης των χωρών του αναπτυσσόμενου κόσμου. Αναμφισβήτητα, ένα

σημαντικό στοιχείο στη δράση των ΜΚΟ είναι η δημοσιοποίηση παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από εμπόλεμες δυνάμεις ή αυταρχικές κυβερνήσεις. Άλλοι οργανισμοί επιλέγουν την οδό της δημόσιας καταγγελίας και δημοσίευσης των μαρτυριών τους, ενώ άλλοι χρησιμοποιούν λιγότερο θορυβώδεις και πιο διακριτικές μεθόδους⁵⁸.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και ιδίως μετά τη λήξη του Ψυχρού πολέμου, πολλοί διεθνείς οργανισμοί ακολούθησαν και επισημοποίησαν τη πολιτική της «ανθρωπιστικής επέμβασης» που είχε καθιερωθεί από τους ΜΚΟ. Για πρώτη φορά ο ΟΗΕ υιοθέτησε μια διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 2 (7) του Καταστατικού Χάρτη, που επιβάλλει τη συνεργασία του με αναγνωρισμένες κυβερνήσεις και πληθυσμούς μέσα σε περιοχές υπό άμεσα κυβερνητικό έλεγχο⁵⁹.

Η σύμπραξη αυτή των ΜΚΟ με τις κυβερνήσεις των κρατών ή με τους διεθνείς οργανισμούς για την εφαρμογή προγραμμάτων βοήθειας δεν υπήρξε άμοιρη παρενεργειών. Η στενή οικονομική σχέση μετατρέπεται σε πολλές περιπτώσεις σε σχέση εξάρτησης με αλλοίωση του χαρακτήρα των ΜΚΟ και μετατροπής τους σε υποχείριο της εκάστοτε εξωτερικής πολιτικής. Ακόμα, χειρότερα πολλοί ΜΚΟ δημιουργήθηκαν αποκλειστικά για τη διαχείριση προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας. Παράλληλα, ένας μεγάλος αριθμός ΜΚΟ δημιουργήθηκε από μεγάλα οικονομικά συγκροτήματα με κύριο σκοπό τη διείσδυση στις αγορές των αναπτυσσόμενων χωρών. Στην περίπτωση αυτή τα θετικά χαρακτηριστικά τα οποία καθιστούν το ρόλο των ΜΚΟ αναντικατάστατο γίνονται δυσδιάκριτα, το στοιχείο της μη κερδοσκοπικής δραστηριότητας καθίσταται δευτερεύον και η αξιοπιστία και η ευελιξία των ΜΚΟ ως φορέων αναπτυξιακής βοήθειας υποβαθμίζεται⁶⁰.

Πολλά νεοσύστατα κράτη αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στις εσωτερικές τους ανάγκες κυρίως λόγω της αδυναμίας των κρατικών τους μηχανισμών και της ανεπάρκειας οικονομικών πόρων. Ως εκ τούτου, η παροχή δωρεάν βοήθειας από τρίτους

⁵⁸ Οι περιπτώσεις από τη διεθνή παρέμβαση στην περιοχή των Μεγάλων Λιμνών και την Πρώην Γιουγκοσλαβία αποτελούν παραδείγματα επηρεασμού της διεθνούς κοινής γνώμης και της διεθνούς πολιτικής από την κινητοποίηση των ΜΚΟ για την προάσπιση και το σεβασμό των αρχών του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

⁵⁹ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ. 427-462

⁶⁰ Deacon Bob, Hulse Michelle and Stubbs Paul, *Global social policy: international organizations and the future of welfare*, Sage publications, London 1997 σελ. 165-189

δεν μπορεί παρά να είναι καλοδεχούμενη. Εντούτοις, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η βοήθεια δεν καθοδηγείται πάντα με βάση αλτρουιστικά στοιχεία και δεν καλύπτει με τρόπο αντικειμενικό τους στόχους τους.

Παρατηρείται λοιπόν, ότι το στοιχείο της διαφάνειας αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη ιδιότητα που πρέπει να διακατέχει μια ΜΚΟ. Παράλληλα, η αξιοπιστία, η φερεγγυότητα και ο επαγγελματισμός στον τρόπο εκτέλεσης των αναπτυξιακών και ανθρωπιστικών προγραμμάτων αποτελούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά με βάση τα οποία οφείλει να κρίνει κανείς τη δραστηριότητα των ΜΚΟ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΟΜΗ ΜΚΟ

Το ανθρώπινο κεφάλαιο περιλαμβάνει κυρίως το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό των αποστολών. Σε κάθε περίπτωση το προσωπικό διαχωρίζεται σε επιστημονικό και διοικητικό.

Η δομή των ΜΚΟ περιλαμβάνει συνήθως ένα ολιγομελές διοικητικό συμβούλιο, ένα πυρήνα ενεργών μελών ή ακτιβιστών και ένα ευρύτατο δίκτυο συνδρομητών. Η σχέση ΜΚΟ- μέλους δεν αντιστοιχεί στη σχέση κόμματος- μέλους, καθώς η πρώτη δεν οδηγεί αυτόματα στο κατοχυρωμένο δικαίωμα της ψήφου⁶¹. Μια ΜΚΟ μπορεί να διαθέτει μια ευρύτατη βάση μελών, ένα περιορισμένο εκλογικό σώμα και ένα διοικητικό συμβούλιο, το οποίο λογοδοτεί στο συγκεκριμένο εκλογικό σώμα. Συνεπάγεται επομένως, ότι η μετάβαση από το κατώτερο οργανωτικό επίπεδο στο ανώτερο δεν συνοδεύεται υποχρεωτικά από τη διαμεσολάβηση αντιπροσωπευτικών θεσμών. Στην περίπτωση του διοικητικού συμβουλίου, το εκλογικό σώμα παραμένει συνήθως πολύ περιορισμένο, μειώνοντας έτσι τη συμμετοχική διάσταση μέσω εκλογικών διαδικασιών.

⁶¹ Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 80-86

Βέβαια η λειτουργία μιας ΜΚΟ αποτελεί αντικείμενο ευρύτερου κοινωνικού ελέγχου, καθώς η ανταπόκριση της κοινωνίας στους στόχους και τη δράση της αποτελεί προϋπόθεση συνέχισης της πορείας της. Επιπρόσθετα, η λειτουργία μιας ΜΚΟ υπόκειται σε διεθνείς κανόνες που έχουν τεθεί από υπερεθνικούς οργανισμούς εποπτείας των ΜΚΟ. Αυτό που χαρακτηρίζει τις ΜΚΟ ως οργανωτικό μοντέλο είναι η αποδέσμευση της ιδιότητας του μέλους από το δικαίωμα της ψήφου. Επομένως, η ίδια η οργανωτική δομή των ΜΚΟ λειτουργεί ανασταλτικά για τη διεύρυνση των αντιπροσωπευτικών θεσμών στον τομέα των ΜΚΟ⁶².

ΔΡΑΣΗ ΜΚΟ

Επίσης, οι ΜΚΟ έχουν αναπτύξει δράσεις, πρωτοβουλίες και υπηρεσίες σε τομείς που σε πολλές περιπτώσεις τα ίδια τα κράτη δεν είναι σε θέση να παράγουν και να προσφέρουν. Ιδιαίτερα, σε περιοχές που η παροχή υπηρεσιών εκ μέρους του κράτους όπως η εκπαίδευση και η υγεία είναι ελλιπής, η παρουσία των ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα έντονη, καλύπτοντας αρκετά από τα κενά των κρατικών υπηρεσιών. Σε καμία, πάντως περίπτωση οι ΜΚΟ δεν υποκαθιστούν την κρατική λειτουργία.

Η δυναμική φύση των ΜΚΟ καθώς και η ικανότητα τους να προσαρμόζονται στη διεθνή πολιτική και οικονομική πραγματικότητα, αποτελεί ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αυτών.

Πιο συγκεκριμένα, οι ΜΚΟ συνειδητοποίησαν ότι είναι εξαιρετικά σημαντικό να εντατικοποιήσουν τις εκστρατείες ενημέρωσης και αναπτυξιακής εκπαίδευσης. Η κοινή γνώμη είναι στοιχείο κλειδί στην ισορροπία δυνάμεων μεταξύ ΜΚΟ και κυβερνήσεων και ως αποτέλεσμα, η αφύπνιση της κοινής γνώμης μπορεί να θεωρηθεί ότι προωθείται

⁶² Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Ομάδα περιβάλλοντος, *Δραστηριότητες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων- Περιβαλλοντικές Ομάδες*, (1996), στο www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/static.htm

μια πιο ευνοϊκή αντίληψη για αυτές. Παράλληλα, η διάχυση πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες των ΜΚΟ βοηθά τις τελευταίες να πείσουν για το σκοπό τους, να αναδείξουν τις αρχές τους και έτσι να αποκτήσουν την απαραίτητη χρηματοδότηση για τη συνέχιση της δράσης τους. Ειδικότερα, οι αναπτυξιακές ΜΚΟ χρειάζεται να οικοδομήσουν τις μελλοντικές δράσεις τους πάνω σε μια καλά ενημερωμένη κοινή γνώμη.

Επιπρόσθετα, η άσκηση πίεσης από αναπτυξιακούς ΜΚΟ αναφέρεται κυρίως στις προσπάθειες και τις ενέργειες που αποσκοπούν στο να επηρεάζουν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να πείσουν τις κυβερνήσεις και τους οργανισμούς να υιοθετήσουν πρακτικές που να είναι συμβατές με την ανάπτυξη⁶³.

Οι αναπτυξιακοί και ανθρωπιστικοί ΜΚΟ έχουν ενεργά αναμειχθεί σε αυτό το πεδίο και ο ρόλος τους στην έκτακτη ανθρωπιστική βοήθεια αυξάνεται διαρκώς τα τελευταία χρόνια. Οι αναπτυξιακές ΜΚΟ εμπλέκονται πλέον σε μεγάλο αριθμό έκτακτων δράσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι κρίσεις στη Σομαλία, τη Βοσνία, στο Κόσοβο κ.ά, ανέδειξαν την ικανότητα των ΜΚΟ να αναλαμβάνουν σημαντικές εκστρατείες σε μικρά χρονικά διαστήματα και να κάνουν σημαντικές συνεισφορές στις περιοχές και τους πληθυσμούς που έχουν ανάγκη. Χαρακτηριστική είναι η συνεχώς αυξανόμενη αριθμητική παρουσία των ΜΚΟ σε περιοχές κρίσης. Ο αυξανόμενος ρόλος τους σε αυτό το πεδίο σχετίζεται με το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις και οι κρατικοί φορείς αυξάνουν τα μέσα που είναι διαθέσιμα για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας.

Αξίζει αν σημειωθεί ότι ο πολιτικός χαρακτήρας που λαμβάνει πολλές φορές η ανθρωπιστική βοήθεια, η ανάγκη για συντονισμό και η απαιτούμενη διαφάνεια είναι μερικές μόνο από τις παραμέτρους που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της υλοποίησης μιας δράσης παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας.

Οι αναπτυξιακές ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα ενεργοί στον τομέα των ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων. Μάλιστα, στο πλαίσιο αυτό έχουν αναπτύξει συνεργασίες και εταιρικές σχέσεις που ξεπερνούν τα εθνικά όρια των κρατών. Ωστόσο, πρέπει αν συνεχίσουν να ενισχύουν το ρόλο τους στην ενδυνάμωση και δημιουργία θεσμών ώστε να υπάρξει το απαραίτητο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο για τη βιωσιμότητα των

⁶³ Χουλιάρης Αστέρης (επιμ.), *Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Εξάντας 1998, σελ 193-209

προγραμμάτων τους. Αυτό το γεγονός θα ενισχύσει τον ρόλο τους και θα αυξήσει την παρουσία τους σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο ρόλος των αναπτυξιακών ΜΚΟ στον τομέα της ενδυνάμωσης και δημιουργίας θεσμών αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια. Οι αναπτυξιακές ΜΚΟ έχουν συνειδητοποιήσει ότι η διαδικασία ενδυνάμωσης του τοπικού πληθυσμού. Ως εκ τούτου, οι αναπτυξιακές ΜΚΟ έχουν ενσωματώσει τη δημιουργία και την ενδυνάμωση των θεσμών σε όλα τα προγράμματα και τις δράσεις τους.

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Στην Ελλάδα ο εθελοντισμός δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος σε σύγκριση με το αγγλοσαξονικό και τον σκανδιναβικό κόσμο. Οι λόγοι είναι πολλοί. Το βιοτικό επίπεδο στην Ελλάδα βελτιώθηκε μόλις τα τελευταία σαράντα χρόνια. Μάλιστα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα ήταν αποδέκτης διεθνούς βοήθειας. Τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης με τη μονομερή και ελλιπή πληροφόρηση συνεχίζουν να καλλιεργούν μια «ελληνοκεντρική» προσέγγιση που δεν συμβάλλει στην ανάπτυξη ενός «διεθνούς» ανθρωπισμού.

Οι ΜΚΟ κερδίζουν διαρκώς έδαφος στο διεθνές σύστημα αλλάζοντας τη φύση των διακρατικών σχέσεων και αμφισβητώντας την κρατική κυριαρχία. Ο σημαντικός ρόλος των ΜΚΟ αποδεικνύεται τόσο από την αριθμητική τους αύξηση όσο και από τα ιδιαίτερα σημαντικά ποσά που καλούνται να διαχειριστούν.

Στο σημείο αυτό ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο θεσμός του επαγγελματία εθελοντή. Διότι η υλικοτεχνική δομή και οι νέες τεχνολογίες αποτελούν τα εργαλεία ανάπτυξης για τις ΜΚΟ. Ωστόσο, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο ανθρώπινος παράγοντας αποτελούσε πάντα και εξακολουθεί να αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της λειτουργίας του⁶⁴.

⁶⁴ Σκλιός Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 265-278

Αλλά και σε αυτό τον τομέα της οργάνωσης των ΜΚΟ και της επιλογής του προσωπικού τους, έχουν παρατηρηθεί σημαντικές αλλαγές, οι οποίες δημιουργούνται από τις εξελίξεις που έχουν σημειωθεί στο χώρο, αλλά και από τις ιδιαίτερα πλέον απαιτητικές συνθήκες εργασίας⁶⁵.

Ο θεσμός λοιπόν του επαγγελματία εθελοντή έρχεται να καλύψει το κενό του εξειδικευμένου προσωπικού που οι σύγχρονες ανάγκες το απαιτούν. Στον εθελοντισμό, η ανάγκη είναι πάντα οδηγός. Όμως οι ικανότητες και η εξειδίκευση του ατόμου που ασχολείται να καλύψει τις ανάγκες, είναι το μέσο για μια επιτυχημένη και αποτελεσματική παρέμβαση.

Σήμερα, λοιπόν οι ΜΚΟ συνιστούν ένα σημαντικό παράγοντα δράσης σε ευαίσθητους τομείς, όπως η διεθνής ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προώθηση της ειρήνης και άλλα σημαντικά ζητήματα της κοινωνίας, της οικονομίας αλλά και της πολιτικής. Παρόλα αυτά, μόλις 9% των πολιτών στην Ελλάδα⁶⁶ συμμετέχει ενεργά σε εθελοντικές εργασίες, οι περισσότεροι από αυτούς περιστασιακά⁶⁷.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΚΟ

Η χρηματοδότηση των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό, αλλά και αμφιλεγόμενο θέμα, αφού αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τη βιωσιμότητα και τη λειτουργία τους. Ολοένα και περισσότεροι κρατικοί και μη φορείς εκδηλώνουν ενδιαφέρον να στηρίξουν οικονομικά τους ΜΚΟ,

⁶⁵ Καρλατήρα Παναγιώτα, Εθελοντισμός: Ελάτε να ...αυτοσχεδιάσουμε, *Το Βήμα*, 15/12/2002

⁶⁶ Καϊτανίδη Μάρθα, Εθελοντές μ' ένα κλικ, *Τα Νέα* 20/06/2006

⁶⁷ Όπως μάλιστα οι ίδιοι δηλώνουν σε έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, οι επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις δεν τους αφήνουν καθόλου ελεύθερο χρόνο. «Η γενική εικόνα που επικρατεί είναι ότι οι Έλληνες είναι αδιάφοροι, γι' αυτό και δεν δραστηριοποιούνται σε φιλανθρωπικές, περιβαλλοντικές και άλλες οργανώσεις».

ενισχύοντας έτσι τη δυναμική τους και το ρόλο που διαδραματίζουν στην πολιτική και κοινωνική ζωή.

Εξάλλου, ένα από τα στοιχεία που εξασφαλίζουν την αυτονομία της δράσης των ΜΚΟ είναι η οικονομική τους ανεξαρτησία. Είναι ευνόητο πως όσο λιγότερο οι ΜΚΟ εξαρτώνται οικονομικά από την δημόσια διοίκηση ή τον ιδιωτικό τομέα, τόσο ευκολότερη είναι η ελεύθερη διατύπωση των απόψεων των ομάδων που εκπροσωπούν.

Συνεπώς, το ζήτημα των πηγών χρηματοδότησης συνδέεται ευθέως με το επίπεδο οργάνωσης των ΜΚΟ⁶⁸, διότι οι οργανώσεις με ευρύτερη εμβέλεια εξασφαλίζουν πόρους για τη λειτουργία τους και αναπτύσσουν νέες δραστηριότητες υιοθετώντας σταδιακά μια μορφή επαγγελματισμού. Αντιθέτως οι οργανώσεις με χαλαρή σύνδεση και ασυνεχή λειτουργία αντιμετωπίζουν δυσεπίλυτα προβλήματα χρηματοδότησης, που επιδρούν ανασχετικά στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών, και μοιραία οδηγείται είτε στην αυτοδιάλυση, είτε στην αδράνεια.

Στο σημείο αυτό, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τις πηγές χρηματοδότησης των ΜΚΟ. Ειδικότερα, αυτές απορρέουν από⁶⁹

α) Εισφορές μελών: Αποτελεί την συνηθέστερη πηγή χρηματοδότησης. Οι οργανώσεις των οποίων το υψηλότερο ποσοστό των εσόδων τους προέρχεται απ' αυτήν την πηγή, διακρίνονται μεταξύ τους αφενός στις μικρές ομάδες ερασιτεχνικής δομής (με αντίστοιχα χαμηλά οικονομικά μεγέθη ως απόλυτο αριθμό) και αφετέρου στις ευρείας εμβέλειας οργανώσεις, των οποίων το σύστημα συνδρομών και έκτακτων ενισχύσεων λειτουργεί αποδοτικά και απλώνεται σε ευρύ κοινωνικό φάσμα. Συγκεκριμένα, η πιο συνηθισμένη πηγή εσόδων ΜΚΟ που έχουν τη νομική μορφή σωματείου είναι οι συνδρομές των μελών και οι δωρεές ιδιωτών. Τα μέλη έχουν αυτόματα δικαίωμα συμμετοχής στις γενικές συνελεύσεις του σωματείου και υποψηφιότητας στο διοικητικό συμβούλιο⁷⁰.

β) Χορηγίες: Από αρκετές ΜΚΟ γίνεται συστηματική προσπάθεια εύρεσης χορηγών, είτε στο χώρο των μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων, είτε στο χώρο των

⁶⁸ Ομάδα Εργασίας Νέων, *Ίδρυμα Ανδρέας Παπανδρέου, Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις*, Αθήνα Ιανουάριος 2005, στο www.agp.gr

⁶⁹ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Ομάδα περιβάλλοντος, *Δραστηριότητες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων- Περιβαλλοντικές Ομάδες*, (1996), στο www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/static.htm

⁷⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας οργάνωσης είναι η Διεθνής Αμνηστία.

διεθνών και ελληνικών ιδρυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται μια σταθερά αυξητική τάση στον αριθμό των οργανώσεων, που ένα τμήμα των εσόδων τους προέρχεται από χορηγίες.

γ) Εισπράξεις από εκδηλώσεις: Μια άλλη πιθανή πηγή χρηματοοικονομικών εισροών για τις ΜΚΟ είναι η οργάνωση και διεξαγωγή εκδηλώσεων με περιεχόμενο σχετικό με τον τομέα που καθεμία δραστηριοποιείται. Τέτοιες εκδηλώσεις είναι συνήθως συναυλίες, εκθέσεις έντυπου και οπτικού υλικού, εκδρομές και ξεναγήσεις, πώληση προπαγανδιστικού υλικού κτλ.

δ) Εισφορές από την Τοπική Αυτοδιοίκηση: Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει η συνεργασία και κατ' επέκταση η χρηματοδότηση των ΜΚΟ από δημόσιους φορείς και από προγράμματα των κατά τόπους Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων.

ε) Εισφορές από την ΕΕ: Κατά τις δυο τελευταίες δεκαετίες η εταιρική σχέση μεταξύ των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΜΚΟ έχει επεκταθεί σε όλους τους τομείς. Αυτή η διαδικασία προκύπτει από σειρά συνυφασμένων παραγόντων που έχουν σχέση με τις αλλαγές και τις εξελίξεις στο εσωτερικό των ίδιων των οργάνων της ΕΕ και με τις εξελίξεις στο σύνολο των ΜΚΟ

στ) Το cause related marketing είναι ένας ακόμη τρόπος έμμεσης χρηματοδότησης μέσω της οικονομικής δραστηριότητας εταιριών⁷¹.

Με αφορμή τα παραπάνω, ένα επιπλέον σημαντικό θέμα που ανακύπτει στα πλαίσια της χρηματοδότησης των ΜΚΟ είναι αυτό της διαφάνειας στην κατανομή των πόρων τόσο από την πλευρά των χρηματοδοτών, όσο και απ' την πλευρά των ΜΚΟ

⁷¹Για παράδειγμα από κάθε πώληση προϊόντος γαλακτοκομικής εταιρείας που έχει στη συσκευασία το Πάντα, το WWF λαμβάνει κάποιο σχετικό ποσοστό.
www.antropos.gr/sponsors.asp?pg=4&rpp=10&Section=8 – 30k

ΣΧΕΣΗ ΜΚΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΣ

Είναι γεγονός ότι αυτή η ραγδαία αύξηση του αριθμού των ΜΚΟ τα τελευταία χρόνια δεν είναι τυχαία⁷², όπως επίσης δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι αποτελούν ή θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναν εναλλακτικό, ίσως και πιο αποτελεσματικό, τρόπο συμμετοχής και αντιπροσώπευσης των πολιτών, αναδεικνύοντας και προωθώντας, με αυτό τον τρόπο, την «κοινωνία των πολιτών». Από την άλλη, η συνεργασία τους με το κράτος με τη μορφή παροχής υποστηρικτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών θα ήταν ενδιαφέρουσα, υπό κάποιους όρους βέβαια, αφού έχει αποδειχθεί ότι οι ΜΚΟ είναι πιο ευέλικτοι και αποτελεσματικοί στην κατανόηση και αντιμετώπιση των παγκόσμιων αιτημάτων⁷³.

Σε σχέση με το ερώτημα αν οι ΜΚΟ επηρεάζονται από τους χρηματοδότες τους, έμφαση δίνεται στην ανεξαρτησία τους αυτή καθ' αυτή, και κατά πόσο η υπερβολική στήριξη στους χρηματοδότες επηρεάζει τον τρόπο λειτουργίας των ΜΚΟ.

Τα κίνητρα των χρηματοδοτών είναι λογικό να μην αποτελούν απλά εκδηλώσεις ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος ή ενίσχυσης της δημοκρατίας και του πλουραλισμού στα πλαίσια της «κοινωνίας των πολιτών». Είναι κοινό μυστικό ότι μέσω της χρηματοδότησης οι εκάστοτε χρηματοδότες προσπαθούν να εξυπηρετήσουν τα προσωπικά τους συμφέροντα, να επηρεάσουν πολιτικές, κοινωνικές ή οικονομικές καταστάσεις. Από την άλλη η χρηματοδότηση που παρέχουν έχει τη μορφή συμβάσεων και αφορά συγκεκριμένους σκοπούς και προγράμματα, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες τους.

Τα κράτη πλέον, ειδικότερα στον τομέα της ανθρωπιστικής δράσης, πριν χρηματοδοτήσουν μία ΜΚΟ για κάποιο πρόγραμμα, στέλνουν πρώτα παρατηρητές-εκτιμητές της κατάστασης στο πεδίο και κατόπιν ζητούν προσφορές από τις ΜΚΟ. Έτσι,

⁷² Ομάδα Εργασίας Νέων, *Ίδρυμα Ανδρέας Παπανδρέου, Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις*, Αθήνα Ιανουάριος 2005, στο www.agp.gr

⁷³ Akira Iriye, *Global community: the role of international organizations in the making of the contemporary world*, Berkeley: University of California Press 2002, σελ 125-157

συχνά οι τελευταίοι μετατρέπονται από εταίροι (partners) σε προμηθευτές (contractors) των κυβερνήσεων.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει να σημειωθεί ότι και η φύση των ίδιων των ΜΚΟ έχει αλλάξει. Δεν είναι πια αποκλειστικά ανθρωπιστικές οργανώσεις αλλά χρησιμοποιούν όρους όπως «συμμετοχή», «διαφάνεια», «υπευθυνότητα». Η ατζέντα τους έχει πλέον πολιτικοποιηθεί, γιατί πολύ απλά αυτό επιτάσσουν οι σημερινές διεθνοπολιτικές συγκυρίες. Κάθε κρίση, σήμερα, είναι μια κρίση πολιτική με ανθρωπιστικές συνέπειες. Η αποστολή φαρμάκων, τροφίμων ή σκηνών αρκούν για να απαλύνουν βραχυπρόθεσμα τις πληγείσες ομάδες, δεν αρκούν όμως και για να επιλύσουν ριζικά τα όποια προβλήματα⁷⁴.

Η δημιουργία κράτους δικαίου (σε πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου), η ενίσχυση δημοκρατικών θεσμών (στα Βαλκάνια), η αναπτυξιακή εκπαίδευση (σε αφρικανικές χώρες όπως η Ζιμπάμπουε και η Αγκόλα), η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (μέσω της ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης στις χώρες υλοποίησης των προγραμμάτων) αλλά και η συνεργασία με άλλους διεθνείς δρώντες (κρατικοί ή διακρατικοί) είναι συχνά στόχοι για μια αποτελεσματική και βιώσιμη παρέμβαση των ΜΚΟ. Επειδή, λοιπόν, η παροχή βοήθειας είναι μια πολιτική πράξη, οι ΜΚΟ που θέλουν να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές παρενέργειές της πρέπει να σκεφθούν πολιτικά. Αυτή η χρυσή τομή είναι που αποτελεί και το μήλον της έριδος για τις σχέσεις των ΜΚΟ με κράτη ή με άλλους υπερεθνικούς οργανισμούς. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου μεγάλες ΜΚΟ δεν συνετάχθησαν με τις κρατικές επιταγές ή ανέπτυξαν σημαντικές πρωτοβουλίες που εξανάγκασαν τα κράτη να δρομολογήσουν ενέργειες που σε κάθε άλλη περίπτωση ίσως δεν θα έκαναν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξε η πρωτοβουλία Jubilee 2000 για τη μείωση των χρεών του Τρίτου Κόσμου.

Σε μια ελεύθερη οικονομία όλα τα παραπάνω είναι θεμιτά. Το πρόβλημα δημιουργείται όταν οι επιδιώξεις και τα συμφέροντα των χρηματοδοτών αναγκάζουν τους ΜΚΟ να αποκλίνουν ή και να έρχονται σε αντίθεση με τους στόχους και το έργο τους, σε βάρος πάντα του κοινού καλού.

⁷⁴ ΙΣΤΑΜΕ, *Ρόλος και Συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Μοντέλο Πολιτικής Διακυβέρνησης του Μέλλοντος. Προτάσεις και προσαρμογή στα πλαίσια της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα Σεπτέμβριος 2006, στο www.istame.gr

Το πρόβλημα της εξάρτησης είναι πιο έντονο στις μικρότερες ΜΚΟ, όπου η ανάγκη για χρηματοδότηση τις αναγκάζει να συμφωνήσουν με τις προϋποθέσεις των φορέων που τις χρηματοδοτούν, πράγμα που, όπως προαναφέρθηκε, επηρεάζει τον βαθμό ανεξαρτησίας της δράσης τους.

Συμπερασματικά, λοιπόν, οι ΜΚΟ θα μπορέσουν να διαδραματίσουν το ρόλο τους μόνο αν είναι πραγματικά ανεξάρτητες από τις δημόσιες αρχές. Η οικονομική ανεξαρτησία τους θα μπορέσει να εξασφαλιστεί μόνο με μία ανεξάρτητη χρηματοδότηση, την άμεση δηλαδή χρηματοδότηση από τον πολίτη.

Παρόλα αυτά η χρηματοδότηση αποκλειστικά από τον πολίτη δεν είναι πλέον εύκολη υπόθεση αφού η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τις ΜΚΟ έχει κλονιστεί ανεπανόρθωτα από φήμες για συμπεριφορές -σκάνδαλα κάποιων ΜΚΟ αναφορικά με την παροχή προστασίας και εξυπηρέτηση των, όχι και τόσο αθώων, συμφερόντων των χρηματοδοτών τους⁷⁵. Γι' αυτό το λόγο ενδεχομένως οι ΜΚΟ θα πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους στο να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη του πολίτη, προκειμένου να απαγκιστρωθούν ολικά ή τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό από την ανάγκη κρατικής ή άλλης χρηματοδότησης, και να μπορούν πλέον ελεύθερα τους υπηρετήσουν τους στόχους τους για τους οποίους συστάθηκαν.

ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

Από μια άποψη, η απόλυτη «πολιτική ουδετερότητα» είναι εξ ορισμού ανέφικτη. Απλά και μόνο το γεγονός ότι, οι ΜΚΟ εξαρτώνται οικονομικά από τρίτους, δηλαδή κυρίως από δημόσιους φορείς. Αυτό και μόνο περιορίζει σημαντικά την ελευθερία δράσης τους. Από τις μεγάλες ΜΚΟ, μόνο λίγες διατηρούν κάποια οικονομική ανεξαρτησία. Σε γενικές γραμμές, οι ΜΚΟ βρίσκονται αντιμέτωποι με δυο επιλογές. Η

⁷⁵ Πιπλής Μανώλης, Είκοσι ερωτήσεις, *Τα Νέα*, 4/07/2006

πρώτη είναι να αδιαφορήσουν για τις πολιτικές πλευρές, και η δεύτερη είναι να επιχειρήσουν να τις αντιμετωπίσουν πολιτικοποιώντας τη δράση τους⁷⁶.

Σήμερα, οι ΜΚΟ ασχολούνται αποκλειστικά με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, στρέφονται ολοένα και περισσότερο σε ζητήματα ευρύτερης ανάπτυξης και διακυβέρνησης- ζητήματα βαθύτατα πολιτικά. Η στροφή αυτή οφείλεται ασφαλώς στην εμβάθυνση και διερεύνηση των δράσεων της κοινωνίας των πολιτών, αλλά ενισχύθηκε σημαντικά και από τις γνώσεις που οι οργανώσεις απέκτησαν στο πεδίο της δράσης. Εκεί οι ΜΚΟ συνειδητοποίησαν ότι οι περισσότερες «ανθρωπιστικές κρίσεις» είναι στην πραγματικότητα πολιτικές κρίσεις με ανθρωπιστικές συνέπειες.

Οι ΜΚΟ δεύτερης γενιάς⁷⁷ διεύρυναν τα ενδιαφέροντά τους επιζητώντας την τοπική ανάπτυξη. Οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς⁷⁸ έκαναν ένα βήμα παραπέρα, αναγνωρίζοντας τις πολύπλοκες αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στα διάφορα επίπεδα δράσης, δηλαδή στο τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές.

Έτσι, ενώ οι ΜΚΟ πρώτης γενιάς ασχολούνται κυρίως, με την αποστολή τροφίμων, φαρμάκων και σκηνών σε πρόσφυγες, οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς απέκτησαν μια πολιτικοποιημένη ατζέντα. Πλέον δεν μιλούν μόνο για έλλειψη κεφαλαίων, αλλά αναφέρονται σε θέματα όπως, οι πολυκομματικές εκλογές, το κράτος δικαίου, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ισότητα των δυο φύλων⁷⁹.

Οι κυβερνήσεις εκμεταλλεύονται την υποστήριξη που παρέχουν στις ΜΚΟ για να τονίσουν και να εξασφαλίσουν αυτό που ονομάζεται «συνοχή» (coherence) ανάμεσα στους ανθρωπιστικούς και τους πολιτικούς στόχους. Υπό αυτές τις συνθήκες ακόμη και η τήρηση της αρχής της πολιτικής ουδετερότητας είναι δύσκολη για τις ΜΚΟ. Για τα κράτη λοιπόν, ο ανθρωπισμός έχει εξελιχθεί σε ένα πολύτιμο εργαλείο για την άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής.

Οι περισσότερες ΜΚΟ δεν επέλεξαν την πολιτικοποίηση. Συνήθως, πολιτικοποίησαν τη στάση τους για να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη σύνδεση του ανθρωπισμού και πολιτικής. Η εγκατάλειψη της αρχής της πολιτικής ουδετερότητας είναι

⁷⁶ Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 92-96

⁷⁷ Από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά.

⁷⁸ Από τη δεκαετία του '80 και μετά.

⁷⁹ Ομοίως, όπως πριν σελ 96-109

μια ευπρόσδεκτη εξέλιξη καθώς από τη φύση της η ανθρωπιστική δράση έχει πολιτικές συνέπειες. Ωστόσο, η έντονη πολιτικοποίηση κρύβει και κινδύνους, καθώς μπορεί να διακυβεύσει μερικές από τις βασικές αρχές του ανθρωπισμού. Χρειάζεται συνεπώς, μια χρυσή τομή. Και δυστυχώς, στο πολύπλοκο σύγχρονο κόσμο, οι χρυσές τομές δεν είναι εύκολες.

ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ

Η ύπαρξη των ΜΚΟ στηρίζεται στη δυνατότητα εξασφάλισης οικονομικών εσόδων μέσω συνδρομών των μελών ή χρηματοδότησης συγκεκριμένων προγραμμάτων. Στη διαδικασία εξεύρεσης κονδυλίων για προγράμματα, οι ΜΚΟ βρίσκονται αντιμέτωποι με άλλους φορείς, οι οποίοι μπορεί να είναι κρατικοί, διεθνείς οργανισμοί, ιδιωτικοί ή άλλες ΜΚΟ. Ένα προνόμιο που διαθέτουν οι ΜΚΟ είναι η επαγγελματική κατάρτιση και τεχνογνωσία για εξειδικευμένα θέματα. Για να μπορεί επομένως, μια ΜΚΟ να λειτουργήσει σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οφείλει να αναπτύξει επαγγελματισμό και εξειδικευμένη γνώση⁸⁰. Η ανάπτυξη μιας επαγγελματικής ταυτότητας δεν καθιστά μόνο ανταγωνιστική την πρόταση μιας ΜΚΟ, αλλά παράλληλα αποτελεί εγγύηση για τον χρηματοδότη, όσον αφορά την αποτελεσματική και απρόσκοπτη εφαρμογή του προγράμματος.

Χαρακτηριστικό επίσης, των ΜΚΟ είναι ότι η κατάλληλη εκπαίδευση και εμπειρία αποτελούν σημαντικές συνιστώσες της εργασιακής επιτυχίας και της καταξίωσης. Λόγω τόσο της φύσης των ΜΚΟ όσο και της περιορισμένης παρουσίας τους σε σχέση με τον υπόλοιπο επιχειρηματικό κόσμο, η εξεύρεση κατάλληλων στελεχών αποτελεί μια εξαιρετικά δύσκολη διαδικασία. Πρακτικά, τα στελέχη των ΜΚΟ

⁸⁰ Ομοίως, όπως πριν σελ 80-86

εκπαιδεύονται από τους ίδιους τους οργανισμούς και για το λόγο αυτό αναπτυσσόσουν μόνιμους και ισχυρούς δεσμούς⁸¹.

Όμως οι προϋποθέσεις αυτές ευνοούν τις ΜΚΟ της Δύσης, οι οποίες διαθέτουν τα κονδύλια για την επαγγελματική εκπαίδευση των στελεχών τους ή προσελκύουν στελέχη με ήδη εξειδικευμένη τεχνογνωσία. Επιπρόσθετα, στις ίδιες τις αναπτυσσόμενες χώρες ενισχύεται η παρουσία των κεντρικών ΜΚΟ, ενώ αντίθετα αποκλείονται πολλές τοπικές ΜΚΟ, οι οποίες δεν πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές.

ΜΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Η μείωση της σφαίρας της πολιτικής συμμετοχής είναι συνέπεια κυρίως της εξάρτησης της πολιτικής από την οικονομία. Η κρίση των κομμάτων και η κρίση της πολιτικής έχουν τις ρίζες τους σε διαδικασίες που βρίσκονται από καιρό σε εξέλιξη στις καπιταλιστικές κοινωνίες, δεν χωρεί όμως αμφιβολία ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τις τάσεις αυτές, αφού περιόρισε δραστικά την ελευθερία επιλογών των εθνικών πολιτικών.

Αντίθετα, πιο σταθερή φαίνεται να είναι η τάση αύξησης της συμμετοχής σε μη κυβερνητικές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και σε οργανώσεις εθελοντικής παροχής υπηρεσιών⁸².

Οι οργανώσεις αυτές εγγυώνται στα μέλη τους τη δυνατότητα να αποφασίζουν αυτοπροσώπως, προσφέρουν σε αυτά σημαντικές εμπειρίες αμοιβαιότητας και αλληλεπίδρασης, δίνουν νόημα στον τρόπο ζωής τους και ειδικότερα σε ό,τι αφορά στις οργανώσεις εθελοντικής παροχής υπηρεσιών, ανταποκρίνονται στην φυσική θέληση

⁸¹ Χουλιάρης Αστέρης (επιμ.), *Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Εξάντας 1998, σελ 193-195

⁸² Ανθόπουλος Χαράλαμπος, *Πολιτικά Κόμματα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ρόλοι συμπληρωματικοί ή αναπληρωματικοί*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 8, Χειμώνας 2002

πολλών πολιτών, νέων ιδίως αλλά όχι μόνο, να ασχοληθούν με δραστηριότητες κοινωνικά ωφέλιμες, παρέχοντάς τους επιπλέον την ευκαιρία - κάτι που δεν ισχύει στο εσωτερικό των κομμάτων - να εκφράζονται μέσω της συγκεκριμένης διαχείρισης των προγραμμάτων και να βλέπουν τα συγκεκριμένα αποτελέσματά τους, συνδυάζοντας την ηθική στράτευση με συγκεκριμένες παρεμβάσεις.

Αυτή η συμμετοχή μπορεί να θεωρηθεί, από τη μια πλευρά, ως μια μορφή πολιτικοποίησης της κοινωνίας, και από την άλλη, ως μια μορφή κοινωνικοποίησης της πολιτικής.

Η πολιτικοποίηση της κοινωνίας εκφράζεται με την άσκηση από τις οργανώσεις αυτές λειτουργιών που αρχικά εθεωρούντο ως αποκλειστικό κτήμα των πολιτικών θεσμών, των κομμάτων και του Κράτους.

Η κοινωνικοποίηση της πολιτικής εκφράζεται με τον πολλαπλασιασμό και τη διαφοροποίηση των παραγόντων του πολιτικού συστήματος. Τα κόμματα παύουν πια να είναι οι μοναδικοί πρωταγωνιστές της πολιτικής ζωής, αφού οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συμμετέχουν στην ανάπτυξη των πολιτικών και κοινωνικών ιδεών, επηρεάζοντας τα κόμματα και τη δημόσια διοίκηση στις επιλογές τους, αναλαμβάνουν έναν ρόλο «αντιπροσώπευσης» εκείνων των συμφερόντων που τα κόμματα απευθυνόμενα πλέον στους «εκλογείς» εν γένει και όχι σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες δυσκολεύονται να εκφράσουν (όπως των συμφερόντων των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων) και αναζητούν αυτόνομους διαύλους επικοινωνίας και σύνδεσης με τους δημόσιους θεσμούς για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων προγραμμάτων και πολιτικών⁸³.

Η δραστηριοποίηση των ΜΚΟ γύρω από ένα θέμα ή λίγα θέματα τις φέρνει σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τα πολιτικά κόμματα τα οποία είναι υποχρεωμένα να ασχολούνται με όλες τις όψεις της διακυβέρνησης και συχνά παραμελούν ή αγνοούν τα θέματα που προβάλλουν οι ΜΚΟ. Στο επίπεδο μάλιστα των παγκοσμίων προβλημάτων (π.χ. προστασία του περιβάλλοντος) οι ΜΚΟ, επειδή έχουν τοπικές και εθνικές οργανώσεις- εκπροσώπους σε περισσότερες χώρες και διαθέτουν υπερεθνικές δομές

⁸³ Μουζέλης Νίκος, *Η κρίση των κομμάτων και η Κοινωνία των Πολιτών ως διέξοδος*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 5, Χειμώνας 2000

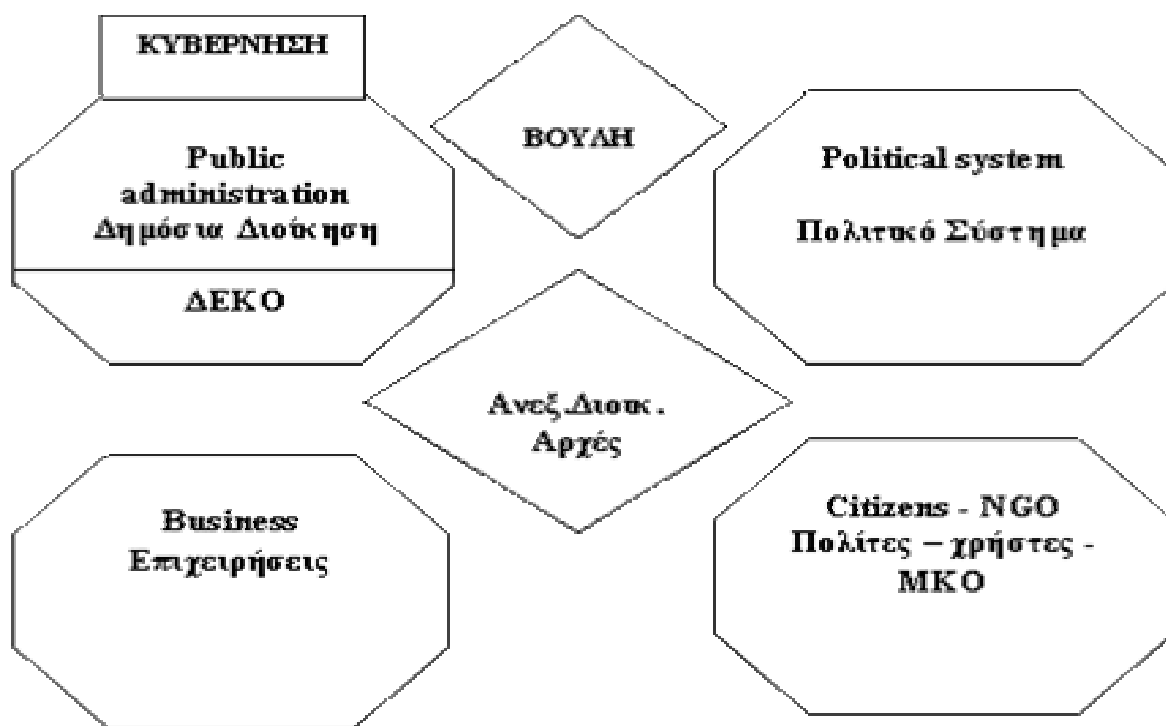
υποστήριξης και συντονισμού, ασκούν πολύ ισχυρότερη πίεση από τα πολιτικά κόμματα που είναι ακόμη προσκολλημένα στο πλαίσιο Κράτους-Έθνους.

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΜΙΑ ΝΕΑ ΟΠΤΙΚΗ

Σε αντίθεση με την παραδοσιακή έννοια της Κυβέρνησης (Government), η Διακυβέρνηση (Governance) έχει καθιερωθεί την τελευταία δεκαετία ως μία ευρύτερη έννοια που προϋποθέτει δύο επιπλέον εννοιολογικούς καθορισμούς: α) μια νέα οπτική ενός μικρότερου, λιγότερο ιεραρχικού, φιλικού προς τον πολίτη κράτους που συνδιαλέγεται συνεχώς - και μερικές φορές συναποφασίζει - κυρίως με την κοινωνία πολιτών αλλά και τον ιδιωτικό τομέα στα πλαίσια καθορισμένων, διαφανών ρυθμίσεων και αρχών, β) μια σαφή εδραίωση του κράτους ως του πιο βασικού αλλά όχι αποκλειστικά αποφασιστικού στα πλαίσια μιας πλουραλιστικής, τριπολικής κοινωνίας με τρεις διακριτούς χώρους. Κράτος, Αγορά, Τρίτος Τομέας/ Κοινωνία Πολιτών. Η νέα σχέση του Κράτους με την κοινωνία πολιτών αποτελεί το ειδοποιό χαρακτηριστικό της Διακυβέρνησης (Governance)⁸⁴.

Σε αντίθεση με την παραδοσιακή έννοια της κυβέρνησης σε μια αντιπροσωπευτική δημοκρατία, που αναπαρίσταται γραφικά με μια πυραμίδα που στη βάση της βρίσκεται το εκλογικό σώμα / λαός και στην κορυφή η εκλεγμένη κυβέρνηση που εκπροσωπεί αποκλειστικά την νόμιμη έκφραση της οργανωμένης κοινωνίας, στην οπτική της Διακυβέρνησης χωρίς να αμφισβητείται η πρωτοκαθεδρία της νόμιμα εκλεγμένης κυβέρνησης προστίθενται στην αλυσίδα των διαδικασιών της δημόσιας απόφασης και οι δύο άλλοι πόλοι/ χώροι των σύγχρονων κοινωνιών. κοινωνιών (σχήμα Ι).

⁸⁴Βασιλόπουλος Περικλής, *Διακυβέρνηση και Κοινωνία των Πολιτών*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 9, Χειμώνας 2003

Εκλογικό σώμα

Σχήμα Ι: Μοντέλο Διακυβέρνησης

Εάν το ζητούμενο λοιπόν, στις κοινωνίες του 21ου αιώνα είναι η ισορροπία των τριών χώρων με ανάδειξη στο επίκεντρο της νέας ιδιότητας του πολίτη χωρίς την "αποικιοποίηση" της κοινωνίας είτε από το κράτος (κρατισμός / κομματικοκρατία) είτε από την αγορά (αγοροκρατία), τότε μια σειρά νέοι θεσμοί και διαδικασίες πρέπει να εφευρεθούν και να ενδυναμωθούν. Οι θεσμοί μπορεί να είναι είτε α) επίσημοι με μετακύλιση δημόσιας εξουσίας που δεν ανήκουν όμως στο κράτος πχ. σε Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές⁸⁵ είτε β) ημιεπίσημοι, χωρίς δημόσια εξουσία αλλά με μερική ρυθμιστική αρμοδιότητα (φορείς κοινωνικού διαλόγου εργοδοτών - εργαζομένων), είτε

⁸⁵ Όπως, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, ο Συνήγορος του Πολίτη, η Επιτροπή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων κá.

συμβουλευτικοί (όργανα διαβούλευσης με ΜΚΟ και Κοινωνία Πολιτών), είτε άτυποι (citizen juries, φόρουμ πολιτών).

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΚΟ

Οι ΜΚΟ έχουν στη διάθεσή τους (επιστημονική) γνώση και αντίληψη που δεν κατέχουν οι κρατικές γραφειοκρατίες. Διαδραματίζουν⁸⁶ σημαντικό ρόλο στην αναγνώριση και στον προσδιορισμό των κοινωνικών προβλημάτων και απειλών. Έτσι, εμπλέκονται στον προσδιορισμό της ατζέντας για τις πολιτικές διαπραγματεύσεις και τη λήψη αποφάσεων. Εκπροσωπούν συμφέροντα που δεν έχουν φωνή ή δεν ακούγονται από τους καθιερωμένους πολιτικούς θεσμούς και παρακολουθούν τις διεθνείς διαπραγματεύσεις. Με τον τρόπο αυτό οι ΜΚΟ αντιπροσωπεύουν μια αντίδραση στην κρίση εκπροσώπησης, παίζουν σημαντικό ρόλο ως κανάλια επικοινωνίας μεταξύ των περιφερειακών, εθνικών και διεθνών επιπέδων πολιτικών θεσμών σε ό,τι αφορά μια μεγάλη ποικιλία προβλημάτων και ενδιαφερόντων. Ως εκ τούτου, έρχονται σε αντίθεση με πολλούς άλλους παράγοντες: με διεθνείς οργανισμούς, κράτη, πρωτοβουλίες πολιτών, αλλά και με άλλες ΜΚΟ.

Οι βασικοί τρόποι με τους οποίους οι ΜΚΟ μπορούν να ασκήσουν εξουσία και επιρροή είναι λοιπόν, η γνώση που κατέχουν και η ικανότητά τους να επηρεάζουν την κοινή γνώμη. Κατέχουν γνώση ως αποτέλεσμα επιστημονικής και τεχνικής ειδικευσης. Στη βάση αυτή οι ΜΚΟ μπορεί είτε να συνεργάζονται είτε να συγκρούονται με τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς στον προσδιορισμό των προβλημάτων, στη λήψη αποφάσεων και στην εφαρμογή πολιτικών. Η κρίσιμη πηγή ισχύος που διαθέτουν οι ΜΚΟ είναι η ικανότητά τους να κινητοποιούν την κοινή γνώμη. Μόνο, μάλιστα ως

⁸⁶ James Petras, Tina Wallece, Tessa Morris- Suzuki, Joachim Hirsch (επιμ. Παπαμιχαήλ Γιάννης), *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική*, Εκδόσεις The Monthly Review Imprint, Αθήνα 2005, σελ 81-89

αποτέλεσμα της πίεσης της κοινής γνώμης μπορούν οι ΜΚΟ να εισέλθουν στο πεδίο της πολιτικής. Η απόσπαση της προσοχής των ΜΜΕ και η μάχη για αυτήν είναι συνεπώς, κρίσιμος στόχος της πολιτικής των ΜΚΟ.

Οι ΜΚΟ μπορούν να αναγνωριστούν ως σημαντικός καινούριος παίκτης στην πολιτική αρένα, καθώς είναι πολύ διαφορετικές από τις παραδοσιακές κοινωνικές οργανώσεις όπως τα κράτη, τα κόμματα ή οι ενώσεις και συνεισφέρουν σημαντικά στο μετασχηματισμό της σχέσης μεταξύ «κράτους» και «κοινωνίας». Αλλά το ερώτημα που προκύπτει είναι αν οι ΜΚΟ είναι πραγματικά ανεξάρτητες από τους κρατικούς θεσμούς ή αν πρέπει να ιδωθούν ως τμήμα του «διευρυμένου κράτους».

Η σχέση μεταξύ των ΜΚΟ και του κράτους καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το γεγονός ότι, ως επαγγελματικές οργανώσεις με κάποιο βαθμό νομιμότητας, απαιτούν συνήθως οικονομικούς πόρους πέρα από αυτούς που μπορούν να αντλήσουν μέσω δωρεών και μόνο, ειδικά όταν έχουμε να κάνουμε με έργα μεγάλης κλίμακας. Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργούν εξαρτήσεις από κράτη, ομοσπονδίες κρατών (όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση), διεθνείς οργανισμούς και ιδιωτικές εταιρείες. Η εξάρτηση αυτή δίνει τη δυνατότητα στους χρηματοδότες να χρησιμοποιήσουν τις ΜΚΟ για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα. Μερικές ΜΚΟ μάλιστα έχουν ιδρυθεί και ελέγχονται από κράτη ή οργανισμούς- χρηματοδότες.

Οι ΜΚΟ παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στις αντιπαραθέσεις εντός και μεταξύ εθνικών κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών. Μπορεί π.χ. να χρησιμοποιηθούν από εθνικές κυβερνήσεις για να έρθουν σε αντιπαράθεση με διεθνείς οργανισμούς ή το αντίστροφο.

Οι ΜΚΟ τείνουν να είναι «κρατικοτρόπες», όχι μόνο επειδή εξαρτώνται οικονομικά, αλλά και επειδή συχνά εξαρτώνται και από τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία του κράτους ή /και την καλή θέληση των ιδιωτικών εταιρειών για την πραγματοποίηση των στόχων τους. Η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προθυμία των κρατών να συνεργαστούν μαζί τους. Αυτό όμως πάντα ενέχει τον κίνδυνο της χρησιμοποίησής τους από το κράτος για τους δικούς του σκοπούς. Αυτό καταδεικνύεται από το γεγονός ότι η δημιουργία ΜΚΟ καθοδηγείται συνήθως από τη «ζήτηση», δηλαδή ότι οι ΜΚΟ ιδρύονται συνηθέστερα εκεί που τα κράτη

ενδιαφέρονται για συνεργασίες ώστε να καλύψουν τις ανάγκες τους για πληροφόρηση, νομιμοποίηση ή ρυθμιστικά πλαίσια.

Ίσως λοιπόν, να μην είναι τελείως λανθασμένο να θεωρήσει κανείς τις ΜΚΟ κατά μια έννοια, ως προωθημένη οργάνωση τους κράτους. Αλλά αυτή είναι μόνο η μια όψη του νομίσματος: μπορούν να πραγματοποιούν τις λειτουργίες τους επαρκώς (την οργάνωση, την αντιπροσώπευση συγκεκριμένων συμφερόντων, το μοίρασμα της γνώσης και τη νομιμοποίηση ομάδων και θεμάτων) μόνο αν δεν γίνονται απλώς όργανα του κράτους, αλλά διατηρούν κάποιο επίπεδο οικονομικής, πολιτικής και οργανωτικής ανεξαρτησίας.

Οι ΜΚΟ «δεν έχουν τυπικά νομιμοποιηθεί δημοκρατικά», αλλά «με δεδομένη την τάση της “παγκόσμιας κοινωνίας” προς τον κατακερματισμό», έχουν ως ένα βαθμό γίνει «ένα υποκατάστατο της δημοκρατίας⁸⁷».

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η εκρηκτική ανάπτυξη της τεχνολογίας και η διάχυση των εφαρμογών της στις περισσότερες περιοχές της ζωής μας δημιούργησαν τις τελευταίες δεκαετίες μια εντελώς νέα πραγματικότητα. Στον αιώνα που διανύουμε η εξέλιξη αυτή επιταχύνεται πια με γεωμετρική πρόοδο. Παραγωγικές σχέσεις, κοινωνικές δομές και πολιτισμικές λειτουργίες έχουν προσλάβει διαφορετικό περιεχόμενο και διακρίνονται για τη δυναμική τους. Οι αλλαγές ήταν φυσικό να μην αφήσουν ανεπηρέαστη την πολιτική⁸⁸.

Ορισμένα παραδείγματα σκιαγραφούν με τρόπο ανάγλυφο αυτή την πολυσήμαντη διεργασία. Με την καταλυτική επίδραση των νέων τεχνολογιών, περιεχόμενο και λειτουργία πολλών θεμελιωδών δικαιωμάτων έχουν αλλάξει ριζικά, αν

⁸⁷Ομοίως, όπως πριν σελ 86-87

⁸⁸ Παπαδημητρίου Γ., Η ένταξη των κοινοβουλευτικών θεσμών στο νέο τεχνολογικό περιβάλλον διαφοροποιεί σε πολλά σημεία την ουσία τους και μεταβάλλει τη λειτουργία τους στο πολιτικό σύστημα, *Το Βήμα*, 13/07/2003

και η προστασία τους στο Σύνταγμα παραμένει η ίδια. Επίσης από τη μήτρα πολλών παραδοσιακών δικαιωμάτων θεμελιώνονται διαρκώς νέα με εξειδικευμένο και εκλεπτυσμένο περιεχόμενο. Σε μια άλλη περιοχή, οι κοινοβουλευτικοί θεσμοί εξακολουθούν να διέπονται κατά κανόνα από παραδοσιακές ρυθμίσεις. Η ένταξή τους όμως στο νέο τεχνολογικό περιβάλλον διαφοροποιεί σε πολλά σημεία την ουσία τους και μεταβάλλει τη λειτουργία τους στο πολιτικό σύστημα.

Η δημοκρατία αποτελεί θεμέλιο της πολιτικής οργάνωσης σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και βέβαια στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό ισχύει κατά πρώτο λόγο για την αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Ισχύει, όχι όμως πάντοτε με ευδιάκριτο τρόπο, και για τη συμμετοχική δημοκρατία. Η τελευταία ενισχύει τη θέση της με όχημα τώρα την κοινωνία των πολιτών. Η κοινωνία των πολιτών προσπαθεί να καλύψει το κενό που αφήνουν οι παραδοσιακοί θεσμοί, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση του ελλείμματος δημοκρατίας που έχει διαπιστωθεί τις τελευταίες δεκαετίες.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αποτελούν την πιο χαρακτηριστική έκφραση της κοινωνίας των πολιτών, ενώ η δημιουργία των ποικιλώνυμων δικτύων τους αποτελεί το πιο ενδιαφέρον παράδειγμα συγκρότησής της σε υπερεθνικό αλλά, ορισμένες φορές, και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ΜΚΟ και τα δίκτυά τους φυτρώνουν κυριολεκτικά σαν μανιτάρια, τείνουν μάλιστα να γίνουν βασική συνιστώσα σε ορισμένες περιοχές της κοινωνικής και πολιτικής ζωής μας (λ.χ. προστασία του περιβάλλοντος, προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και προστασία του καταναλωτή).

Καταλυτικός παράγοντας για την παραπάνω εξέλιξη υπήρξε αναμφίβολα η εκρηκτική διάδοση της τεχνολογίας. Οι ΜΚΟ και τα δίκτυά τους διακρίνονται για τη δυναμική τους, αποβλέπουν ακόμα στη δημιουργία, την ανάπτυξη και την εμπέδωση συμμετοχικών θεσμών και πρακτικών. Κατά τη λειτουργία τους αναδεικνύονται νέοι πρωταγωνιστές στο κοινωνικό και το πολιτικό γίγνεσθαι. Η προσφορά τους είναι σημαντική στην ανάδειξη και την αντιμετώπιση πολλών νέων αλλά και παλαιότερων προβλημάτων χωρίς συμβατικούς όρους, με νέες αντιλήψεις και μαχητικό πνεύμα.

Η εν λόγω προοπτική είναι ασφαλώς προϊόν της εκρηκτικής διάδοσης της τεχνολογίας. Αυτή διαμορφώνει τους όρους που διασφαλίζουν την αμεσότητα και την ταχύτητα στην πληροφόρηση και την επικοινωνία, στο διάλογο και τη διαβούλευση - μια

από τις σημαντικότερες πρακτικές της σύγχρονης δημοκρατίας - και στον συντονισμό της δράσης. Οι πολίτες αποκτούν στο νέο αυτό περιβάλλον, με την αξιοποίηση της πληροφορικής και των πολυμέσων, νέες ευκαιρίες να συμμετέχουν στα κοινά και να επηρεάζουν τις αποφάσεις στα ζητήματα που τους ενδιαφέρουν χωρίς τους φραγμούς των συνόρων της χώρας τους.

ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΜΚΟ

Οι προηγμένες τεχνολογίες έχουν αυξήσει την δυνατότητα των ΜΚΟ να χρησιμοποιούν την πληροφορία με στρατηγικό τρόπο ώστε να θέτουν νέα ζητήματα, να πείθουν, να ασκούν πίεση και να αποκτούν πλεονεκτήματα.

Αυτό έχει σπάσει το μονοπώλιο των κυβερνήσεων όσον αφορά τις σχετιζόμενες με αυτές πληροφορίες στερώντας τους έτσι την πλεονεκτική θέση που κατείχαν εξαιτίας αυτού. Δεύτερον, αυτές οι πληροφορίες είναι δυνατόν να γίνουν αντικείμενο διαχείρισης χωρίς δυσκολία.

Το γεγονός αυτό αποτελεί μεγάλη ευκαιρία για τη συλλογή και δημοσίευση πληροφοριών καθώς και την ανταλλαγή ιδεών και στρατηγικών από άτομα και οργανώσεις παγκοσμίως⁸⁹.

Η εξάπλωση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών έχει καταστήσει εφικτή όχι μόνο την επικοινωνία μεταξύ πολιτών και ΜΚΟ αλλά έχει επίσης, διευκολύνει την δημιουργία αποτελεσματικών δικτύων ΜΚΟ. Η απήχηση των δικτύων αυτών είναι μεγάλης σημασίας καθώς επιτρέπουν στις ΜΚΟ να ενώνουν τις δυνάμεις τους ώστε να αυξάνουν την επιρροή τους. Για παράδειγμα, ένας μεγάλος αριθμός ΜΚΟ συνεργάστηκαν για να κινητοποιήσουν χιλιάδες ατόμων εναντίον της Διάσκεψης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο Σιάτλ (κυρίως περιβαλλοντικές και συνδικαλιστικές).

⁸⁹Georgio di Pietro, *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και διαδίκτυο*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 7, Χειμώνας 2001

Εξάλλου, οι ΜΚΟ με μεγάλη πείρα είναι σε θέση να παρέχουν συμβουλές σε οργανώσεις οι οποίες μόλις έχουν συσταθεί ή είναι λιγότερο ανεπτυγμένες. Επιπρόσθετα, και άλλα είδη συνεργασίας μεταξύ ΜΚΟ είναι επίσης δυνατόν να υλοποιηθούν. Για παράδειγμα έχοντας ως εφόδιο ενοχοποιητικές αποδείξεις για τοπικές πρακτικές σε θέματα συνδικαλισμού ή περιβαλλοντικών καταστροφών από ΜΚΟ αναπτυσσόμενων χωρών, ακτιβιστές σε ανεπτυγμένες χώρες μπορούν να κατηγορήσουν πιο αποτελεσματικά πρακτικές μεγάλων επιχειρήσεων.

Οι ΜΚΟ και γενικώς οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις γνωρίζουν καλά το νευραλγικό ρόλο της τεχνολογίας στην εξασφάλιση της υποστήριξης του κοινού.

Οι ΜΚΟ χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο εκτενώς. Για παράδειγμα συχνά αποστέλλουν όμοιες πληροφορίες σε ένα μεγάλο κατάλογο αποδεκτών. Προσκλήσεις για κινητοποίηση, ενημερωτικές εκθέσεις. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο καθιστά την αποστολή ενός μηνύματος σε χίλιους αποδέκτες διαδικασία εξ ίσου εύκολη με την αποστολή του μηνύματος σε ένα αποδέκτη.

Στο απώτερο μέλλον η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (distance learning) μέσω του Διαδικτύου ενδεχομένως μπορεί να αποτελέσει έναν φθηνό και αποτελεσματικό τρόπο βοήθειας του προσωπικού των ΜΚΟ.

ΜΚΟ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΥΛΕΣ

Οι ΜΚΟ όλο και περισσότερο χρησιμοποιούν δικτυακές πύλες (portals) για να ενοποιούν πληροφορίες με σκοπό να αντισταθμίσουν την γεωμετρική αύξηση των διαθέσιμων πληροφοριών στο Διαδίκτυο.

Συμπερασματικά, υπάρχουν αποδείξεις ότι οι νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας, και ειδικότερα το Διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο έχουν καταστήσει τις ΜΚΟ πιο αποτελεσματικές στις επαφές τους, στην οργάνωση εκδηλώσεων, στην ίδρυση δικτύων και στη διάδοση πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητές τους. Χάρη στις προηγμένες τεχνολογίες οι ΜΚΟ γνώρισαν ταχεία

αύξηση της δύναμής τους στο πεδίο της διαμόρφωσης πολιτικής. Οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας που οργανώθηκαν από ΜΚΟ εναντίον της Διάσκεψης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο Σιάτλ, εναντίον του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας στη Washington και η σημαντική συμβολή των ΜΚΟ στη δημιουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου είναι μόνο μερικά παραδείγματα της επιρροής τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε διεθνές επίπεδο. Οφείλεται, επίσης να σημειωθεί ο σημαντικός ρόλος της τεχνολογίας στη δημιουργία δικτύων ΜΚΟ. Διαδραματίζει και θα εξακολουθήσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη πορεία των ΜΚΟ. Στις σημερινές συνθήκες πολλές ΜΚΟ προσαρμόζονται γρήγορα στις τεχνολογικές εξελίξεις με την δημιουργία δικτυακών πυλών (portals) για να υποστηρίξουν την προώθηση των απόψεων και ιδεών τους στο Διαδίκτυο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΠΥΛΗ

Ένα σημαντικό πρώτο βήμα για την εξοικείωση των ελληνικών ΜΚΟ με τις δυνατότητες που ανοίγουν οι εφαρμογές των νέων τεχνολογιών αποτελεί πρώτη αμιγώς ελληνική ανθρωπιστική πύλη στο διαδίκτυο, με την ονομασία “antropos.gr”. Η πύλη αυτή δημιουργήθηκε με τη συνεργασία του Κέντρου Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Ανάπτυξη (ΚΕ.Σ.Σ.Α. Δήμητρα) και των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδας και με την υποστήριξη της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών και αποτελεί μια καίρια και ουσιαστική κίνηση προς την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ΜΚΟ αλλά και την ενδυνάμωση των ελληνικών ΜΚΟ, που δρουν τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό⁹⁰.

Είναι επομένως ένα χρήσιμο εργαλείο διότι παρουσιάζει αναλυτικά και κατά κατηγορία τις διάφορες ΜΚΟ που εδρεύουν στην Ελλάδα και δραστηριοποιούνται σε αυτή, αλλά και σε όλο τον κόσμο, μαζί με λεπτομερείς πληροφορίες που αφορούν τα

⁹⁰ Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 265-278

προγράμματά τους, τις ανάγκες τους σε εθελοντικό προσωπικό, τις εκάστοτε διαθέσιμες θεσμικές χρηματοδοτήσεις, αλλά και τα νέα του χώρου⁹¹.

Δ' ΜΕΡΟΣ **ΜΚΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Η ενεργοποίηση της Συμφωνίας Πλαίσιο του Γραφείου Ανθρωπιστικής Βοήθειας της Ε.Ε. με τη χρηματοδότηση ΜΚΟ που πληρούσαν τους όρους και τις προδιαγραφές επιχειρησιακής και διαχειριστικής ικανότητας, για πρώτη φορά οι ελληνικές ΜΚΟ χρηματοδοτήθηκαν για να διαχειριστούν σημαντικά ποσά με σκοπό την παροχή βοήθειας σε Κοσοβάρους πρόσφυγες στην ΠΓΔΜ και την Αλβανία και να καλύψουν ανθρωπιστικές ανάγκες στη Σερβία. Επίσης το φαινόμενο της ενίσχυσης, έστω και ενός μικρού αριθμού ελληνικών ΜΚΟ από την ίδια την υπηρεσία της ΕΕ συνεχίστηκε μετά την επιστροφή των προσφύγων στο Κοσσυφοπέδιο.

Τα παραπάνω γεγονότα σε μεγάλο βαθμό επηρέασαν την ελληνική εξωτερική πολιτική αφού, βρέθηκε μπροστά σε ένα φαινόμενο του οποίου η δυναμική δύσκολα μπορούσε να αξιολογηθεί και να τεθεί υπό έλεγχο. Εμφανίστηκε ένας αριθμός ΜΚΟ που έχοντας υπογράψει τη Συμφωνία Πλαίσιο με το Γραφείο Ανθρωπιστικής Βοήθειας της ΕΕ χρηματοδοτήθηκαν για την υλοποίηση αντίστοιχων δράσεων στη Σερβία, το Κοσσυφοπέδιο, την ΠΓΔΜ, την Αλβανία και αμέσως την Τουρκία. Η χρηματοδότηση αυτή δημιούργησε μια νέα δυναμική για αυτές τις οργανώσεις αλλά και την ελληνική παρουσία στην περιοχή.

Το γεγονός ότι η Ελλάδα την περίοδο 1998-1999 αποτελούσε μέλος της οικογένειας δωρητών του «ΟΟΣΑ» σημαίνει αυτομάτως την ανάληψη συγκεκριμένων διεθνών συμβατικών υποχρεώσεων. Αποτέλεσμα είναι η ανάληψη από τη χώρα μας συγκεκριμένης συμβατικής υποχρέωσης σε ότι αφορά τη δέσμευση ετησίως συγκεκριμένου ελάχιστου ποσοστού από τον κρατικό προϋπολογισμό με σκοπό την

⁹¹ www.anthropos.gr/search.asp?Mode=advanced&Categ=31

παροχή βοήθειας σε αναπτυσσόμενες οικονομίες. Το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 0,2% του κρατικού προϋπολογισμού. Ως εκ τούτου και συνδυασμό με την επιχειρησιακή ανεπάρκεια του υπάρχοντος μηχανισμού η δραστηριοποίηση των ΜΚΟ αποτελούσε μια σημαντική συμβολή στη διεκπεραίωση των διεθνών υποχρεώσεων που είχε αναλάβει η χώρα μας και που τότε βρισκόταν αρκετά πιο πίσω, τουλάχιστον σε επίπεδο υλοποίησης των υποσχέσεων. Πιο συγκεκριμένα, το 2003, τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία το ποσοστό που η χώρα μας διέθεσε ανήλθε σε 0,26% του ΑΕΠ⁹².

Σε θεσμικό επίπεδο, η σύσταση της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας σε συνδυασμό με την εξασφάλιση πόρων που διοχετεύτηκαν αποκλειστικά στη χρηματοδότηση δράσεων ΜΚΟ αποτελεί σημαντική εξέλιξη στη διαμόρφωση της σχέσης ΜΚΟ ελληνικής εξωτερικής πολιτικής⁹³.

Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας (DAC) το 1999, παρατηρούμε μια στροφή από πλευράς των κομμάτων απέναντι στο ρόλο και την χρησιμότητα των ΜΚΟ. Ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια αριθμητική αύξηση διαφόρων φορέων και οργανώσεων που διεκδικούν χρηματοδότηση από εθνικά και υπερεθνικά κονδύλια και που σχετίζονται με όλο το φάσμα των υπηρεσιών που συνδέονται με τις ΜΚΟ.

Φυσικά δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον αριθμό ή το μέγεθος αυτών των οργανώσεων. Εμείς στη συνέχεια θα παραθέσουμε κάποια στοιχεία που βρήκαμε προσπαθώντας να αντιληφθούμε όσο το δυνατόν καλύτερα το ομιχλώδες τοπίο της προβληματικής μας.

Η έρευνα⁹⁴ που παραθέτουμε, χαρτογράφησε 210 οργανώσεις σε όλη την Ελλάδα, χρησιμοποιώντας μια μίξη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, όπως είναι το διαδίκτυο, οι εφημερίδες.

⁹²www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Hellenic+AID/Evolutional+Cooperation/Development+Programmes

⁹³ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 452-469

⁹⁴ Αφουξενίδης Αλέξανδρος, Κοινωνικό κεφάλαιο και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα, στο Κοινωνία Πολιτών, τεύχος 10, Καλοκαίρι 2004, σελ 2

Πίνακας 1⁹⁵

ΜΚΟ στην Ελλάδα

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Περιβάλλον	76	36
Κοινωνική πρόνοια & Αποκλεισμός	62	29,5
Διεθνείς Οργανισμοί	14	6,6
Υγεία	13	6,1
Εκπαίδευση/ Έρευνα	17	8
Φιλανθρωπικοί φορείς	7	3,3
Θρησκευτικοί φορείς	6	2,8
Αναπτυξιακοί φορείς	4	1,9
Πολιτισμικοί φορείς	4	1,9
Διάφοροι	8	3,8
	211	100

Μια πρώτη παρατήρηση είναι ότι σχεδόν το 66% των ΜΚΟ του δείγματος δραστηριοποιούνται στους χώρους της περιβαλλοντικής και ανθρωπιστική μέριμνας. Επιπρόσθετα, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις διαχωρίζονται με μεγαλύτερη σαφήνεια από άλλες σε τουλάχιστον πέντε επιμέρους κατηγορίες των οποίων η σύσταση παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 2

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ στην Ελλάδα

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αστικό περιβάλλον	29	35,8
Τοπικές	23	28,4
Φυσικό περιβάλλον	15	18,5
Προστασία χλωρίδας & πανίδας	9	11,1
Περιβαλλοντική εκπαίδευση	5	6,2
	81	100

⁹⁵ Τα στοιχεία βασίζονται στα πρώτα συμπεράσματα του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης «organized Civil Society and European Governance», που εκπονείται σε πανελλαδική κλίμακα από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι τα στοιχεία που εμείς παραθέσαμε είναι από το άρθρο του Αλέξανδρου Αφουξενίδη.

Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις απαρτίζονται από δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη αφορά αυτές που λειτουργούν αποκλειστικά στο χώρο της ξενοφοβίας και του ρατσισμού και αριθμούν περίπου τις 30. Η δεύτερη κατηγορία αφορά ΜΚΟ που ασχολούνται με ευρύτερα ζητήματα κοινωνικής προστασίας, πρόνοιας και αποκλεισμού, όπως για παράδειγμα είναι η κοινωνική και εργασιακή ενσωμάτωση των αποφυλακισμένων, η μέριμνα των προσφύγων, η προστασία του καταναλωτή, κλπ. Πρέπει να σημειώσουμε, ότι ουσιαστικά πολλές ανθρωπιστικές ΜΚΟ, αν όχι οι περισσότερες, ασχολούνται ταυτόχρονα με μια σειρά από ζητήματα. Κάτι ανάλογο ισχύει εν μέρει και για τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, όπου όπως βλέπουμε στον Πίνακα 2, η πλειοψηφία των ΜΚΟ που λειτουργεί για παράδειγμα στον χώρο της προστασίας του αστικού περιβάλλοντος, δραστηριοποιείται σε διάφορα, πολλές φορές ετερογενή, ζητήματα όπως είναι η ατμοσφαιρική ρύπανση, η προστασία των θαλασσών και των δασών και η ανακύκλωση των σκουπιδιών.

Ωστόσο, οφείλουμε να παρατηρούμε στο σημείο αυτό, ότι ένας σημαντικός αριθμός αναπτυξιακών ΜΚΟ είναι σε θέση να αναλαμβάνει και να υλοποιεί επιτυχώς προγράμματα σε αναπτυσσόμενες και υπό μετάβαση χώρες. Θα πρέπει να επισημανθεί μάλιστα ότι ιδιαίτερο δυναμισμό επιδεικνύουν ΜΚΟ που εξειδικεύονται σε προγράμματα επείγουσας ανθρωπιστικής συνεργασίας, δημιουργίας βασικών κοινωνικών υποδομών καθώς και προστασίας του περιβάλλοντος.

Παράλληλα, οι ελληνικές ΜΚΟ φαίνεται ότι ξεπέρασαν τις αδυναμίες και τους περιορισμούς του «Βαλκανικού συνδρόμου» και διευρύνοντας το γεωγραφικό τους ορίζοντα, επιδιώκουν να αναλάβουν και να υλοποιήσουν προγράμματα στη Μέση Ανατολή, τη Νοτιοανατολική Ασία και την Αφρική, γεγονός που προσφέρει νέες δυναμικές προοπτικές και ορίζοντες στην ελληνική αναπτυξιακή διπλωματία, και στην ακολουθούσα αυτήν οικονομική και εμπορική διπλωματία η οποία μπορεί να αξιοποιήσει τις παράπλευρες θετικές επιπτώσεις που αναμφίβολα δημιουργεί η πρώτη. Βεβαίως σημαντικό μέρος στην ανατροπή του σκηνικού οφείλεται και στις διεθνείς πρωτοβουλίες και δράσης των ελληνικών αναπτυξιακών ΜΚΟ, ένα κλίμα το οποίο ευνοεί την ανάπτυξη της ανθρωπιστική προσφοράς και της βοήθειας προς τους πληθυσμούς των αναπτυσσόμενων χωρών.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις πρώτες 10 χώρες- αποδέκτριες της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας σύμφωνα με τα στοιχεία της DAC⁹⁶ το 2004 είναι:

Πίνακας 3

Αποδέκτριες χώρες βοήθειας Ελλάδας

ΧΩΡΕΣ	ΕΚ. \$
ΠΓΔΜ	29
ΑΛΒΑΝΙΑ	12
ΣΕΡΒΙΑ -ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	12
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	10
ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	7
ΤΟΥΡΚΙΑ	6
ΙΡΑΚ	6
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗ ΑΡΧΗ	6
ΓΕΩΡΓΙΑ	5
ΛΙΒΑΝΟΣ	3

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο Ειδικό Μητρώο ΜΚΟ της ΥΔΑΣ, είναι εγγεγραμμένοι σήμερα περίπου 180 ΜΚΟ, η πλειοψηφία των οποίων έχει έδρα την Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη, εκ των οποίων περισσότεροι από 45 έχουν επωφεληθεί των χρηματοδοτήσεων της ΥΔΑΣ την τριετία 2000-2002, μετά την υποβολή, αξιολόγηση και έγκριση των σχετικών προγραμμάτων σε αναπτυσσόμενες και υπό μετάβαση χώρες και ιδιαίτερα τα Βαλκάνια. Επίσης, η υλοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων⁹⁷ (ΕΣΟΑΒ⁹⁸), το οποίο στην αναδιατύπωση του από το Υπουργείο Εξωτερικών επιτρέπει πλέον τη δραστηριοποίηση ΜΚΟ.

⁹⁶ Greece 2006, *DAC peer Review: Main Findings and Recommendations. Review of the Development Cooperation Policies and Programme of Greece*, σελ 151-152 στο www.oecd.org/dataoecd/45/2/37758710.pdf

⁹⁷ Η Ελλάδα, ανταποκρινόμενη στις υποχρεώσεις της που απορρέουν από την ιδιότητά της ως κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως μέλους της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας του ΟΟΣΑ (

Μια ακόμη παρατήρηση αναφορικά με την έρευνα, αφορά στην εσωτερική μορφολογία των ΜΚΟ του δείγματος. Υπάρχουν τρία βασικά σημεία αναφοράς. Πρώτον, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ διαφέρουν κατά πολύ από τις ανθρωπιστικές σε επίπεδο οργάνωσης, δράσεων και διαθέσιμου προϋπολογισμού. Σε γενικές γραμμές είναι καλύτερα οργανωμένες, με σαφέστερη πολιτική και κοινωνική ατζέντα και συγκεκριμένο τύπο δράσεων που επιφέρουν μετρήσιμα αποτελέσματα. Αντίθετα, με εξαίρεση ελάχιστες οργανώσεις, οι ανθρωπιστικές ΜΚΟ αντιμετωπίζουν σοβαρότερα προβλήματα επιβίωσης που έχουν ως αφετηρία την έλλειψη και την δυσκολία ανεύρεσης ανθρώπινων και οικονομικών πόρων. Δεύτερον, όλες οι οργανώσεις πιέζονται ασφυκτικά στο επίπεδο της χρηματοδότησης, γεγονός που δημιουργεί ασυμβατότητες, αντιπαραθέσεις και ανταγωνισμούς μεταξύ τους. Οι λιγότερες μεγάλες ΜΚΟ που απορροφούν το σημαντικότερο τμήμα των διαθέσιμων κονδυλίων, λειτουργούν εντελώς διαφορετικά από τις υπόλοιπες. Οι μικρότερες βασίζονται περισσότερο σε εξειδικευμένους εθελοντές που

Development Assistance Committee - DAC , OECD), δεσμεύτηκε να αυξάνει ετησίως τη διεθνή αναπτυξιακή βοήθεια, με στόχο να προσεγγίσει το 0,33% του Ακαθάριστου Εθνικού της Προϊόντος (ΑΕΠ). Στο πλαίσιο αυτό, καταρτίστηκε ένα πενταετές πρόγραμμα ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας (Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ) για την περίοδο 2002-2006. Επειδή όμως η ουσιαστική εφαρμογή του ΕΣΟΑΒ ξεκίνησε με καθυστέρηση δύο και πλέον ετών - μέσα του 2004 αντί του 2002-, κρίθηκε απαραίτητη η παράταση του προγράμματος μέχρι και το 2011, με σκοπό να δοθεί η δυνατότητα στις επτά λήπτριες χώρες να αξιοποιήσουν περισσότερο τους πόρους του Σχεδίου που τους αναλογούν. Το ΕΣΟΑΒ αποτελεί προσπάθεια της Ελλάδος, ως δότριας χώρας, να ενσωματώσει μεμονωμένες πρωτοβουλίες αναπτυξιακής βοήθειας σε ένα ενιαίο σχέδιο και να προωθήσει έτσι μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή πολιτική. Το Σχέδιο αποσκοπεί, κατ' αρχήν, στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική σταθερότητα της περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ενώ αργότερος στόχος του είναι ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, η προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων, η στήριξη των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου, ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης και αυτοδιοίκησης, η ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, η αντιμετώπιση των οικονομικών ανισοτήτων καθώς και η κατάρτιση του εργατικού και επιστημονικού δυναμικού των επωφελούμενων χωρών. Σημαντικό επίσης στόχο του ΕΣΟΑΒ αποτελεί η υποστήριξη του ευρωπαϊκού προσανατολισμού των ληπτριών χωρών.

Το Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ), συνολικού ύψους 550 εκατ. €, αποσκοπεί κυρίως στην υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής αλλά και στην ενδυνάμωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και συνεργασίας μεταξύ των χωρών της περιοχής μας. Οι επτά χώρες-λήπτες, ήτοι Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο, πΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία αποτελούν όχι μόνο εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος αλλά και συχνά, οδούς επικοινωνίας που συνδέουν τη χώρα μας με την υπόλοιπη Ευρώπη και την ευρύτερη αγορά της. Αρχές που διέπουν την εφαρμογή του εν λόγω προγράμματος είναι η αποτελεσματικότητα και η διαφάνεια. Όργανα Διαχείρισης του Προγράμματος είναι η Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ, η Γραμματεία της Επιτροπής Παρακολούθησης, οι Εθνικοί Συντονιστές, η Μικτή Επιτροπή Διαχείρισης.

⁹⁸ Μαλκίδης Θεοφάνης, *Ευρωπαϊκή Ένωση και Παρενχέινιος Χώρος*, Εκδόσεις Γόρδιος, Αλεξανδρούπολη 2004, σελ 184-200

αφιερώνουν ένα αρκετά μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους για να αντιμετωπίσουν συσσωρευμένα ζητήματα, συχνά με μειωμένη αποτελεσματικότητα.

Το σημαντικότερο σημείο ωστόσο έχει σχέση με τη σύνθεση και το μέγεθος των ΜΚΟ από πλευράς ανθρωπίνου δυναμικού. Ο άμεσος διαχωρισμός που γίνεται από τις ίδιες τις οργανώσεις είναι μεταξύ «φίλων-μελών- συνδρομητών» και «εθελοντών-εργαζομένων». Ελάχιστες ΜΚΟ έχουν ακριβή στοιχεία για αυτές τις κατηγοριοποιήσεις, με εξαίρεση τις μεγαλύτερες που συνήθως είναι οι οργανώσεις διεθνούς εμβέλειας. Ορισμένες ΜΚΟ παρουσιάζουν μια σχετικά μεγάλη βάση μελών⁹⁹, περιορισμένο αριθμό εθελοντών – εργαζομένων και ακόμη μικρότερο αριθμό συμβατικών εργαζομένων. Η συνηθισμένη εικόνα είναι ότι οι περισσότερες ΜΚΟ χρησιμοποιούν ορισμένους σταθερούς ειδικευμένους επαγγελματίες και ταυτόχρονα, ανάλογα με την περίπτωση και τις ανάγκες, δραστηριοποιούν απλήρωτους εθελοντές.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι τα στελέχη αρκετών οργανώσεων διαχωρίζουν με σαφήνεια τον εθελοντικό τομέα από την εργασιακή λειτουργία των φορέων. Επικρατεί δηλαδή η άποψη ότι αυτό που είναι απολύτως απαραίτητο για την καλύτερη λειτουργία και ανάπτυξη των ΜΚΟ είναι η εξεύρεση εξειδικευμένου και αμειβόμενου προσωπικού. Η εθελοντική απλήρωτη εργασία κρίνεται μερικώς απαραίτητη, αλλά δεν αποτελεί το κυρίαρχο συστατικό στοιχείο πολλών στελεχών ΜΚΟ αναφορικά με το θέμα της ευρύτερης οργάνωσης και δράσης των οργανισμών αυτών. Επίσης, ανάλογες απόψεις υπάρχουν και σχετικά με το θέμα της διεύρυνσης ή όχι του αριθμού των μελών. Για πολλές ΜΚΟ μια μεγαλύτερη βάση μελών δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Οι πρώτες πληροφορίες που προκύπτουν από την έρευνα, τείνουν προς την ένδειξη ότι οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν περισσότερη υποστήριξη από τα ανώτερα και μεσαία στρώματα, ενώ αντίθετα, οι ανθρωπιστικές από τα χαμηλότερα έως μεσαία στρώματα του πληθυσμού. Τέλος, οι εθελοντές απαρτίζονται συνήθως από νεώτερου πολίτες 25-30 ετών, άνεργους και φοιτητές.

Μια ακόμη παρατήρηση σχετίζεται με το θέμα της εκπροσώπησης ή της αντιπροσώπευσης των προβλημάτων που απασχολούν την κοινωνία, δηλαδή της «νομιμοποίησης» αυτών των φορέων ως εκφραστών του ευρύτερου κοινωνικού

⁹⁹ Σχετικά οι περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν ένα μεγαλύτερο αριθμό «φίλων- μελών», σε σύγκριση με τις ανθρωπιστικές.

συνόλου. Η διάσταση περιβαλλοντικών με τις ανθρωπιστικές ΜΚΟ εκφράζεται και σε αυτό το επίπεδο. Οι πρώτες θεωρούν ότι η κοινή γνώμη βρίσκεται σε συμφωνία με τις απόψεις τους, ενώ οι δεύτερες θεωρούν ότι οι απόψεις του κοινωνικού συνόλου δεν πρέπει απαραίτητα να λαμβάνονται υπόψη στην διαμόρφωση των δραστηριοτήτων και των στρατηγικών τους. Αναφορικά με τις οργανώσεις που ασχολούνται με ζητήματα ξеноφοβίας, προστασίας και βοήθειας των μεταναστών ή των προσφύγων, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ορισμένες φορές η ευρύτερη κοινωνία εναρμονίζεται με τις απόψεις και τις δραστηριότητες τους ενώ άλλες φορές όχι.

Από το ερευνητικό δείγμα προκύπτουν δυο βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, οι περισσότερες οργανώσεις εκλαμβάνουν το ζήτημα της νομιμοποίησης και της σχέσης τους με την κοινή γνώμη, με αφετηρία μια γενική ιδεολογική και ηθική στάση. Δεύτερον, υπάρχει μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ των δυο βασικών πόλων που στηρίζουν τις ΜΚΟ, δηλαδή της εθελοντικής και οικονομικής υποστήριξης και των απόψεων της κοινής γνώμης. Στις περιπτώσεις που η υποστήριξη είναι χαμηλή, η κοινή γνώμη μπορεί να είναι σχετικά θετικά προσανατολισμένη, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται και το αντίστροφο.

Το θέμα της λειτουργίας των ΜΚΟ στην Ελλάδα, απαιτεί αρκετά διεξοδικότερη διερεύνηση και μελέτη. Σε γενικές γραμμές οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ εμφανίζονται καλύτερα οργανωμένες και δικτυωμένες σε τοπικό και υπερ- τοπικό επίπεδο. Το ζήτημα της χρηματοδότησης και της ευρύτερης εξεύρεσης πόρων παραμένει βασικό σημείο αναφοράς για όλους σχεδόν τους φορείς. Εκπρόσωποι αρκετών ΜΚΟ θεωρούν ότι πρέπει να υπάρξει μια συνολική μετάβαση από τα παραδοσιακά εθελοντικά σχήματα δραστηριότητας και μορφών οργάνωσης σε περισσότερο σύγχρονα επαγγελματικά – εταιρικά σχήματα. Η εσωτερική δυναμική του χώρου παρουσιάζει πολλαπλές συνθέσεις που αντιδιαστέλλονται με κοινότητες, συχνά απατηλές, απόψεις και εκτιμήσεις σχετικά με το ρόλο που υποτίθεται ότι θα πρέπει να έχουν οι ΜΚΟ στην κοινωνική και οικονομική σφαίρα. Εν κατακλείδι, αυτές οι δυναμικές διαδικασίες παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ερευνητικό ενδιαφέρον για την περαιτέρω ανάλυση της συγκρότησης της «κοινωνίας πολιτών» στην Ελλάδα και αλλού.

Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η δημιουργία της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) ήταν επιτακτική για να μπορέσει η Ελλάδα να γίνει μέλος της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας (Development Assistance Committee, DAC¹⁰⁰) του ΟΟΣΑ.

Μεταπολεμικά, η Ελλάδα εξαιτίας της οικονομικής κατάστασης ήταν αποδέκτης αναπτυξιακής βοήθειας και μάλιστα για μεγάλη περίοδο μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Η ένταξη της όμως, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η αποδοχή του κοινοτικού κεκτημένου τη μετέτρεψαν σε δωρητή. Η Ελλάδα έκανε αίτηση και έγινε μέλος της DAC, τον Δεκέμβριο του 1999. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η Ελλάδα κατήρτισε και υλοποίησε ένα Πενταετές Πρόγραμμα Διμερούς Αναπτυξιακής Βοήθειας (1997-2001). Εξάλλου, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα είχε ήδη αναπτύξει πολύπλευρες σχέσεις με αναπτυσσόμενες οικονομίες και οικονομίες σε μετάβαση, ιδιαίτερα στην περιοχή των Βαλκανίων και εξέταζε σημαντικά προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας προς τις οικονομίες αυτές. Μάλιστα, για αρκετούς αναλυτές, η χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας αποτέλεσε και ένα από τα μέσα που η Ελλάδα έπρεπε να χρησιμοποιήσει για την προώθηση των στόχων της οικονομικής διπλωματίας, αλλά και της εξωτερικής της πολιτικής¹⁰¹.

Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα υφίσταται ένα δίλημμα ασφάλειας, που δύναται να το αντιμετωπίσει μέσα από την ανάπτυξη ενός ρόλου σταθερότητας στα Βαλκάνια. Την ίδια στιγμή με το άνοιγμα των αγορών των Βαλκανίων και των Παρευξείνιων χωρών, δίνεται στην Ελλάδα μια ευκαιρία να αναπτύξει μια εντονότερη οικονομική δραστηριότητα σε ένα χώρο στον οποίο διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα. Η διμερής αναπτυξιακή βοήθεια αποτελεί «όχημα» για την επίτευξη οικονομικών και πολιτικών στόχων.

¹⁰⁰ Στην Επιτροπή αυτή, που δημιουργήθηκε το 1961, συμμετέχουν 22 κράτη- μέλη και η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της είναι η βελτίωση της ποιότητας και η υποβοήθηση του συντονισμού της αναπτυξιακής συνεργασίας ανάμεσα στις δωρητρίες και αποδέκτριες της βοήθειας χώρες.

¹⁰¹ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ 421-462

Στόχος της Ελλάδας, όμως δεν ήταν μόνο η ενίσχυση της οικονομικής διπλωματίας και εξωτερικής της πολιτικής. Με τη δημιουργία της ΥΔΑΣ (International Development Cooperation Department ή αλλιώς Hellenic Aid) το ελληνικό κράτος επεδίωξε, καταρχάς, να ικανοποιήσει και την ανάγκη λειτουργίας ενός εξειδικευμένου εθνικού φορέα στο Υπουργείο Εξωτερικών, σύμφωνα με το πρότυπο όλων σχεδόν των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που εδώ και δεκαετίες έχουν δημιουργήσει αντίστοιχες υπηρεσίες. Σε κάποιες χώρες παραδείγματος χάρη στη Γερμανία από το 1997 λειτουργεί αντίστοιχη υπηρεσία, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει δημιουργηθεί ειδικό υπουργείο για την Αναπτυξιακή Συνεργασία¹⁰².

Λεπτομερέστερα, η ΥΔΑΣ συστήθηκε με το Ν.2731/99 και το Σεπτέμβριο του 2000 τέθηκε σε ισχύ το 224 Προεδρικό Διάταγμα με θέμα «οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της ΥΔΑΣ του Υπουργείου Εξωτερικών¹⁰³». Συγκεκριμένα, η ΥΔΑΣ συνιστά ανεξάρτητο οργανικό τμήμα του Υπουργείου Εξωτερικών¹⁰⁴. Διαχειρίζεται το σύνολο των πόρων της αναπτυξιακής συνεργασίας που εγγράφονται για το σκοπό αυτό στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εξωτερικών και πόρους και δωρεές που μεταβιβάζονται από Υπουργεία, οργανισμούς και δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς της ημεδαπής ή της αλλοδαπής.

Ειδικότερα, εισηγείται στην Επιτροπή Οργάνωσης και Συντονισμού των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και είναι αρμόδια για τη χρηματοδότηση δράσεων επείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας καθώς και αναπτυξιακών προγραμμάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως και δράσεων αναπτυξιακής εκπαίδευσης και ενημέρωσης για την προώθηση του εθελοντισμού. Προσπαθεί μεταξύ άλλων να ενισχύσει και την ελληνική συμμετοχή

¹⁰² Deacon Bob, Hulse Michelle and Stubbs Paul, *Global social policy: international organizations and the future of welfare*, Sage publications, London 1997, σελ153-194

¹⁰³ Η Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) ή “Hellenic International Development Co-operation Department” ή “HELLENIC AID” ιδρύθηκε το 1999 με βάση το άρθρο 18 παρ. 1 του Ν. 2731/1999. Το 2000 τέθηκε σε ισχύ το ΠΔ 224/2000 (ΦΕΚ 193/Α’/6-9-2000) με θέμα «Οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών». Πρόκειται για τη νεότερη Γενική Διεύθυνση του ΥΠΕΞ, με κύρια ευθύνη της την εποπτεία, το συντονισμό, την επίβλεψη και την προώθηση δράσεων επείγουσας ανθρωπιστικής και επισιτιστικής βοήθειας, καθώς και βοήθειας για την αναδιάρθρωση και αποκατάσταση υποδομών των αναπτυσσόμενων χωρών που υλοποιούνται από Υπουργεία, Πανεπιστήμια, ΜΚΟ ή άλλους φορείς.

¹⁰⁴ Αξίζει να επισημανθεί, ότι η ΥΔΑΣ αποτελείται από 6 διευθύνσεις. Ειδικότερα, ΥΔΑΣ-1, Δ/ΝΣΗ Επείγουσας Ανθρωπιστικής και Επισιτιστικής Βοήθειας, ΥΔΑΣ – 2, Δ/ΝΣΗ Αναδιάρθρωσης και Ανάπτυξης, ΥΔΑΣ-3, Δ/ΝΣΗ Περιφερειακής Πολιτικής και Στρατηγικού Σχεδιασμού, ΥΔΑΣ- 4, Δ/ΝΣΗ ΜΚΟ και Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης, ΥΔΑΣ-5, Δ/ΝΣΗ Τεχνικών Έργων, ΥΔΑΣ- 6, Δ/ΝΣΗ Διοικητικών και Οικονομικών Υπηρεσιών.

σε προγράμματα σε διεθνούς φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνεργάζονται με ΜΚΟ: European Community Humanitarian Office, European Aid Cooperation Office, European Agency for Reconstruction, DAC, Σύμφωνο Σταθερότητας για τα Βαλκάνια.

Και δεύτερον, να ρυθμίσει το θεσμικό πλαίσιο δραστηριοποίησης των ΜΚΟ στην παροχή ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας στοχεύοντας και στην καταγραφή των ήδη δραστηριοποιημένων οργανώσεων και στην ενθάρρυνση δημιουργίας νέων.

Το 1999 η Ελλάδα ήταν το μοναδικό κράτος της ΕΕ που δεν διέθετε κάποιο θεσμικό πλαίσιο δραστηριοποίησης των ΜΚΟ στην παροχή ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας. Αντιμέτωπο με αυτό το κενό, ο στόχος του ελληνικού κράτους ήταν η θεσμοθέτηση μιας διαδικασίας καταγραφής με τη δημιουργία «Ειδικού Μητρώου των ΜΚΟ», το οποίο τηρείται στη Διεύθυνση ΥΔΑΣ-4¹⁰⁵, και απαιτούνται τα εξής:

Υποβολή αίτησης εκ μέρους των ΜΚΟ

Κατάθεση του εγκεκριμένου καταστατικού της ΜΚΟ ή επικυρωμένου αντιγράφου

Κατάθεση του ισολογισμού των προηγούμενων δύο ετών. Εάν δεν υπάρχει επικυρωμένο αντίγραφο ισολογισμού, θα πρέπει να υποβληθεί αναλυτική κατάσταση εσόδων- εξόδων της οργάνωσης κατά την ίδια χρονική περίοδο, υπογεγραμμένη από τα εξουσιοδοτημένα πρόσωπα του Διοικητικού Συμβουλίου.

Κατάθεση αντιγράφου του εγγράφου έναρξης δραστηριοτήτων από την αρμόδια φορολογική αρχή.

¹⁰⁵ Η Διεύθυνση είναι αρμόδια για την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών, την ενίσχυση των αναπτυξιακών ΜΚΟ και το σχεδιασμό πολιτικής για τη δημιουργία νέων. Ενημερώνει και ευαισθητοποιεί την κοινή γνώμη σε θέματα που αφορούν στην ανθρωπιστική και αναπτυξιακή συνεργασία στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Αξιολογεί προγράμματα αναπτυξιακής εκπαίδευσης που υποβάλλονται από ΜΚΟ στην ΥΔΑΣ για ενδεχόμενη χρηματοδότηση. Εποπτεύει δράσεις και προγράμματα που αφορούν στην αναπτυξιακή εκπαίδευση και προωθεί την εμπέδωση του θελόντισμού. Στη Δ/ση τηρείται «Ειδικό Μητρώο Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων», στο οποίο εγγράφονται, βάσει των προϋποθέσεων που θέτει ο Νόμος, οι ΜΚΟ που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στο πλαίσιο των προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας της ΥΔΑΣ – Hellenic Aid στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η ΥΔΑΣ 4 Δ/ση είναι επίσης αρμόδια για την πολιτική χορήγησης υποτροφιών στο πλαίσιο της Αναπτυξιακής Συνεργασίας, την παρακολούθηση, διαχείριση και υλοποίηση του προγράμματος των υποτροφιών, βάσει του οποίου χορηγούνται υποτροφίες σε αλλογενείς και ομογενείς σπουδαστές, οι οποίοι φοιτούν σε ελληνικά πανεπιστήμια σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο. Στο πλαίσιο της διάρθρωσης της ΥΔΑΣ 4 Δ/σης προβλέπονται τα εξής τμήματα : Α) Ειδικού Μητρώου ΜΚΟ, β) Τμήμα Υποστήριξης ΜΚΟ, γ) Τμήμα Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης και δ) Τμήμα Αξιολόγησης

Στο «Ειδικό Μητρώο ΜΚΟ» της ΥΔΑΣ, από τις αρχές του 2000 έως σήμερα έχουν εγγραφεί περίπου 150 ΜΚΟ¹⁰⁶. Ενδεικτικά αναφέρονται :

ΜΚΟ

Κοινωνική Αλληλεγγύη
Κέντρο Στρατηγικού Σχεδιασμού για την Ανάπτυξη
Κέντρο Ερευνών για τη Μεσογειακή Συνεργασία
Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία
Ελληνικός Σύνδεσμος για τη Διεθνή Ανάπτυξη
Έλληνες Εθελοντές
Σωματείο Ανθρωπιστικής Υποστήριξης
Ελληνική Ομάδα Διάσωσης
Ελληνικό Κέντρο Περιθαλψής Άγριων Ζώων
Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ανθρωπιστικής Ανάπτυξης
Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών
Βαλκανική Περιβαλλοντική Ένωση
Νοτιοανατολική Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Ανάπτυξη και Συνεργασία
Ένωση Πολιτών για το Περιβάλλον και τον Πολιτισμό

ΕΔΡΑ

Θεσσαλονίκη
Λάρισα
Αθήνα
Βόλος
Αλεξανδρούπολη
Βόλος
Φλώρινα
Θεσσαλονίκη
Αίγινα
Ιωάννινα
Αθήνα
Θεσσαλονίκη
Ξάνθη
Θεσσαλονίκη

Οι παραπάνω ΜΚΟ αποδεικνύουν ότι η «αναπτυξιακή διπλωματία» αποτελεί ουσιαστική έκφραση της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι, η Ελλάδα με την συνδρομή των ΜΚΟ και παρά την περιορισμένη μεταπολεμική παρουσία της στο διεθνές αναπτυξιακό γίγνεσθαι, μπορεί να εμφανιστεί ως αρωγός σε πληθυσμούς, χώρες και περιοχές του κόσμου που βρίσκονται σε άμεση ανάγκη.

Προς την κατεύθυνση αυτή, ένα σημαντικό κενό που έπρεπε να αντιμετωπίσει το ελληνικό κράτος ήταν η προώθηση μιας δυναμικής εταιρικής σχέσης με τις ΜΚΟ και η δημιουργία ενός συγκεκριμένου νομικού πλαισίου για την ένταξη των ΜΚΟ στην υλοποίηση των προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας.

Από την άλλη γίνεται εμφανές, πως ο σχεδιασμός της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής δεν θα πρέπει να περιορίζεται στο διπλωματικό ή στρατιωτικό επίπεδο, αλλά αναμφίβολα να περιλαμβάνει και την αποδοτικότερη εκμετάλλευση όλων των πιθανών ευκαιριών που παρουσιάζονται στις δραστηριότητες των ΜΚΟ. Πρέπει επίσης να γίνει

¹⁰⁶ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ 421-462

κατανοητό ότι μια μικρή ώρα, όπως η Ελλάδα οφείλει να στηρίζει τις δραστηριότητες των ΜΚΟ καθώς μέσω αυτών είναι δυνατή η κάποια πειθάρχηση των μεγάλων δυνάμεων κάτι που σίγουρα δεν μπορεί να γίνει με τα περιορισμένα στρατιωτικά, οικονομικά ή άλλα μέσα, που οι μικρές χώρες διαθέτουν. Η ενίσχυση των ΜΚΟ, έρχεται να συμπληρώσει το σχετικό εξοπλισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, που δεν έχει από μόνη της όλες τις δυνατότητες να χειριστεί αποτελεσματικά και αποφασιστικά τα διάφορα και νέα προβλήματα που διαρκώς ανακύπτουν.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Οι δράσεις της επείγουσας ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας, που διεθνώς επικράτησε να αναφέρεται ως «αναπτυξιακή διπλωματία» (developmental diplomacy) αποτελούν μαζί με την κλασική διπλωματία καθώς και την οικονομική και εμπορική διπλωματία, βασική συνιστώσα της εξωτερικής πολιτικής κάθε σύγχρονου κράτους.

Εάν στο τρίπτυχο αυτό προστεθούν επίσης και οι ειρηνευτικές αποστολές, των ενόπλων δυνάμεων των χωρών – δωρητών, σε περιπτώσεις κρίσεων ή φυσικών καταστροφών, μπορεί κανείς να σκιαγραφήσει το ιδιαίτερα δυναμικό πεδίο και το ρόλο που οι δράσεις και τα προγράμματα της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας διαδραματίζουν στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής όλων των χωρών¹⁰⁷.

Η αναπτυξιακή διπλωματία δημιουργεί τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα περισσότερο εμφανή αποτελέσματα από άλλες διπλωματικές ή μη παρεμβάσεις, συμβάλλει αμεσότερα στην κατανόηση και συνεργασία μεταξύ των δωρητών και των αποδεκτών της βοήθειας αναπτυσσόμενων χωρών, διαμορφώνει ουσιαστικές εταιρικές συνεργασίες που μπορούν να έχουν ευρύτερες και περισσότερο μακροχρόνιες

¹⁰⁷ Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 174-178

προοπτικές μεταξύ των λαών. Ενώ σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να επεκτείνουν την συνεργασία και σε άλλους διμερείς εμπορικούς, οικονομικούς τεχνολογικούς και πολιτιστικούς τομείς, με τα συνακόλουθα θετικά αποτελέσματα. Η αναπτυξιακή διπλωματία συνεπώς αποτελεί βασικό εργαλείο και μηχανισμό της εξωτερικής πολιτικής όλων των χωρών¹⁰⁸.

Η επιρροή που ασκούν οι ομάδες αυτές στους υπεύθυνους της πολιτικής απόφασης μπορεί να εκφράζει μια ενεργητική συμμετοχή στην εξωτερική πολιτική διαδικασία με τη μορφή της άμεσης ή έμμεσης πίεσης, μπορεί όμως να ακολουθεί μια παθητική διαδικασία με την προσπάθεια ανάκλησης της απόφασης που έχει ήδη παρθεί ή της κατάργησης του συγκεκριμένου κυβερνητικού μέτρου.

Η τελευταία αυτή περίπτωση αποτελεί κατά βάση την κύρια δυνατότητα συμμετοχής των ομάδων στην εξωτερική πολιτική. Οι δυνατότητες και τα όρια συμμετοχής αυτών, όπως και του κοινοβουλίου και της κοινής γνώμης αποτελεί έναν συντελεστή «δημοκρατικοποίησης¹⁰⁹» της εξωτερικής πολιτικής.

Η Ελλάδα θεωρεί ότι η χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας αποτελεί σημαντικό τμήμα των διεθνών οικονομικών σχέσεων της. Επίσης, εκτιμάται ότι διαθέτει ουσιαστικά συγκριτικά πλεονεκτήματα κατά την προώθηση της ανάπτυξης στις γειτονικές περιοχές, εξαιτίας της κοινής ιστορίας, της διαπολιτισμικής δράσης, του υψηλού βαθμού αμοιβαίας κατανόησης, των καλών εμπορικών και πολιτικών σχέσεων.

ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΜΕΡΟΥΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα προγράμματα διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας αποτελούν

¹⁰⁸ Ιδιαίτερα των χωρών μελών της DAC- και εντάσσεται άμεσα στην σφαίρα των αρμοδιοτήτων των Υπουργείων Εξωτερικών.

¹⁰⁹ Βαρβαρούσης Πάρης, *Θεωρία Εξωτερικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1988 σελ 119-120

μέρος της αναπτυξιακής διπλωματίας και ουσιαστικό εργαλείο της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού της αναπτυξιακής βοήθειας για το 2007¹¹⁰, με στόχο την αποτελεσματικότερη διαχείριση της βοήθειας, η ελληνική αναπτυξιακή στρατηγική θα επικεντρωθεί σε περιορισμένο αριθμό επωφελούμενων χωρών και σημαντικών τομέων προτεραιότητας (χώρες – στόχοι και τομείς – στόχοι), ώστε να επιτευχθεί υψηλότερος βαθμός αποτελεσματικότητας των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων της.

Πιο συγκεκριμένα, η ΥΔΑΣ αποστέλλει, μία φορά κάθε χρόνο «Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος» προς Υπουργεία, Ν.Π, ΜΚΟ, Πανεπιστήμια κλπ. για να αποστείλουν προτάσεις προγραμμάτων /έργων προς αξιολόγηση. Στην προκήρυξη αυτή, περιλαμβάνονται οι στόχοι πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας, οι τομείς προτεραιότητας της βοήθειας, οι χώρες προτεραιότητας, σε σχέση με τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας των αποκαλούμενων «MDG 's», καθώς και οι λεπτομέρειες της διαδικασίας υποβολής των προτάσεων.

Αρχικά, οι προτάσεις προγραμμάτων /έργων αξιολογούνται από τις αρμόδιες Διευθύνσεις της ΥΔΑΣ. Σε δεύτερο στάδιο, εξετάζονται από την εννεαμελή γνωμοδοτική «Επιτροπή Πιστοποίησης και Αξιολόγησης των ΜΚΟ». Σκοπός είναι, αφενός να διασφαλίσει ότι όλα τα εγκεκριμένα προγράμματα/ έργα εμπίπτουν στους στόχους της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής και στις γεωγραφικές και τομεακές προτεραιότητες και αφετέρου να διαχειρισθεί την υλοποίηση του προϋπολογισμού της διμερούς κρατικής αναπτυξιακής βοήθειας. Μέσω της ίδιας διαδικασίας υποβάλλονται στις αρμόδιες Δ/νσεις της ΥΔΑΣ, τόσο τα προγράμματα επείγουσας ανθρωπιστικής και επισιτιστικής βοήθειας όσο και τα προγράμματα αναπτυξιακής εκπαίδευσης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει να εξετάσουμε τα κριτήρια αξιολόγησης των υποβαλλομένων προγραμμάτων, τα οποία εμπίπτουν σε τρεις κατηγορίες έτσι ώστε να

¹¹⁰ Ωστόσο επιλέξιμος είναι και αριθμός προγραμμάτων Προστασίας Αντιμετώπισης Φυσικών Καταστροφών, είτε αυτοτελώς, είτε ως ειδική δράση προγραμμάτων ανθρωπιστικής βοήθειας ιδίως σε χώρες Αφρικής και Ασίας. Επιλέξιμος για χρηματοδότηση, είναι επίσης και αριθμός προγραμμάτων εντός Ελλάδος, που στοχεύουν στην προώθηση της αναπτυξιακής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης της Ελληνικής κοινής γνώμης και στην εξοικείωση της με την έννοια της ανθρωπιστικής /αναπτυξιακής βοήθειας που χορηγεί τόσο η Ελλάδα όσο και η Ε. Ένωση, καθώς και στην προώθηση του εθελοντισμού και στη δημιουργία στελεχών στον τομέα της αναπτυξιακής συνεργασίας.

αντιληφθούμε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η διαδικασία επιλογής και συνεπώς η υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων. Αυτά λοιπόν είναι:

A) Τυπικά κριτήρια αξιολόγησης, δηλαδή αυτά που αφορούν τις τυπικές προϋποθέσεις συμμετοχής στην προκήρυξη.

B) Γενικά κριτήρια αξιολόγησης, δηλαδή αυτά που έχουν άμεση σχέση με το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα η συγκεκριμένη δράση/ πρόγραμμα/ έργο. Στην αξιολόγηση των προτάσεων θα ληφθούν φέτος ιδιαίτερα υπόψη:

1. Η δυνατότητα συγχρηματοδότησης των προτεινόμενων προγραμμάτων από άλλους φορείς (δημόσιοι οργανισμοί, προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας διεθνών φορέων ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ιδρύματα, άλλες ΜΚΟ, εταιρικά προγράμματα κοινωνικής ευθύνης κ.λπ.).
2. Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων από πλευράς ανθρωπιστικού ή αναπτυξιακού αποτελέσματος.
3. Η ικανοποιητική προβολή της συνεισφοράς της χώρας μας, τόσο στο τοπικό επίπεδο, ή και σε εθνικό επίπεδο (αν το μέγεθος και το είδος του προγράμματος το επιτρέπει), στη χώρα στην οποία υλοποιείται.

Γ) Ειδικότερα θα ληφθούν υπόψη τα κάτωθι:

1. Η επιχειρησιακή ικανότητα της Μ.Κ.Ο. να υλοποιήσει το έργο. Σε αυτή τη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται κριτήρια όπως:
 - 1.1. Η προηγούμενη εμπειρία της Μ.Κ.Ο. στην περιοχή /χώρα υλοποίησης.
 - 1.2. Η προηγούμενη εμπειρία της Μ.Κ.Ο. στο συγκεκριμένο τομέα του προτεινόμενου έργου.
 - 1.3. Προσωπικό που μπορεί να υλοποιήσει το έργο (αριθμητικά και ποιοτικά στοιχεία), με καταγραφή αντίστοιχης εμπειρίας στη διαχείριση και στην υλοποίηση προτεινόμενων έργων.
 - 1.4. Οικονομικά στοιχεία του οργανισμού, προηγούμενων χρήσεων (τελευταία 2 έτη), ιδιαίτερα σε σχέση με την εμπειρία του οργανισμού να υλοποιήσει και να διαχειριστεί

προγράμματα αντίστοιχου οικονομικού ύψους με αυτό του προτεινόμενου προγράμματος.

1.5. Η συνέπεια του οργανισμού στις συμβατικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τη διαχείριση προγραμμάτων προηγούμενων ετών (τελικές, ενδιάμεσες και απολογιστικές εκθέσεις, αποτελέσματα επιτόπιων ελέγχων και αξιολογήσεων από πρεσβείες, αξιολογητές και ελεγκτές της ΥΔΑΣ)

1.6.(α) Η σύμφωνη γνώμη της πλησιέστερης Ελληνικής διπλωματικής Αρχής (Πρεσβείες ή Προξενεία), ως προς την αναγκαιότητα του έργου, κατόπιν σχετικού αιτήματος που θα υποβάλλεται από τους φορείς υλοποίησης σε αυτές και το οποίο θα συνοδεύεται, από:

- Αντίγραφο του εγγράφου συμφωνίας με αξιόπιστη επιτόπια Μ.Κ.Ο. ή απουσία τούτου, από τοπική Δημοτική ή άλλη Αρχή.

- Αντίγραφο εγγράφου επίσημης Κρατικής Αρχής της αποδέκτριας της βοήθειας χώρας, σε συνεργασία με την Μ.Κ.Ο., για την ανάγκη υλοποίησης του υποβαλλόμενου προγράμματος.

- Οποιοδήποτε άλλο στοιχείο (φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα της υφιστάμενης κατάστασης), ώστε να παρέχουν πληρέστερη ενημέρωση στις Ελληνικές Διπλωματικές Αρχές για την παροχή της σύμφωνης γνώμης.

(β) Η συμφωνία των Κρατικών Αρχών ή Τοπικών Αρχών των αναπτυσσομένων χωρών για την ανάγκη υλοποίησης του έργου, πιστοποιείται από έγγραφο τους προς τον Ελληνικό φορέα υλοποίησης, στο οποίο θα αναφέρεται ότι το προτεινόμενο έργο είναι αναγκαίο για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

(γ) Η συνεργασία των Ελληνικών φορέων με αξιόπιστες τοπικές Μ.Κ.Ο. ή εν απουσία αυτών συνεργασία με τοπικές Δημοτικές Αρχές των αναπτυσσομένων χωρών, είναι επιβεβλημένη για την εξασφάλιση της εταιρικής συνεργασίας.

Στη περίπτωση που ο τοπικός συνεργάτης είναι Μ.Κ.Ο., ο Ελληνικός φορέας υλοποίησης θα πρέπει να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία για την τοπική Μ.Κ.Ο.

2. Η συμμετοχή των δικαιούχων του προγράμματος στο σχεδιασμό της δράσης αποδεικνύεται από τη διαδικασία σχεδιασμού του προγράμματος και αντίστοιχη επιστολή τοπικού φορέα ή τοπικής Μ.Κ.Ο.

3. Η συμμετοχή των τοπικών δικαιούχων στη διαδικασία υλοποίησης του υποβαλλόμενου προγράμματος/ δράσης/ έργου, θα πρέπει να αναφέρεται ρητά καθώς και να δηλώνεται ο τρόπος με τον οποίο θα εμπλακούν στην υλοποίηση οι δικαιούχοι.
4. Η διαδικασία οπτικοποίησης του προγράμματος (visibility) αποδεικνύεται από το σχεδιασμό αντίστοιχης επικοινωνιακής πολιτικής σε σχέση με τη δράση.
5. Ο βαθμός βιωσιμότητας της ενέργειας. Σε αυτή την περίπτωση αναλύεται η δυνατότητα να συνεχίσει η ενέργεια μετά τη λήξη της χρηματοδότησης από την ΥΔΑΣ. Σε περιπτώσεις έργων ανοικοδόμησης ή και υποδομών, τότε θα πρέπει να υπάρχει έγγραφο από αρμόδια εθνική αρχή για τη χρήση του κτιρίου που πρόκειται να ανοικοδομηθεί και τη πρόθεση των αρχών να το συντηρήσουν. Σε δράσεις εκδημοκρατισμού ή ενίσχυσης των θεσμών, θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο πως η συγκεκριμένη δράση θα συνεισφέρει μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα στην επίτευξη του σκοπού. Επίσης, σε οικονομικού χαρακτήρα δράσεις θα πρέπει να υπάρχει σύντομη μελέτη βιωσιμότητας.
6. Η σχέση ανάμεσα στην προτεινόμενη μεθοδολογία και το σκοπό της δράσης: Αναλύεται η δυνατότητα επίτευξης του σκοπού μέσα από τη μεθοδολογία που προτείνεται.
7. Η σχέση ανάμεσα στο χρονικό ορίζοντα και στην επίτευξη του σκοπού της δράσης (χρονοδιάγραμμα δράσεων).
8. Τα χαρακτηριστικά των επωφελούμενων από την ενέργεια: Για παράδειγμα, ο βαθμός που η ενέργεια ωφελεί λιγότερο ευνοημένες ομάδες, γεωγραφικά αποκλεισμένες, μειονότητες, γυναίκες κ.λ.π.
9. Το προτεινόμενο κόστος του υποβληθέντος προγράμματος υπό το πρίσμα των ορίων του ετήσιου προϋπολογισμού του Υπουργείου Εξωτερικών για αναπτυξιακά προγράμματα, αλλά και η σχέση του προτεινόμενου από την Μ.Κ.Ο. κόστους με το εκτιμώμενο από την ΥΔΑΣ κόστος του ίδιου προγράμματος, όπως αυτό προκύπτει κατά την διαδικασία αξιολόγησης του προγράμματος.

Βάσει του στρατηγικού σχεδιασμού της Ελλάδας, έχουν επιλεχθεί οι κάτωθι χώρες και τομείς - στόχοι για το 2007¹¹¹. Οι τομείς - στόχοι, που διαφέρουν από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις στοχεύσεις της Ελλάδας και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μας σε σχέση με τις ανάγκες των χωρών αυτών, αφορούν: τον κοινωνικό τομέα, την οικονομική ανάπτυξη, τους τομείς παραγωγής, τους επικαλυπτόμενους τομείς και τον επισιτιστικό και ανθρωπιστικό τομέα.

Πέραν αυτών, δεν αποκλείεται η υποβολή και συνακόλουθη εξέταση στο πλαίσιο της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, προτάσεων για άλλες ειδικές δράσεις, οι οποίες θα υποβληθούν από τους προσκαλούμενους φορείς.

Ακολουθώντας, σας παρουσιάζουμε το πρόγραμμα της αναπτυξιακής βοήθειας, έτσι όπως αυτό έχει καθοριστεί από το Υπουργείο Εξωτερικών. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί πως εμείς επιλεκτικά εστίασαμε στην συγκεκριμένη περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων διότι αυτή αποτελεί αντικείμενο μελέτης την εν λόγω εργασίας. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν,

ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

ΑΛΒΑΝΙΑ

1. Κοινωνικός Τομέας/ Κοινωνικές Υποδομές και Υπηρεσίες
 - 1.1. Εκπαίδευση
 - 1.1.1. Κατασκευή και αναβάθμιση σχολικών κτιρίων, παροχή εξοπλισμού και στήριξη λειτουργίας σχολείων.
 - 1.1.2. Ανακαίνιση - κατασκευή σχολείων Λιβαδειάς Δερβίτσανης Δίβρης
 - 1.1.3. Ηλεκτρονική αναβάθμιση Πανεπιστημίου Τιράνων
 - 1.1.4. Επαγγελματική εκπαίδευση
 - 1.2. Ανθρώπινη Ασφάλεια
 - 1.2.1. Δράσεις στις χώρες προέλευσης σωματεμπορίας
 - 1.2.2. Ιατρική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη

¹¹¹ Αίγυπτος, Αιθιοπία, Λαϊκή Δημοκρατία Κονγκό, Ακτή Ελεφαντοστού, Ν. Αφρική, Ζιμπάμπουε , Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ, Αζερμπαϊτζάν, Αρμενία, Γεωργία, Μολδαβία, Ουκρανία, Καζακστάν, Ιορδανία, Παλαιστινιακή Αρχή, Συρία

- 1.2.3. Ανθρωπιστικός επαναπατρισμός
- 1.2.4. Κοινωνική έρευνα και εργασία στο πεδίο (field work) για ασφαλή επαναπατρισμό θυμάτων
- 1.2.5. Εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού
- 2. Οικονομική ανάπτυξη /Οικονομικές υποδομές και υπηρεσίες
- 2.1. Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας στην Ν. Αλβανία
- 2.12. Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ν. Αλβανία – εκσυγχρονισμός μηχανολογικού εξοπλισμού
- 2.2. Υποδομές/ Δρόμοι – κατασκευή έργων οδοποιίας
- 2.2.1. Βελτίωση εσωτερικού οδικού δικτύου Χιμάρας
- 2.2.2. Διάνοιξη-αναβάθμιση οδικού δικτύου Αγ. Σαράντα (Πρόγραμμα κατασκευής δρόμων Λειβαδιάς – Ρίπεσι, Δρυμάδες – Σέλτση, Δερβίτσανης, Ντερμίση – Δίβρης, Δίβρης – Θεολόγου, Θεολόγου Μαλτσιάνης)
- 2.2.3. Επισκευή πεζοδρομίων κεντρικής οδού πόλεως Ερσέκας/Κορυτσά
- 2.2.4. Κατασκευή αυτοκινητογέφυρας για την ζεύξη Αώου ποταμού
- 3. Επικαλυπτόμενοι τομείς
- 3.1. Περιβάλλον
- 3.1.1. Καθαρισμός θαλασσίων υδάτων περιοχής Αγ. Σαράντα

ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

- 1. Κοινωνικός Τομέας/ Κοινωνικές Υποδομές και Υπηρεσίες
- 1.1. Ανθρώπινη Ασφάλεια
- 1.1.1. Δράσεις στις χώρες προέλευσης σωματεμπορίας
- 1.1.2. Ιατρική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη
- 1.1.3. Ανθρωπιστικός επαναπατρισμός
- 1.1.4. Κοινωνική έρευνα και εργασία στο πεδίο (street work) για ασφαλή επαναπατρισμό θυμάτων
- 1.1.5. Εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού
- 2. Οικονομική ανάπτυξη /Οικονομικές υποδομές και υπηρεσίες
- 2.1. Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας
- 2.1.1. Προσφορά τεχνογνωσίας στο σύστημα έμμεσων φόρων και ελεγκτικών μηχανισμών
- 2.1.2. Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- 2.1.3. Αναδιοργάνωση τραπεζικού συστήματος
- 2.2. Τουρισμός
- 2.2.1. Αγροτουρισμός - Ανάπτυξη των υποδομών στον τομέα του τουρισμού

ΠΓΔΜ

- 1. Κοινωνικός Τομέας/Κοινωνικές Υποδομές και Υπηρεσίες
- 1.1. Ανθρώπινη Ασφάλεια

- 1.1.1. Δράσεις στις χώρες προέλευσης σωματεμπορίας
- 1.1.2. Ιατρική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη
- 1.1.3. Ανθρωπιστικός επαναπατρισμός
- 1.1.4. Κοινωνική έρευνα και εργασία στο πεδίο (street work) για ασφαλή επαναπατρισμό θυμάτων
- 1.1.5. Εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού
- 1.2. Υγεία
- 1.2.1. Διάφορες δράσεις
- 2. Οικονομική ανάπτυξη
- 2.1. Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας
- 2.2. Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (Δημιουργία μικρού Ειδικού Ταμείου για την ενίσχυση των ΜΜΕ και τον περιορισμό της ανεργίας)
- 2.3. Επαγγελματική εκπαίδευση
- 3. Τομείς παραγωγής
- 3.1. Γεωργία
- 3.1.1. Παροχή τεχνογνωσίας και μηχανολογικού εξοπλισμού
- 3.1.2. Ανάπτυξη γεωργικών συστημάτων χαμηλών εισροών συμβατών με την πολιτική της Ε.Ε. για αειφόρο γεωργία και ασφάλεια καταναλωτού και περιβάλλοντος
- 4. Επικαλυπτόμενοι τομείς
- 4.1. Περιβάλλον
- 4.1.1. Έργα - υποδομές για ολοκληρωμένη διαχείριση υδάτων στη λεκάνη του Αξιού
- 4.1.2. Έργα - υποδομές για την προστασία των λιμνών Δοϊράνης και Πρεσπών

ΣΕΡΒΙΑ

- 1. Κοινωνικός Τομέας/ Κοινωνικές Υποδομές και Υπηρεσίες
- 1.1. Ανθρώπινη Ασφάλεια
- 1.1.1. Δράσεις στις χώρες προέλευσης σωματεμπορίας
- 1.1.2. Ιατρική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη
- 1.1.3. Ανθρωπιστικός επαναπατρισμός
- 1.1.4. Κοινωνική έρευνα και εργασία στο πεδίο (street work) για ασφαλή επαναπατρισμό θυμάτων
- 1.1.5. Εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού
- 1.2. Πολιτιστικά
- 2. Οικονομική ανάπτυξη
- 2.1. Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας
- 2.2. Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- 2.3. Επαγγελματική εκπαίδευση
- 3. Επισιτιστικός – ανθρωπιστικός τομέας
- 3.1.1. Επισιτιστική ασφάλεια
- 3.2 Προετοιμασία αντιμετώπισης καταστροφών

MAYPOBOYONIO

1. Οικονομική ανάπτυξη
 - 1.1. Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας
 - 1.2. Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων
3. Τομείς παραγωγής
 - 3.1. Γεωργία
 - 3.1.1. Παροχή τεχνογνωσίας και μηχανολογικού εξοπλισμού

ΜΚΟ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Ο μη κυβερνητικός τομέας αναδεικνύεται στα Βαλκάνια ως κύριο συστατικό της δημοκρατικής κοινωνίας. Στο μετα-κομμουνιστικό περιβάλλον οι ΜΚΟ καλούνται να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στη θεμελίωση μιας δημοκρατικής κοινωνίας, μετά από δεκαετίες κρατικού ελέγχου σε οποιοδήποτε τύπου οργανωμένη κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα. Οι ΜΚΟ διευκολύνουν επίσης τη διαδικασία θεμελίωσης της δημοκρατίας και δημιουργούν έναν διάυλο επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων.

Σήμερα, οι ΜΚΟ υπάρχουν σε όλες τις χώρες των Βαλκανίων. Η ανάπτυξή τους έχει διευκολυνθεί κυρίως, από χρηματοδοτικά προγράμματα στήριξης, τα οποία οργανώνονται κυρίως από αμερικανικά ιδρύματα¹¹², την Ευρωπαϊκή Ένωση, και πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει μια μακροχρόνια εμπειρία συνεργασίας με ΜΚΟ τόσο στο εσωτερικό της Κοινότητας όσο και στον τομέα της αναπτυξιακής συνεργασίας με τρίτες χώρες.

Ενδεικτικά μπορούμε να παραθέσουμε το παράδειγμα της ΜΚΟ «Ανθρωπιστική Αμυνα» που δημιουργήθηκε από πολίτες της Θεσσαλονίκης αμέσως μετά την έναρξη

¹¹² Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002, σελ 110-126

των βομβαρδισμών στο Κόσοβο το 1999¹¹³, με σκοπό αρχικά την παροχή επείγουσας βοήθειας στα θύματα του πολέμου ανεξάρτητα από εθνική ταυτότητα, θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις.

Στόχος είναι η υποβοήθηση του έργου των ΜΚΟ και η οικονομική ενίσχυση των πρωτοβουλιών τους με παράλληλη όμως διαφύλαξη της ανεξαρτησίας τους. Καθώς επίσης, και από προγράμματα συνεργασίας τα οποία συνδέονται με δυτικές και διεθνείς ΜΚΟ. Παρά το γεγονός ότι οι διεθνείς οργανισμοί παρέχουν σημαντική βοήθεια μέσω των βαλκανικών ΜΚΟ. Την ίδια στιγμή αυτοί δυσχεραίνουν την ανάπτυξη του τοπικού ακτιβισμού. Στην πλειονότητά τους οι τοπικοί ΜΚΟ είναι οργανωμένοι όπως οι ευρωπαϊκοί και οι αμερικανικοί αντίστοιχοι οργανισμοί. Η λειτουργία τους όμως βασίζεται σε επαγγελματίες και όχι στην εθελοντική προσφορά των μελών τους.

Στην πράξη οι περισσότερες βαλκανικές ΜΚΟ στηρίζονται στην οικονομική υποστήριξη από το εξωτερικό για να διευρύνουν τις δραστηριότητές τους. Τα δυτικά προγράμματα, ωστόσο, δεν υπηρετούν πάντα τις ανάγκες και δεν διευκολύνουν την ανάπτυξη των τοπικών ΜΚΟ. Αντιθέτως, υπό μια έννοια μπορεί και να συμβάλλουν στην αποδυνάμωσή τους.

Οι διεθνείς οργανισμοί και οργανώσεις που επιθυμούν να στηρίξουν την οικοδόμηση της «κοινωνίας των πολιτών» στη Νοτιοανατολική Ευρώπη θα πρέπει να εστιάσουν την προσοχή τους στην ενδυνάμωση και όχι στον πολλαπλασιασμό των βαλκανικών ΜΚΟ. Σε περίπτωση που δεν αναπτύξουν διεργασίες που αποβλέπουν στην ανάπτυξη δεσμών με αξιόπιστα δίκτυα της «κοινωνίας των πολιτών», η αποτελεσματικότητα των πολιτικών τους θα υπονομευθεί ακόμα περισσότερο. Στην προσπάθειά τους να ορίσουν τα επιχειρησιακά τους «όπλα» και να διασφαλίσουν αποτελεσματικές στρατηγικές, οι διεθνείς οργανισμοί πρέπει να ξεπεράσουν τις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις και να εκσυγχρονίσουν τους μηχανισμούς δράσης τους.

Πιο συγκεκριμένα θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των πολιτών στα προγράμματα ανασυγκρότησης που αναλαμβάνουν¹¹⁴. Ακόμα θα μπορούσαν να παροτρύνουν τους τοπικούς ηγέτες ώστε να δίνουν από μόνοι τους λύσεις. Αυτό

¹¹³ Ομοίως, όπως πριν σελ 241-242

¹¹⁴ Deacon Bob, Hulse Michelle and Stubbs Paul, *Global social policy: international organizations and the future of welfare*, Sage publications, London 1997, σελ 163-191

επιτυγχάνεται μέσα από τη δημιουργία των θεσμών εκείνων που αντανakλούν τις πολιτισμικές αξίες και τις δεξιότητες της τοπικής κοινωνίας. Επιπλέον, να ενδυναμώσουν το δημόσιο τομέα ώστε να υπάρξει η συνεργασία με την αναδυόμενη κοινωνία των πολιτών¹¹⁵.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑΣ

Οι διεθνείς σπουδές αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα σχετικά αργά, και μόνο από το 1981 παρατηρήθηκε μια εντυπωσιακή ανάπτυξη και εξάπλωσή τους. Στη δεκαετία του 1980, επικράτησε στον ακαδημαϊκό χώρο η ρεαλιστική θεωρία της ισχύος. Προς το τέλος της δεκαετίας, όμως, έκανε αισθητή την παρουσία της μια δεύτερη ομάδα ακαδημαϊκών που βρήκε τη θεωρητική της θεμελίωση στο νέο λειτουργισμό¹¹⁶ και τις ιδέες του διεθνισμού και της αλληλεξάρτησης. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της αντίληψης ότι υπήρχε ανάγκη προσαρμογής και εξοικείωσης της χώρας τις ευρωπαϊκές πρακτικές, σε αντίδραση προς τη ρεαλιστική σχολή που κατά την άποψή τους, έσπρωχνε την Ελλάδα στη διεθνή απομόνωση.

Η εξωτερική πολιτική μιας χώρας είναι το αποτέλεσμα ενός εξαιρετικά πολύπλοκου μίγματος διαφορετικών παραγόντων (πολιτικών, οικονομικών, πολιτιστικών, κ.ά.). Η ύπαρξη διεθνών αρχών και διεθνών οργανισμών επηρεάζει την συμπεριφορά των κρατών, δημιουργώντας δεσμεύσεις που τα υποχρεώνουν να

¹¹⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η «Σύνοδος Νοτιοανατολικών Ευρωπαϊκών ΜΚΟ και το Σύμφωνο Σταθερότητας», που έλαβε χώρα το 2002. Στη Σύνοδο αυτή, εικοσιπέντε εκπρόσωποι ΜΚΟ της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που δραστηριοποιούνται στο χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την οικοδόμηση της ειρήνης, συζήτησαν για τα «κέρδη» που μπορούν να προέλθουν από τη «δικτύωση» των δραστηριοτήτων τους. Εργαζόμενοι εντός «δικτύων» θα μπορούσαν να υιοθετήσουν μια στρατηγική που διέπεται από ευελιξία και μια επικοινωνία που θα αποσκοπεί στην επίτευξη όμοιων στόχων μέσα σε κανόνες αλληλεξάρτησης.

¹¹⁶ Για αυτές τις σχολές επικράτησαν και οι όροι «Ελληνοκεντρισμός» για την ρεαλιστική προσέγγιση και «Ευρωκεντρισμός» για τη νέο- λειτουργική.

συμπεριφέρονται με τρόπο παρόμοιο και προβλέψιμο¹¹⁷. Καλύτερη οργάνωση ανάμεσα στα κράτη επιτυγχάνεται στα πλαίσια πολιτικών κοινοτήτων. Η οικονομική αλληλεξάρτηση και ολοκλήρωση στα πλαίσια των κοινοτήτων αυτών δημιουργεί συνθήκες για μια πολιτική ολοκλήρωση ανάμεσα στα κράτη, που τα βοηθάει να επιλύουν ειρηνικά τις διαφορές τους και να επιδιώκουν το κοινό τους συμφέρον.

Η Ελλάδα ανήκει στη ζώνη της σταθερότητας και της δημοκρατίας στην Ευρώπη, την Ευρωπαϊκή Ένωση, και από τη στιγμή που τάσσεται υπέρ της διατήρησης, του status quo στη περιοχή της πρέπει να εγκαταλείψει μια για πάντα τον ακραίο εθνικισμό και να αναζητήσει τη συνεργασία με τους γείτονές της με γνώμονα το κοινό συμφέρον. Η Ελλάδα δεν πρέπει να διστάζει να παίρνει πρωτοβουλίες στα πλαίσια της λεγόμενης πολυμερούς διπλωματίας κάνοντας χρήση του πλεονεκτήματος της ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας μετασχηματίζεται ολοκληρωτικά ως αποτέλεσμα της ιδιότητας του μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το σύστημα επικοινωνίας αλλάζει, η εκπροσώπηση στον έξω κόσμο μεταβάλλεται σημαντικά, το μοντέλο των εξωτερικών επαφών αλλάζει επίσης, εξαιτίας των σχεδόν καθημερινών επαφών. Η ιδιότητα του μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπαγορεύει πως η εξωτερική πολιτική πρέπει να αποβάλει τον τοπικιστικό περιορισμένο εθνικό χαρακτήρα της και να αποκτήσει μια περισσότερο σφαιρική διάσταση, τουλάχιστον όσον αφορά τα όρια δράσης και στην ατζέντα της. Επιπλέον, απαιτεί την ομαλοποίηση της διεξαγωγής πολιτικής, που συνεπάγεται σταθερότητα, συνέχεια και περιοδικότητα στις συναντήσεις. Με λίγα λόγια, περιλαμβάνει μεγαλύτερη θεσμοποίηση στον σχεδιασμό και τη διαχείριση της εξωτερικής πολιτικής της¹¹⁸.

Αν και η Ελλάδα έκανε κάποια πρόοδο στην προσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής της στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εξωτερική πολιτική της ήταν δυσανάλογα παραφορτωμένη από τα αποκαλούμενα «εθνικά ζητήματα¹¹⁹». Προκειμένου

¹¹⁷ Vincenzo Greco, *Σχολές Σκέψης και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής στο www.eliamep.gr/eliamep/files/opo202.pdf

¹¹⁸ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 128-136

¹¹⁹ Ιδιαίτερα τις σχέσεις με την Τουρκία, την Κύπρο και το «πρόβλημα της ΠΓΔΜ».

να ξεπεραστεί αυτό, η ελληνική πολιτική έπρεπε να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της ιδιότητας του μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρομοίως, άλλα σώματα και θεσμοί της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων ακαδημαϊκών και ερευνητικών κέντρων, τοπικής και περιφερειακής διοίκησης, έχουν αποκτήσει, ως αποτέλεσμα της ιδιότητας του μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων γενικών παραγόντων (αλληλεξάρτηση κλπ) σημαντικές δυνατότητες να επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική και τις εξωτερικές σχέσεις.

Έχει ευρέως αναγνωριστεί ότι οικονομικά θέματα (οικονομική διπλωματία) έχουν σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό αποκτήσει μια σημαντική θέση στην εξωτερική πολιτική όλων των κρατών, μεγαλύτερων ή μικρότερων. Αυτό οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων της εμβάθυνσης της οικονομικής αλληλεξάρτησης.

Σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα βέβαια, η πολιτική ηγεσία δεν μπορεί παρά να λαμβάνει υπόψη της την κοινή γνώμη και να επιδιώκει να εξασφαλίζει την υποστήριξή της, όμως η εξωτερική πολιτική μιας χώρας δεν πρέπει να επηρεάζεται από συναισθηματικές εξάρσεις που αντιβαίνουν στο γενικότερο εθνικό της συμφέρον.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί, ότι σύμφωνα με τα καθιερωμένα μοντέλα ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής τρεις είναι οι παράγοντες¹²⁰ οι οποίοι επηρεάζουν αν όχι καθορίζουν τα αποτελέσματα της εξωτερικής πολιτικής. Πρώτον, η κοινωνία, υπό την ευρεία έννοιά της, και πιο συγκεκριμένα την κοινή γνώμη ως πηγή εξωτερικής πολιτικής, δεύτερον, τον ρόλο που μεμονωμένα πρόσωπα (υπουργοί εξωτερικών κ.ά) θα μπορούσαν να διαδραματίσουν στη διαμόρφωση πολιτικών και στο σχεδιασμό μακρο-πολιτικών επιλογών και τρίτον, την αλληλεπίδραση μεταξύ προσώπων και κοινωνίας/ κοινής γνώμης ως παράγοντα που επηρεάζει τις αποφάσεις και τις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής.

Ο σχεδιασμός και οι επιλογές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μπορούν να εξηγηθούν σωστά μόνο λαμβάνοντας υπόψη τις τρεις παραμέτρους: την «κοινή γνώμη», τον «ρόλο των προσώπων» και την «αλληλεπίδραση» μεταξύ προσώπων και κοινωνίας /κοινής γνώμης. Η κοινή γνώμη είναι φυσικά ένα πολύ παροδικό και ακαθόριστο φαινόμενο, διαρκώς μεταβαλλόμενο, εξαρτώμενο από συγκυριακούς παράγοντες και

¹²⁰ Ομοίως, όπως πριν σελ 91-98

επιρροές. Ωστόσο, η κοινή γνώμη αντανακλά βαθιά ριζωμένα πολιτιστικά γνωρίσματα, συμπεριφορές, ιστορικές κληρονομίες, μύθους και παραδόσεις.

Η Ελλάδα στην αρχή της δεκαετίας του 1990 βρέθηκε απομονωμένη στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο εξαιτίας της βαλκανικής πολιτικής της που κινήθηκε σε διαφορετική πορεία σε σχέση με τα ευρωπαϊκά και αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Εκτός από τις μεγάλες πιέσεις που δέχτηκε από το εξωτερικό, η τότε πολιτική της αντιμετώπισε και τα εσωτερικά οικονομικά συμφέροντα της χώρας, τα οποία προχώρησαν σε επενδύσεις στην περιοχή των Βαλκανίων παραβιάζοντας ακόμα και το εμπάργκο κατά της ΠΓΔΜ. Αυτές οι πιέσεις σε συνδυασμό με τις ανησυχίες που προκαλούσε η προσπάθεια της Τουρκίας να εκμεταλλευτεί την ελληνική απομόνωση, έπεισαν την Αθήνα να χαμηλώσει τους τόνους απέναντι στους βόρειους γείτονές της και οδήγησαν στην άρση του εμπάργκο κατά της ΠΓΔΜ. Χάρη στη Ενδιάμεση Συμφωνία της Νέας Υόρκης το Σεπτέμβριο του 1995¹²¹, η Ελλάδα κατάφερε να διευρύνει την εξωτερική της πολιτική και τους ορίζοντες της. Τα Βαλκάνια παραδοσιακά αποτελούσαν ένα βασικό σημείο εστίασης της ελληνικής πολιτικής¹²².

Από το 1995 και μετά είναι εμφανής μια αλλαγή πλεύσης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής προς πιο μετριοπαθείς κατευθύνσεις και περισσότερο συντονισμένες με τους Ευρωπαίους εταίρους της, μια εποχή που επίσης παρατηρείται μια βελτίωση των σχέσεων και με τις περισσότερες γειτονικές της χώρες, κυρίως με τη Βουλγαρία και την Αλβανία. Η Ελλάδα¹²³ έχει αναλάβει μια ευρεία προσπάθεια βελτίωσης των σχέσεων της με τους Βαλκάνιους γείτονές της.

Σήμερα, η Ελλάδα εμφανίζεται ως σημαντικός παράγοντας για τη σταθερότητα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

¹²¹ Σαν αποτέλεσμα, οι εμπορικές σχέσεις αποκαθίστανται και σε συνδυασμό με τη βελτίωση των σχέσεων Αθήνας – Βελιγραδίου και τη βελτίωση της θέσης της τελευταίας στο διεθνές περιβάλλον, οι προοπτικές της Ελλάδας να αναπτύξει νέες οικονομικές διακρατικές συμφωνίες και να σχεδιάσει μια συνεργασία περιφερειακής πολιτικής διαφαίνονταν θετικές. Αξίζει να σημειωθεί, ότι την ίδια περίοδο υπογράφηκε και η Συνθήκη του Ντεϊτον, στις 14 Δεκεμβρίου 1995

¹²² Καιρίδης Δημήτρης (επιμ.), *Η νέα Γεωπολιτική της Ελλάδας*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ147-154

¹²³ Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα έχει κατορθώσει να βελτιώσει τις σχέσεις της με όλους τους Βαλκάνιους γείτονές της, ειδικά με την ΠΓΔΜ. Μετά την πτώση του Μιλόσεβιτς παρουσιάζονται νέες προκλήσεις άλλα και ευκαιρίες για την πολιτική της Δύσης, άρα και της Ελλάδας. Με την αποχώρηση του Μιλόσεβιτς αλλάζει η δυναμική της βαλκανικής πολιτικής και ανοίγονται νέες ευκαιρίες για την ένταξη της περιοχής στον ευρύτερο οικονομικό και πολιτικό χώρο της Ευρώπης.

Το πλήθος των παραμέτρων διπλωματικών, οικονομικών, στρατιωτικών, κοινωνικών δεν είναι το μόνο γνώρισμα της εξωτερικής πολιτικής. Άλλο σημαντικό γνώρισμα είναι η φύση της, γιατί η εξωτερική πολιτική δεν λειτουργεί με την απλουστευτική λογική του «άσπρου ή μαύρου», αλλά με πολλές λεπτές αποχρώσεις. Αλλά και πέρα από αυτό, η εξωτερική πολιτική είναι αμφίδρομη, γιατί η πορεία της υπαγορεύεται όχι μόνο από τις δικές μας ενέργειες, αλλά και από ανεξέλεγκτες αποφάσεις άλλων παραγόντων στη διεθνή σκηνή. Η συρροή όλων των παραπάνω γνωρισμάτων δίνει στην εξωτερική πολιτική την ιδιομορφία της και υπογραμμίζει τη διαφορά της έναντι κάθε άλλης πολιτικής που αποφασίζει να εφαρμόσει η όποια κυβέρνηση στο εσωτερικό της χώρας.

Η «μεταμόρφωση» σύμφωνα με διάφορους αναλυτές¹²⁴ της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής δεν ήταν αποκλειστικά απότοκος των αλλαγών σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, αλλά κυρίως, το αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο οι συστημικές αυτές αλλαγές και τα νέα δεδομένα έγιναν αντιληπτά από τους διαμορφωτές αποφάσεων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και ενσωματώθηκαν στην agenda της εξωτερικής πολιτικής.

Παράλληλα, η διεύρυνση του περιεχομένου της έννοιας της ασφάλειας, συνεπαγόταν όχι μόνο την ανάδειξη άλλων μορφών ισχύος – πέραν της «σκληρής» στρατιωτικής ισχύος- όπως η «μαλακή» (διπλωματική) ισχύς, αλλά και την τοποθέτησή τους στο επίκεντρο των διακρατικών σχέσεων, και κυρίως την ανάγκη χρήσης αυτών των μορφών ισχύος για την αποδοτικότερη προώθηση του εθνικού συμφέροντος. Η ανάπτυξη της εξωτερικής πολιτικής σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον ανέδειξε επίσης τη σύνδεση και κυρίως, τη διαπλοκή των διαφόρων μέσων άσκησης της εξωτερικής πολιτικής (οικονομία, άμυνα) καθώς και τον δυνητικό ρόλο των διαφόρων μη κρατικών δρώντων (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) τόσο ως νέων παραγόντων άσκησης σταδιακά διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής όσο και ως συστατικών μερών στην προσπάθεια διαχείρισης των «εθνικών θεμάτων»¹²⁵.

¹²⁴ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 17-43

¹²⁵ Για παράδειγμα ο ρόλος των ΜΙΚΟ στη διαδικασία προσέγγισης Ελλάδας- Τουρκίας και στις ελληνοτουρκικές σχέσεις γενικότερα.

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις δρουν συχνά χωρίς τη στήριξη του εθνικού κράτους, αν όχι και σε αντίθεση προς την επίσημη εξωτερική του πολιτική του. Δρουν στα πλαίσια υπερεθνικών και διακυβερνητικών, περιφερειακών, διεθνών και παγκόσμιων, θεσμών, οργανώσεων και δομών. Μέσα από αυτή την εκτός της Ελλάδας δράση, διεκπεραιώνουν ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ή έστω θεματικές που συνδέονται έντονα με αυτή. Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται παίκτες, οι οποίοι ασκούν εξωτερική πολιτική χωρίς να κατατάσσονται στους διευρυμένους κρατικούς μηχανισμούς εξωτερικής πολιτικής. Η δράση αυτών των παικτών έχει τις πιο διαφορετικές επιπτώσεις επί της εξωτερικής πολιτικής του κράτους. Υπάρχουν τομείς όπου αυτοί οι παίκτες υπονομεύουν ή αντιστρατεύονται την πολιτική του κράτους, αλλά και τομείς που ενισχύουν τη στόχευση του τελευταίου. Στην πρώτη περίπτωση, μειώνεται, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η εμβέλεια της εξωτερικής πολιτικής. Στη δεύτερη, η τελευταία αντλεί νέες δυνατότητες και χωρητικότητες προκειμένου να καταστεί αποτελεσματική στις νέες πιο σύνθετες συνθήκες.

Συνολικά μπορούμε να πούμε ότι στην εποχή της παγκοσμιοποίησης¹²⁶ δημιουργούνται νέοι κρατικοί και ιδιωτικοί μηχανισμοί εξωτερικής πολιτικής. Γεγονός που μας επιτρέπει να μιλάμε για επέκταση της διπλωματίας με νέους παίκτες και σε νέους τομείς, όπως για διπλωματία πολιτών, διπλωματία περιβάλλοντος κλπ. Στον βαθμό που το κράτος διαθέτει την ικανότητα να συντονίζει τους διαφορετικούς μηχανισμούς του που εμπλέκονται στην εξωτερική πολιτική, καθώς και τη δημοκρατική δυνατότητα να συντονίζεται με τους ιδιωτικούς στον ίδιο βαθμό, ενισχύεται η εξωτερική πολιτική του στην εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Οι εξελίξεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη πλέον έχουν άμεσο αντίκτυπο στα ελληνικά συμφέροντα. Οι εξελίξεις εντός αυτής της ευρύτερης περιοχής μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την Ελλάδα ενώ πιθανώς διαμορφώνονται από πολιτικές που υιοθετούνται μέσα σε ένα πολυμερές πλαίσιο. Πέρα από αυτές τις σφαίρες δράσης, η Ελλάδα πρέπει να κινηθεί και εντός ακόμα ευρύτερων ευρωπαϊκών, διατλαντικών και παγκόσμιων συστημάτων. Και εδώ οι αλλαγές θα έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην Ελλάδα και τον ρόλο της στο διεθνές προσκήνιο.

¹²⁶ Ομοίως, όπως πριν σελ 339-346

Ο προοδευτικός «εξευρωπαϊσμός» της Ελλάδας και της ελληνικής πολιτικής αποτελεί μια εξέλιξη που αλλάζει τα δεδομένα. Σχεδόν όλες οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική εξωτερική πολιτική, μεταξύ των οποίων και ορισμένες από τις πλέον νευραλγικές και ιστορικά καταγεγραμμένες, έχουν ενταχθεί πλέον σε ένα πολυμερές πλαίσιο. Η σύνδεση με την Ευρώπη παρέχει μεγάλα πλεονεκτήματα. Η στροφή της Ελλάδας προς την Ευρώπη συμπίπτει χρονικά με την πρόθεση της τελευταίας να αναλάβει έναν πιο ενεργό ρόλο στην εξωτερική πολιτική της στην Νοτιανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο, τη γειτονιά δηλαδή της Ελλάδας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα η πολιτική που ακολουθεί η Ελλάδα απέναντι σε αυτές τις περιοχές σε ένα πιο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η επιλογή της Ελλάδας να στραφεί προς την κατεύθυνση της Ευρώπης οφείλεται να εδραιωθεί και να επεκταθεί. Στην πραγματικότητα μάλιστα δεν μπορούμε πλέον να κάνουμε λόγο για μια απλή, προαιρετική επιλογή κατεύθυνσης αλλά για μια εξακριβωμένα «χάραξη στρατηγικής πορείας¹²⁷».

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί μια αλλαγή στη φυσιογνωμία της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής¹²⁸. Αυτή η μεταβολή αποτελεί την απάντηση της Ελλάδας στις εξελίξεις που έχουν σημειωθεί στο διεθνές περιβάλλον, τόσο στην περιοχή γύρω από την Ελλάδα όσο και ευρύτερα. Επίσης αντανakλά τις μεταβολές που έχουν επέλθει στην ελληνική κοινωνία, καθώς και τις οικονομικές και πολιτικές προσαγές που υπαγορεύει μια πιο ευρωπαϊκή πολιτική.

Γενικά, έχουν αυξηθεί σημαντικά οι απαιτήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι υπεύθυνοι για την χάραξη της ελληνικής πολιτικής, αλλά και όσοι βρίσκονται εκτός των επίσημων διαδικασιών και επιθυμούν να κατανοήσουν και να συμβάλλουν στη διαμόρφωση του δημόσιου διαλόγου για την εξωτερική πολιτική της χώρας. Οι προβληματισμοί και οι αντικειμενικοί στόχοι της χώρας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής που ουδέποτε ήταν απλοί, έχουν περιπλακεί ακόμα περισσότερο λόγω της ανάγκης να διαμορφωθεί μια πολιτική που θα εντάσσεται περισσότερο από ποτέ σε ένα ευρωατλαντικό πλαίσιο. Αυτές οι νέες διαστάσεις παρέχουν αναμφισβήτητα, σημαντικά πλεονεκτήματα και προσθέτουν κύρος στην ελληνική στρατηγική και διπλωματία.

¹²⁷ Καιρίδης Δημήτρης (επιμ.), *Η νέα Γεωπολιτική της Ελλάδας*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 95-99

¹²⁸ Ομοίως, όπως πριν σελ 201-216

Την ίδια στιγμή, ο διάλογος γύρω από την ελληνική πολιτική έχει διευρυνθεί τόσο από άποψη συμφερόντων όσο και από άποψη συντελεστών. Προβληματισμοί και ενέργειες που στοχεύουν στη διατήρηση και την υποστήριξη της ειρήνης. Τέτοιου είδους δράσεις αποτελούν ακέραιο τμήμα της ελληνικής στρατιωτικής διπλωματίας για τα Βαλκάνια.

Σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης, ο ιδιωτικός τομέας και κάθε είδους μη κυβερνητικοί οργανισμοί αναλαμβάνουν πιο ενεργό ρόλο στη διαπραγμάτευση της εξωτερικής πολιτικής, αλλά και δράση ως διεθνείς γεωπολιτικοί παίκτες. Η Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση όσον αφορά αυτή την τάση. Πράγματι, ο ιδιωτικός τομέας, είτε πραγματοποιώντας επενδύσεις είτε υποστηρίζοντας πολιτικές, έχει αναδεχθεί σε παράγοντα ικανό να μετασχηματίσει σχέσεις που ήταν ταραγμένες στο παρελθόν¹²⁹.

ΕΛΛΕΙΨΗ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ

Η έλλειψη καθιερωμένων θεσμικών δομών ή συστημικής θεσμικής δομής για διαμόρφωση πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων, αποτελούσε το σημαντικότερο πρόβλημα στο σχεδιασμό δημόσιας πολιτικής στην Ελλάδα. Η απουσία τέτοιων δομών δεν σχετίζεται με μια συνταγματική δομή ή με νομικά καθιερωμένα όργανα σχεδιασμού πολιτικής. Το θέμα είναι ότι το επίπεδο θεσμοποίησης με πρακτικούς, λειτουργικούς όρους ήταν ασθενές και αναποτελεσματικό.

Το υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) είναι μακράν το καλύτερα οργανωμένο τμήμα του ελληνικού διοικητικού συστήματος. Όμως, όπως η υπόλοιπη διοίκηση, το ΥΠΕΞ είναι επίσης θύμα της γενικότερης παθολογίας που επηρεάζει τη διοικητική μηχανή. Ως αποτέλεσμα, η εσωτερική οργανωτική δομή του ΥΠΕΞ δεν αντανακλά τον

¹²⁹ Παραδείγματός χάριν των σχέσεων της Ελλάδας με την Τουρκία και την ΠΓΔΜ.

πραγματικό ρόλο που διαδραματίζει η γραφειοκρατία στη διαδικασία διαμόρφωσης της πολιτικής.

Η διπλωματική υπηρεσία αντιμετωπίζει το ρόλο της περισσότερο¹³⁰ ως αυτόν της εφαρμογής πολιτικών αποφάσεων που λαμβάνονται από την πολιτική ηγεσία του υπουργείου παρά ως πηγή εναλλακτικών πολιτικών επιλογών.

Στο σημείο αυτό δεν θα μπορούσαμε να μην παραθέσουμε ένα ιδιαίτερα καίριο σημείο της έκθεσης του DAC¹³¹ για την Ελλάδα το οποίο παρουσιάζει την κατάσταση που υπάρχει. «Δεν έχει διεξαχθεί μια διαδικασία επανεξέτασης του μη κυβερνητικού τομέα της και ήταν ανίκανη να παρέχει στους αξιολογητές οποιεσδήποτε πληροφορίες για τις δραστηριότητες, το μέγεθος και άλλα σχετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εν λόγω τομέα....Οι τρέχοντες νόμοι και κανονισμοί δεν έχουν αναθεωρηθεί για να εξακριβώσουν την επάρκειά τους και κανένα μέτρο δεν έχει ληφθεί για να προωθήσει την αποτελεσματική επίβλεψη ή τον έλεγχο των ΜΚΟ.»

Από μια γενικότερη σκοπιά, η πρόοδος στη διαδικασία δόμησης θεσμικού συστήματος σχεδιασμού πολιτικής στην Ελλάδα εξαρτάται από την ικανότητα των πολιτικών ομάδων και της χώρας ως συνόλου να αναδιαμορφώσουν βαθιά εδραιωμένα πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, κάτι που είναι βέβαιο ότι θα αποτελέσει μια μακρόχρονη διαδικασία¹³².

¹³⁰ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 99-101

¹³¹ Greece 2006, DAC peer Review: Main Findings and Recommendations. Review of the Development Cooperation Policies and Programme of Greece, σελ 151-152 στο www.oecd.org/dataoecd/45/2/37758710.pdf

¹³² Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 128

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΜΚΟ – Η ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η λειτουργία των ΜΚΟ στηρίζεται στην αρχή του συνεταιρίζεσθαι ενώ η ανεξαρτησία τους από το κράτος στην «αρνητική» εγγύηση για αποχή του κράτους από τον χώρο της συλλογικής οργάνωσης και δράσης.

Η επικείμενη συνταγματική αναθεώρηση ανοίγει ωστόσο νέους ορίζοντες για μια περαιτέρω ενδυνάμωση της θέσης της κοινωνίας των πολιτών σε μια δημοκρατικά προσηλωμένη ελληνική κοινωνία, όπου θα δοθούν περισσότερα θεσμικά κίνητρα για συμμετοχή στην πολιτική διακυβέρνηση. Η κατοχύρωση της θέσης και του ρόλου των ΜΚΟ στο Σύνταγμα θεωρείται σημαντική ρύθμιση η οποία θα μπορεί να προσφέρει θετικά αποτελέσματα, τόσο στην πολιτική αναγνώριση και αναβάθμιση του ρόλου των ΜΚΟ, όσο και στην συσπείρωση οργανώσεων και την ανάδειξη της δυναμικής τους, όσο και στην «αναγόρευση της κοινωνίας των πολιτών σε αυτοτελές προστατευόμενο δημόσιο αγαθό». Η Συνταγματική ενίσχυση του σημαντικού και δυναμικού ρόλου των ΜΚΟ μπορεί κάλλιστα να συμβάλει στην ενίσχυση της συμμετοχικής δημοκρατίας, στην προστασία των δικαιωμάτων και στην ανανέωση του πολιτικού συστήματος.

Η συνταγματική αναθεώρηση δεν θα έπρεπε να παραβλέπει τόσο τις αλλαγές στις κοινωνικές απαιτήσεις όσο και τις ανάγκες του σύγχρονου συστήματος διακυβέρνησης. Η συνταγματική κατοχύρωση της κοινωνίας των πολιτών θα ήταν απόλυτα συμβατή με τις εθνικές ανάγκες καθώς και με τις διεθνείς εξελίξεις.

Είναι όμως σαφές ότι στο Σύνταγμα δεν υπάρχει δυνατότητα λεπτομερειακής ρύθμισης όλων των θεσμικών ζητημάτων που άπτονται της ανεξαρτησίας και αυτοτέλειας της δράσεις των ΜΚΟ, ωστόσο μια συνταγματική αναφορά θα διεύρυνε την κοινωνία των πολιτών και θα ενίσχυε περαιτέρω δράσεις και πρωτοβουλίες, οι οποίες θα αναγνώριζαν το ρόλο και την θέση της κοινωνίας των πολιτών στη διακυβέρνηση της πολιτείας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι διεθνείς σχέσεις λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας κοινωνίας, όπως κάθε κοινωνία, έχει τόσο στοιχεία συνεργασίας, όσο και ανταγωνισμού και διενέξεων. Το παγκόσμιο σύστημα δεν είναι διακρατικό και κρατοκεντρικό. Είναι πολυκεντρικό με διάφορους κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς διεθνείς και εθνικούς δρώντες.

Παρόλα αυτά, η θεωρία και η πρακτική των ΜΚΟ παρέμειναν και παραμένουν ελάχιστα γνωστές στην Ελλάδα. Πρωταρχική σημασία για τα κράτη είναι η απόκτηση ισχύος, είτε ως δύναμης, είτε ως μέσου για την επίτευξη άλλων στόχων. Η ισχύς και η επιρροή είναι όψεις του ιδίου νομίσματος που διαφυλάσσουν το εθνικό συμφέρον. Οι διεθνείς σχέσεις καθίστανται σχέσεις ισχύος μέσω των οποίων διασφαλίζεται και εξασφαλίζεται η ασφάλεια και η ειρήνη. Στην επίτευξη αυτού του στόχου συμβάλλουν κατά κύριο λόγο η ισορροπία δυνάμεων, η αμοιβαία αποτροπή και η ύπαρξη αμυντικών συμμαχιών ή ενδεχομένως συνασπισμών.

Η εμφάνιση πολλαπλών παικτών στο διεθνές προσκήνιο. Η διπλωματία των πολιτών και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις. Τα νέα παγκόσμια προβλήματα και σειρά εθνικών προβλημάτων που έχουν λάβει παγκόσμια διάσταση¹³³.

Απαιτείται το ελληνικό κράτος και η εξωτερική του πολιτική να διαθέτουν ειδικές ικανότητες, προκειμένου να ενταχθεί αποτελεσματικά η χώρα στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, και να συμβάλουν στην παραγωγική αφομοίωση των επιτευγμάτων του παγκόσμιου γίγνεσθαι στο εσωτερικό της χώρας. Για να το πετύχει χρειάζεται νέους θεσμούς και προσαρμογή παλαιότερων.

Στα πιο πάνω πλαίσια, η εξωτερική πολιτική χρειάζεται να γίνει πιο πολυδιάστατη και να αποκτήσει μεγαλύτερη πολυμορφία¹³⁴. Στο παρελθόν, το

¹³³ Τέτοια είναι το περιβάλλον, η καταπολέμηση της φτώχειας και της πείνας, η μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία, η διασπορά όπλων, κύρια των πυρηνικών και των βιοχημικών καθώς και η προοπτική υπονόμευσης του κυβερνοχώρου.

σημαντικότερο ήταν η ανάπτυξη πολύπλευρων διεθνών πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με σειρά χωρών που επηρέαζαν το διεθνές και περιφερειακό γίγνεσθαι¹³⁵.

Σήμερα προστίθεται και η ανάγκη η διεθνής πολιτική της χώρας να είναι πολυεπίπεδη. Να κινείται εξίσου καλά στον τομέα της διπλωματίας, όπως στην οικονομία και στον πολιτισμό. Να προωθεί τη στρατιωτική διπλωματία, αλλά και εκείνη των κοινοβουλίων. Ανάλογα, χρειάζεται να αναπτυχθούν στην Ελλάδα όλες οι μορφές εξωτερικής διεθνούς πολιτικής. Εκείνη της διπλωματίας των πολιτών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Των συνδικάτων και των πολιτισμικών συλλόγων και εκείνη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Των δήμων και των νομαρχιών. Αυτή η πολύπλευρη και πολύμορφη πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική απαιτεί από τους αρμόδιους θεσμούς επιτελικό στρατηγικό ρόλο. Ενίσχυση της πληροφόρησης και του συντονισμού. Κοινός στόχος να είναι η δημιουργία του καλύτερου δυνατού κόσμου και η αναβαθμισμένη παρουσία της Ελλάδας σε αυτόν. Όμως, όλα αυτά απαιτούν μεγαλύτερη χωρητικότητα στους ίδιους τους κεντρικούς μηχανισμούς εξωτερικής πολιτικής.

Η εξωτερική πολιτική συνδέεται με την εσωτερική δομή της ελληνικής κοινωνίας στη βάση των κοινών αρχών και αξιών. Οι αρχές και οι αξίες αποτελούν το κριτήριο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής. Καθορίζουν τον τρόπο που προσδιορίζει η Ελλάδα τα εθνικά της συμφέροντα και τα συνδυάζει με το διεθνές γίγνεσθαι. Η θεμελιακή αρχή είναι εκείνη της δημοκρατίας. Είναι, επίσης τέτοιες αρχές, όπως εκείνη του σεβασμού της διαφορετικότητας στην παγκόσμια σκηνή. Της προώθησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

¹³⁴ Πολιτιστική διπλωματία ασκούν και οι μη κυβερνητικοί φορείς, κοινωφελή ιδρύματα, ακόμη και ιδιώτες των οποίων οι στόχοι και οι δραστηριότητες δεν συνάδουν απαραίτητα με την εξωτερική πολιτική και ούτε εμπλέκονται σε γραφειοκρατικές διαδικασίες, επιτυγχάνοντας έτσι μια αμεσότερη διεθνή επαφή σε επίπεδο «κοινωνίας των πολιτών». Μια καλή ισορροπία μπορεί να επιτευχθεί, εάν υπάρχει συγχρόνως δημόσια και ιδιωτική συμμετοχή και χρηματοδότηση, οι δε βασικοί στόχοι δεν αποκλίνουν από τις κατευθύνσεις των εθνικών ενδιαφερόντων και συμφερόντων. Ορισμένες από τις βασικές διαφορές άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, είναι ότι οποιαδήποτε προσπάθεια πολιτιστικής δραστηριοποίησης από τους επίσημους εκπροσώπους της πολιτείας στο εξωτερικό, εκλαμβάνεται ως έκφραση της επίσημης πολιτικής γραμμής. Αντίθετα, η ιδιωτική συνεισφορά μπορεί να έχει τον επιθυμητό βαθμό αυτονομίας δράσης και αμεσότερης επαφής με το ευρύ κοινό. Ένας από τους στόχους της πολιτιστικής διπλωματίας που μπορεί να τεθούν από μια χώρα, είναι η δημιουργία ή η διατήρηση μιας καλής εικόνας (image making) στη διεθνή κοινή γνώμη.

¹³⁵ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 358-359

Η εξωτερική πολιτική είναι ένα πεδίο στο οποίο μπορεί να προσελκυστούν νέα τμήματα της κοινωνίας των πολιτών, όπου η τελευταία να παραγάγει ακόμα και νέες δομές και υποκείμενα εξωτερικής πολιτικής ή ένα εργαλείο με το οποίο η κρατική γραφειοκρατία και οι κοινωνικές ομάδες που ηγεμονεύουν στο κράτος μπορούν να αποκτήσουν αυξημένη δημοκρατία¹³⁶.

Αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστεί να αναβαθμιστούν στη διοίκηση και οργάνωση του υπουργείου Εξωτερικών οι διευθύνσεις του που συνδέονται με τις υπερεθνικές δομές και δράσεις. Επίσης, να αναβαθμιστεί η συντονιστική λειτουργία του ίδιου του υπουργείου Εξωτερικών έναντι των άλλων υπουργείων, καθώς και των ιδιωτικών οργανώσεων. Επιπλέον, προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η ουσιαστική αναβάθμιση, όλοι οι θεσμοί οι σχετιζόμενοι με τις προηγούμενες θεματικές και δράσεις θα χρειαστεί να ενισχύσουν την ποιότητα της πολιτικής τους, την ποιότητα του προσωπικού τους, ιδιαίτερα του ειδικού επιστημονικού τους προσωπικού¹³⁷.

Σημαντική είναι επιπρόσθετα, και η ανάπτυξη συνεργασιών με άλλες ελληνικές και ευρωπαϊκές ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται ήδη στον τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας.

Προτείνεται η σύσταση μιας μονάδας παρακολούθησης που είναι σε θέση να επιτελεί επιτόπιες επισκέψεις με σκοπό¹³⁸ να διαπιστώσει την ορθή και ορθολογική υλοποίηση των έργων που χρηματοδοτούνται. Με τον τρόπο αυτό, υπάρχει η δυνατότητα να αναπτυχθεί ένα σύστημα παρακολούθησης των έργων που θα λειτουργεί υποστηρικτικά στις ΜΚΟ και θα βελτιώνει το αποτέλεσμα των έργων τους.

Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη της ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής πολιτικής γίνεται όλο και πιο πολύπλοκος στο βαθμό που πρέπει να λαμβάνει κανείς υπόψη μια σειρά από παράγοντες, όπως οι εθνικές προτεραιότητες της χώρας μας, οι προτεραιότητες της διεθνούς κοινότητας, αλλά και της χώρας υποδοχής. Επιπρόσθετα, οι δράσεις οι οποίες ενισχύονται δεν μπορούν να είναι ανεξάρτητες από το πλαίσιο

¹³⁶James A. Paul, *NGOs and Global Policy*, Global Policy Forum June 2000, στο www.globalpolicy.org/ngos/analysis/anal00.htm

¹³⁷Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 347-361

¹³⁸ Ωστόσο, η μη επικύρωση της Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Συνθήκης ισοδυναμεί με επιστροφή στη Συνθήκη της Νικαίας, οι διατάξεις της οποίας δυσχεραίνουν την εξέλιξη της Ένωσης τόσο στο εσωτερικό της επίπεδο όσο και στις εξωτερικές της σχέσεις.

διαμόρφωσης των προτεραιοτήτων των φορέων της κοινωνίας των πολιτών. Ενώ η αντίστοιχη ενημέρωση της δημόσιας διοίκησης και των κέντρων λήψης αποφάσεων θα βοηθά ιδιαίτερα την προσπάθεια σχεδιασμού αντίστοιχων δράσεων και συνεπώς και τη χρηματοδότησή τους. Ως εκ τούτου, η παρουσία «ειδικού» θα καθιστούσε ικανό τον συντονισμό όλων των προαναφερθέντων προτεραιοτήτων και συνάμα θα ενίσχυε τη συμμετοχή των ελληνικών ΜΚΟ¹³⁹.

Ενώ, οι δημόσιοι θεσμοί της εξωτερικής πολιτικής οφείλουν, πολύ περισσότερο από ότι στο παρελθόν, να αναδεικνύουν στην κοινή γνώμη της χώρας τα προβλήματα αυτού του γίνεσθαι, να βοηθούν στους προβληματισμούς της, να οργανώνουν τη δημοκρατική συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών. Σε μια τέτοια κατεύθυνση μπορούν να συμβάλουν και τα ΜΜΕ, εφόσον υπερβούν τη νοοτροπία να οργανώνουν συζητήσεις με θέματα υψηλής ειδίκευσης εξωτερικής πολιτικής, με ανθρώπους που σχολιάζουν με την ίδια ευκολία γνωστά και άγνωστα σε αυτούς ζητήματα.

Από την άλλη σε αυτό το πλαίσιο οφείλεται να λαμβάνουμε υπόψη και τις εξελίξεις. Με δυο λόγια, εννοούμε ότι με την προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ευρωπαϊκή οικογένεια, καταργούνται τα διαχωριστικά σύνορα του παρελθόντος σε ένα μεγάλο μέρος της Βαλκανικής. Δημιουργείται μια νέα γεωπολιτική πραγματικότητα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και διαμορφώνεται ένα ευνοϊκότερο για την ευρύτερη περιοχή περιβάλλον. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία μπορούν αν αποτελέσουν ένα «θετικό παράδειγμα» για τις γείτονες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων ως προς τη δική τους ευρωπαϊκή προοπτική. Εξάλλου, το παράδειγμα των εν λόγω χωρών αποδεικνύει ότι «το παρελθόν των κρατών δεν μπορεί να υποθηκεύσει το μέλλον τους¹⁴⁰».

Η Ελλάδα οφείλει να προσαρμοστεί και να εκμεταλλευτεί πλήρως τα νέα γεωπολιτικά δεδομένα που διαμορφώνονται στην περιοχή. Η Ελλάδα¹⁴¹ που βρίσκεται

¹³⁹ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Μαριλένα Κόππα, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2005, σελ 277-294

¹⁴⁰ Χαρδαλούπα Ανδρέα και Κουρτάλη Σταύρου, *Βουλγαρία- Ρουμανία στην Ε.Ε, Αλλαγές στο Βαλκανικό χάρτη, προοπτικές και επιπτώσεις για την Ελλάδα*, στο περιοδικό *Διπλωματία* τεύχος 35, Δεκέμβριος 2006 σελ.1-4

¹⁴¹ Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003 σελ 364-371

αφενός σε ένα μεγίστης σημασίας για το διεθνή χώρο, γεωγραφικό και πολιτισμικό σταυροδρόμι, και αφετέρου είναι ενταγμένη σε πολλά διεθνή σχήματα, είναι εύλογο να επιδιώκει τη διαμόρφωση μιας αξιόπιστης εικόνας στο εξωτερικό, που να μπορεί να προσφέρει τα εχέγγυα μιας σταθεροποιητικής και μεσολαβητικής δύναμης.

Είναι, λοιπόν, ιδιαίτερα σημαντικό για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις να αξιολογούν ολοένα τη θέση τους απέναντι στις εξελίξεις, ώστε να μπορούν με βεβαιότητα να ισχυρίζονται ότι εξυπηρετούν συγκεκριμένες κοινωνικές και πολιτικές ανάγκες και δεν έχουν μετατραπεί σε αυτοτροφοδοτούμενους και ανακυκλούμενους μηχανισμούς, για τους οποίους η λειτουργία έχει γίνει σχεδόν αποκλειστικός αυτοσκοπός¹⁴².

Διότι οι ΜΚΟ έχουν την δυνατότητα να προωθήσουν τη συμμετοχή των πολιτών τόσο στο επίπεδο της διαμόρφωσης της πολιτικής, όσο και στο επίπεδο της συνεργασίας με το Κράτος. Η συμμετοχή των ΜΚΟ στο δημόσιο διάλογο θα πρέπει να ενθαρρύνεται από το Κράτος με την ενίσχυση της κοινωνικής διαβούλευσης, αφού η αύξηση της συμμετοχής των πολιτών μπορεί να συμβάλλει στην προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων¹⁴³, του πολίτη. Οι ΜΚΟ είναι ο πιο χαρακτηριστικός θεσμός της «κοινωνίας των πολιτών». Η δράση τους εξαρτάται άμεσα από τις ανάγκες της κοινωνίας αλλά και από την ικανότητα τους να φτάνουν εκεί που το Κράτος αδυνατεί ή χρήζει συνεργασίας¹⁴⁴.

¹⁴² Παπαϊωάννου Κωστής, Ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: τοπίο στην ομίχλη, στο Δικαιωματικά, τεύχος 5, Αθήνα Ιούλιος 2000

¹⁴³ Η συμβολή των ΜΚΟ στην επιχείρηση είναι σημαντικότερη από την απλή παροχή βοήθειας στις γυναίκες - θύματα trafficking. Διότι οι ΜΚΟ έχουν ειδικευση στο αντικείμενο και συνεπώς η συμμετοχή τους θεωρείται πολύτιμη.

¹⁴⁴ Ονισένκο Κώστας, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στη μάχη κατά του τράφικινγκ, από την εφημερίδα *Καθημερινή* στις 15/07/2007

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

▪ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- i. Αποστολίδης Θ. Λουκάς, Σωτήρης Παπασπυρόπουλος, *Το εθελοντικό κίνημα στην Ελλάδα και η Κοινωνία των Πολιτών*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002
- ii. Alan R. Ball and B. Guy Peters (επιμ. Κώστας Α. Λάβδας), *Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001
- iii. Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Μαριλένα Κόππα, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2005
- iv. Βαρβαρούσης Πάρης, *Θεωρία Εξωτερικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1998
- v. Καιρίδης Δημήτρης (επιμ.), *Η νέα Γεωπολιτική της Ελλάδας*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003
- vi. Κουλουμπής Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995
- vii. Μαλκίδης Θεοφάνης, *Ευρωπαϊκή Ένωση και Παρευξείνιος Χώρος*, Εκδόσεις Γόρδιος, Αλεξανδρούπολη 2004
- viii. Μαυρογορδάτος Θ. Γιώργος, *Ομάδες πίεσης και Δημοκρατία*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001
- ix. Νάσκου Περράκη Π., *Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 2002
- x. Dominique Schnapper (επιμ. Δέσποινα Παπαδοπούλου), *Η Κοινωνία των Πολιτών*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000
- xi. James Petras, Tina Wallece, Tessa Morris- Suzuki, Joachim Hirsch (επιμ. Παπαμιχαήλ Γιάννης), *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική*, Εκδόσεις The Monthly Review Imprint, Αθήνα 2005
- xii. Σκλιάς Παντελής, *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Τα Βαλκάνια, η Κεντρική και η Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΕ), οι χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και οι σχέσεις τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2001
- xiii. Σκλιάς Παντελής και Χουλιάρας Αστέρης, *Η διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση 2002

- xiv. Σωτηρόπουλος Δ. Α. (επιμ.), *Η άγνωστη Κοινωνία Πολιτών*, Εκδόσεις Ποταμός 2004
- xv. Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης (επιμ.), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, τόμος Β' Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003
- xvi. Χέλντ Ντέιβιντ, *Μοντέλα δημοκρατίας*, Εκδόσεις Στάχυ, Αθήνα 2000
- xvii. Χουλιάρης Αστέρης (επιμ.), *Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Εξάντας 1998
- xviii. Χρυσόχοου Δημήτρης Ν., *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003
- xix. Pierre Muller, Yves Surel (επιμέλεια: Μαριάννα Ψύλλα), *Η ανάλυση των πολιτικών του κράτους*, Εκδόσεις Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα 2002

▪ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- xx. Akira Iriye, *Global community: the role of international organizations in the making of the contemporary world*, Berkeley: University of California Press 2002
- xxi. Deacon Bob, Hulse Michelle and Stubbs Paul, *Global social policy: international organizations and the future of welfare*, Sage publications, London 1997
- xxii. Suter Keith, *Global order and Global disorder: globalization and the nation state*, Westport, Conn:Praeger 2003
- xxiii. Welch Claude Emerson, *NGOs and human rights: promise and performance*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2001

▪ ΑΡΘΡΑ

- i. Αβράμη Λυδίας, *Η «νέα» πολιτική Συνοχής, το Δημοσιονομικό πλαίσιο 2007-2013 και το (Μέλλον;) της Ευρώπης: Διερεύνηση ή /και εμβάθυνση της αρχής της αλληλεγγύης*; Ευρωπαϊκό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, διαθέσιμο στο www.ekem.gr/pdf/Polisyn.pdf

- ii. Ανθόπουλος Χαράλαμπος, *Πολιτικά Κόμματα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ρόλοι συμπληρωματικοί ή αναπληρωματικοί*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 8, Χειμώνας 2002
- iii. Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Η έννοια της Συμμετοχής στην Σύγχρονη Δημοκρατία*, άρθρο από το “*Ινστιτούτο Καραμανλής*” την 1/6/2005 στο www.id.karamanlis.gr
- iv. Αφουξενίδης Αλέξανδρος, *Κοινωνικό κεφάλαιο και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 10, Καλοκαίρι 2004
- v. Βασιλόπουλος Περικλής, *Διακυβέρνηση και Κοινωνία των Πολιτών*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 9, Χειμώνας 2003
- vi. Δεληγιάννης Αλέξανδρος, *Κοινωνία ποιων πολιτών; Όταν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις χρησιμοποιούνται ως επίφαση δημοκρατίας*, στο *Δικαιωματικά*, τεύχος 7, Αθήνα Οκτώβριος 2000, στο www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/07/fakelos/koinwnia/05.htm
- vii. Δημητράς Παναγιώτης, *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα*, στο *Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι* στις 4/10/1999
- viii. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Ομάδα περιβάλλοντος, *Δραστηριότητες Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων- Περιβαλλοντικές Ομάδες*, (1996), στο www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/static.htm
- ix. ΙΣΤΑΜΕ, *Ρόλος και Συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Μοντέλο Πολιτικής Διακυβέρνησης του Μέλλοντος. Προτάσεις και προσαρμογή στα πλαίσια της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα Σεπτέμβριος 2006, στο www.istame.gr
- x. Καραμανλής Κώστας, *Οι «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις» σύμμαχος διακυβέρνησης*, από ημερίδα του Ινστιτούτου Δημοκρατίας «Κωνσταντίνος Καραμανλής» για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, 26/2/2004 στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 10, Καλοκαίρι 2004
- xi. Μουζέλης Νίκος, *Η κρίση των κομμάτων και η Κοινωνία των Πολιτών ως διέξοδος*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 5, Χειμώνας 2000
- xii. Μουζέλης Νίκος, *Σχέσεις κράτους και Κοινωνίας των Πολιτών*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 11, Καλοκαίρι 2005
- xiii. Ομάδα Εργασίας Νέων, *Τδρυμα Ανδρέας Παπανδρέου, Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις*, Αθήνα Ιανουάριος 2005, στο www.agp.gr

- xiv. Παπαϊωάννου Κωστής, *Ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: τοπίο στην ομίχλη*, στο Δικαιωματικά, τεύχος 5, Αθήνα Ιούλιος 2000
- xv. Σιούφας Δημήτρης, *Ελληνικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: σωστές αρχές, ανεπαρκείς βάσεις*, στο www.parliament.gr/sioufas/press/arthra/.doc
- xvi. Τριαρίδης Θανάσης, *Άτακτες σκέψεις για το ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων*, στο Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι στις 18/9/2000
- xvii. Χαρδαλούπα Ανδρέα και Κουρτάλη Σταύρου, *Βουλγαρία- Ρουμανία στην Ε.Ε, Αλλαγές στο Βαλκανικό χάρτη, προοπτικές και επιπτώσεις για την Ελλάδα*, στο περιοδικό *Διπλωματία* τεύχος 35, Δεκέμβριος 2006
- xviii. James A. Paul, *NGOs and Global Policy*, Global Policy Forum June 2000, στο www.globalpolicy.org/ngos/analysis/anal00.htm
- xix. Georgio di Pietro, *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και διαδίκτυο*, στο *Κοινωνία Πολιτών*, τεύχος 7, Χειμώνας 2001
- xx. Vincenzo Greco, *Σχολές Σκέψεις και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Αμυντικής Πολιτικής, στο www.eliamep.gr/eliamep/files/opo202.pdf
- xxi. ECHO in the Balkans, 12 years of Humanitarian action 1991-2003, Humanitarian Aid Office, European Commission στο www.ee.europa.eu/echo/pdf_files/leaflets/balkans_en.pdf
- xxii. Greece 2006, *DAC Peer Review: Main findings and Recommendations. Review of the Development Cooperation Policies and Programme of Greece*, στο www.oecd.org/dataoecd/45/2/37758710.pdf
- xxiii. World Bank, *Guide to Resources for NGOs and Other Organizations of Civil Society*, Washington: World Bank 2003, στο www.worldbank.org/CSO/Resources/Issues_and_Options_PUBLISHED_VE_RSION.pdf
- xxiv. World Bank, *Issues and Options for Improving Engagement Between the World Bank and Civil Society Organizations*, Washington: World Bank March 2005, στο www.worldbank.org/CSO/Resources/GuidetoResources2003.pdf

▪ **ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΤΥΠΟΣ**

- i. Βαληνάκης Γιάννης, Αλλάζοντας τα Βαλκάνια κερδίζει η Ελλάδα, *Μακεδονία*, 12/2/2006
- ii. Διαμαντή Ιφιγένεια, Σε θολό τοπίο η δράση των εθελοντών, *Καθημερινή*, 14/03/2007
- iii. Καϊτανίδη Μάρθα, Εθελοντές μ' ένα κλικ, *Τα Νέα* 20/06/2006
- iv. Καρλατήρα Παναγιώτα, Εθελοντισμός: Ελάτε να ...αυτοσχεδιάσουμε, *Το Βήμα*, 15/12/2002
- v. Μήτσος Μιχάλης, Μια προσοδοφόρα επιχείρηση, *Τα Νέα*, 30/06/2005
- vi. Μουζέλης Ν., Η στρατηγική της συμμετοχικής δημοκρατίας στον βαθμό που οδηγεί στη μετάβαση πόρων και εξουσιών από την αγορά και το κομματικοκρατικό σύστημα στην Κοινωνία των Πολιτών, αποτελεί μια καινοτόμο πολιτική, *Το Βήμα*, 29/02/2004
- vii. Μπουδάρας Σ. Γιώργος, Διεθνής αφύπνιση για τις ανθρωπιστικές κρίσεις, *Καθημερινή*, 23/03/2007
- viii. Ονισένκο Κώστας, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στη μάχη κατά του τράφικινγκ, *Καθημερινή*, 15/07/2007
- ix. Παπαδημητρίου Γ., Η ένταξη των κοινοβουλευτικών θεσμών στο νέο τεχνολογικό περιβάλλον διαφοροποιεί σε πολλά σημεία την ουσία τους και μεταβάλλει τη λειτουργία τους στο πολιτικό σύστημα, *Το Βήμα*, 13/07/2003
- x. Πιμπλής Μανώλης, Είκοσι ερωτήσεις, *Τα Νέα*, 4/07/2006

▪ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- www.agp.gr
- Ίδρυμα Ανδρέα Γ. Παπανδρέου
- www.eliamep.gr
- Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής

- www.ekem.gr
- Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών
- www.greekhelsinki.gr
- Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι
- www.idkaramanlis.gr
- Ινστιτούτου Κωνσταντίνος Καραμανλής
- www.istame.gr
- Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών
- www.koinoniapoliton.gr
- Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση
- www.mfa.gr
- Υπουργείο Εξωτερικών

Αναλυτικότερα, χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα links:

- www.anthropos.gr/search.asp?Mode=advanced&Categ=31
- www.antropos.gr/sponsors.asp?pg=4&rpp=10&Section=8 – 30k
- www.ekem.gr/pdf/Polisyn.pdf
- www.ekem.gr/policy_pages/520/eyropaikos_oikonomikos_xoros_kai_ella_da_mia_syntomi_anaskopisi
- www.ekem.gr/policy_analysis/147/i_eyropaiki_enosi_se_anazitisi_isxyrot_eroi_rolou_sto_diethnes_systima_o_eyroaios_ypourgos_eksoterikon_kai_i_ypiresia_eksot
- www.ekem.gr/Policy_analysis/519/synkrisi_synthiki_gia_ti_thespisi_syntagmatos_tis_eyropis_metarrythmistiki_synthiki
- www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/taytotit.htm
- www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/static.htm

- www.ekke.gr/estia/gr_pages/mko_po/eisagogika.htm
- www.eliamep.gr/eliamep/files/opo202.pdf
- www.ee.europa.eu/echo/pdf_files/leaflets/balkans_en.pdf
- www.europa.eu/scanplus/leg/el/lvb/r12552.htm
- www.europa.eu/scanplus/leg/el/cha/c11902.htm
- www.europa.eu/scanplus/leg/el/lvb/r12539.htm
- www.europa.eu/scanplus/leg/el/lvb/r11007.htm
- www.globalpolicy.org/ngos/analysis/anal00.htm
- www.oecd.org/dataoecd/2/55/38987373.pdf
- www.oecd.org/dataoecd/45/2/37758710.pdf
- www.old.mfa.gr/greek/temporary/ktp_new/prok_meros_a2.doc
- http://tosyntagma.ant_sakkoulas.gr/nomologia/item.php?id=576
- http://tosyntagma.ant_sakkoulas.gr/nomologia/item.php?id=574
- www.un.org/databases/ondex.html
- www.un.org/databases/index.html
- www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Hellenic+AID/IDAS+Role/
- www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Hellenic+AID/Evolutional+Cooperation/Priorities+of+Programmes/
- www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_gr/Hellenic+AID/Evolutional+Cooperation/International+Cooperation
- www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_gr/Hellenic+AID/Evolutional+Cooperation/Citizens+Society
- www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Hellenic+AID/Evolutional+Cooperation/Development+Programmes
- www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/el_GR/Policy/Multilateral+Diplomacy/International/Organizations/UN/GreeceInUN/
- www.worldbank.org/CSO/Resources/GuidetoResources2003.pdf
- www.worldbank.org/CSO/Resources/Issues_and_Options_PUBLISHED_VERSION.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Νόμος υπ' αριθ. 2731 ΦΕΚ Α'138/5/7/99 «Ρύθμιση θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, ρύθμιση θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΜΕΡΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑ

Άρθρο 1

Αρμοδιότητες Ε.Δ.Ο.Σ.

Στο πλαίσιο της Εξωτερικής Πολιτικής και των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων της Χώρας, η Διυπουργική Επιτροπή Οργάνωσης και Συντονισμού των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (Ε.Δ.Ο.Σ.) είναι αρμόδια για το σχεδιασμό εθνικής πολιτικής και στρατηγικής αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας.

Άρθρο 2

Ταξινόμηση της Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας

1. Η ταξινόμηση της Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας και ο προσδιορισμός των επιλέξιμων δαπανών των προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας γίνεται σύμφωνα με τις διακρίσεις που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα Α και Β, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του παρόντος νόμου. Επιλέξιμη είναι και κάθε άλλη δαπάνη που συντελεί στην ορθή εκτέλεση των προγραμμάτων.

2. Το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (Υπ.ΕΘ.Ο) προκειμένου να συμβάλει στον αποτελεσματικότερο συντονισμό των εθνικών ενεργειών, στα πλαίσια λειτουργίας των Διεθνών Οργανισμών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετέχει στις εργασίες των Συμβουλίων Υπουργών, Επιτροπών, και Ομάδων Εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αντικείμενο θέματα αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας, της Επιτροπής –

Αναπτυξιακής Βοήθειας (DAC) του Ο.Ο.Σ.Α και άλλων διεθνών οργανισμών και φορέων διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας.

3.Το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας συγκεντρώνει και καταγράφει τα στοιχεία Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, όπως αυτό περιγράφεται στις επιλέξιμες δαπάνες του παραρτήματος Β και τα προωθεί στους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι τηρούν σχετικές βάσεις δεδομένων, ιδίως στην Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας (Development Assistance Committee- DAC) του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.)

Άρθρο 3

Συντονισμός της Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας και συναφή θέματα

1.Το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας συντονίζει τις δραστηριότητες Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας μεταξύ των Υπουργείων και λοιπών κρατικών φορέων.

2.Η Διεύθυνση Αναπτυξιακής Συνεργασίας Ειδικών Χρηματοδοτήσεων και Προγραμμάτων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, πέρα από τα άλλα καθήκοντά της, παρέχει διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη στην Επιτροπή Παρακολούθησης και Διαχείρισης του Πενταετούς Προγράμματος Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας 1997-2001.

Άρθρο 4

Διατάξεις και φορείς εκτέλεσης

1.Με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας εγγράφονται κατ' έτος στον τακτικό προϋπολογισμό του Κράτους, οι πιστώσεις του Πενταετούς Προγράμματος Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας 1997-2001 και των αντίστοιχων προγραμμάτων μεταγενέστερων ετών.

2.Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας καθορίζονται οι φορείς εκτέλεσης Προγραμμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας και κατανέμονται σε αυτούς εφάπαξ ή τμηματικώς οι ετήσιες πιστώσεις της Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας.

3.Ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας με αποφάσεις του μπορεί να προβαίνει σε ανακατανομή των διατιθέμενων στους φορείς κονδυλίων Αναπτυξιακής Συνεργασίας για την καλύτερη κατ' έτος απορρόφησή τους ή για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών, μετά από σχετική εισήγηση της Επιτροπής Παρακολούθησης και Διαχείρισης.

Άρθρο 5

Συμβάσεις προμηθειών και παροχής υπηρεσιών

1. Προμήθειες ή παροχή υπηρεσιών με προϋπολογισμό μέχρι 200.000 Ευρώ ανά πρόγραμμα πραγματοποιούνται με ευθύνη αυτού που συνάπτει τη σχετική σύμβαση μετά από πρόσκληση για εκδήλωση ενδιαφέροντος ή με απευθείας ανάθεση, εάν συντρέχουν ειδικοί λόγοι.

2. Για την προμήθεια ή παροχή υπηρεσιών προϋπολογισμού άνω των 200.000 Ευρώ ανά πρόγραμμα εφαρμόζονται οι κείμενες διατάξεις.

Άρθρο 6

Συμβάσεις εκτέλεσης έργων

Για έργα προϋπολογισμού μέχρι 5.000.000 Ευρώ ανά πρόγραμμα εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου.

Για έργα προϋπολογισμού από 5.000.000 Ευρώ και άνω εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις της παραγράφου 2 του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρο 7

Σύναψη συμβάσεων στο εξωτερικό

Συμβάσεις για προμήθειες, παροχή υπηρεσιών και έργα εκτός Ελλάδας συνάπτονται από εκπροσώπους των αρμόδιων φορέων εκτέλεσης ή από τους κατά τόπον αρμόδιους των ελληνικών διπλωματικών ή προξενικών αρχών ή από τους κατά τόπον αρμόδιους των Γραφείων Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (Ο.Ε.Υ.) ύστερα από εξουσιοδότηση του Υπουργού ή του Διοικητή του Οργανισμού, που είναι αρμόδιοι για την εκτέλεση του Προγράμματος.

Άρθρο 8

Προσωπικό Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας στο εξωτερικό

1. Για την εκτέλεση προγραμμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, Υπουργεία ή Οργανισμοί επιτρέπεται να αποστέλλουν στη χώρα που εκτελείται το πρόγραμμα προσωπικό τους. Εμπειρογνώμονες που προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα μπορούν να αποσταλούν ύστερα από επιλογή τους.

2.Επιτρέπεται η αποστολή υπαλλήλων του Δημοσίου ή του ευρύτερου δημόσιου τομέα και η παραμονή του στο εξωτερικό με τοποθέτηση στην εκεί Πρεσβεία ή Γραφείο Ο.Ε.Υ. κατά περίπτωση, σύμφωνα με τη φύση και τους στόχους του προγράμματος. Το προσωπικό υπάγεται στον προϊστάμενο της Πρεσβείας ή του Γραφείου Ο.Ε.Υ. και αναφέρεται στο Υπουργείο του για θέματα που σχετίζονται με την πορεία εκτέλεσης των προγραμμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας.

Άρθρο 9

Παρακολούθηση της Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας

Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας συγκροτούνται Ομάδες Εργασίας για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Παρακολούθησης και Διαχείρισης του Πενταετούς Προγράμματος Αναπτυξιακής Συνεργασίας 1997-2001 και των αντίστοιχων προγραμμάτων μεταγενέστερων ετών. Στη σύνθεση των επιτρέπεται να συμμετέχουν και υπάλληλοι από άλλα Υπουργεία ή Οργανισμούς, οι οποίοι κέκτηνται της απαιτούμενης τεχνογνωσίας και εμπειρίας, καθώς και εξωτερικοί εμπειρογνώμονες. Οι πιο πάνω υπάλληλοι ορίζονται από τον αρμόδιο Υπουργό. Το αντικείμενο εργασίας των ομάδων καθορίζεται με την πιο πάνω απόφαση και δύναται να περιλαμβάνει το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση, τον έλεγχο, την αξιολόγηση και τον απολογισμό των προγραμμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΡΥΘΜΙΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 10

Άσκηση Πολιτικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας μέσω Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Το Υπουργείο Εξωτερικών είναι αρμόδιο για το συντονισμό των δράσεων που εκτελούνται από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο) και που αποβλέπουν σε αναπτυξιακούς σκοπούς ή στην παροχή επείγουσας ανθρωπιστικής ή επισιτιστικής βοήθειας σε περίπτωση φυσικών καταστροφών ή άλλων έκτακτων καταστάσεων.

Άρθρο 11

Ορισμός – Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο.

1.Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.), υπό την έννοια του παρόντος νόμου, είναι μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που έχουν ως αντικείμενο κυρίως την παροχή ανθρωπιστικής, επισιτιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας προς τους πληθυσμούς αναπτυσσόμενων χωρών, προκειμένου να συντελέσουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη αυτών των χωρών.

2.Η Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών (Υ.Δ.Α.Σ.) τηρεί το Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο..

3.Μη Κυβερνητική Οργάνωση εγγράφεται στο Ειδικό Μητρώο ύστερα από αίτηση της και εφόσον πληρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α. Έχει κατατεθεί το Καταστατικό της Οργάνωσης στην Υ.Δ.Α.Σ..

β. Προβλέπεται από το Καταστατικό της Οργάνωσης ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας της και το αντικείμενό της είναι σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1.

γ. Η δράση της Οργάνωσης δεν εξαρτάται από κανένα δημόσιο ή ιδιωτικό οργανισμό κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

δ. Για Μ.Κ.Ο που χρηματοδοτούνται από άλλα Υπουργεία εκτός από το Υπουργείο Εξωτερικών ή από φορείς με κονδύλια προερχόμενα από τον Κρατικό Προϋπολογισμό για δράσεις Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας προς τρίτες χώρες απαιτείται πριν από τη χρηματοδότησή τους να είναι εγγεγραμμένες στο Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο. που τηρεί η Υ.Δ.Α.Σ., καθώς και σύμφωνη γνώμη της Υπηρεσίας αυτής.

Άρθρο 12

Εκτέλεση Προγραμμάτων Μ.Κ.Ο.

1.Δημόσιοι φορείς εκτέλεσης προγραμμάτων Αναπτυξιακής Συνεργασίας, στους οποίους διατίθενται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό πιστώσεις για την εκτέλεση των προγραμμάτων αυτών, επιτρέπεται να χρηματοδοτούν προγράμματα Μ.Κ.Ο. για την παροχή βοήθειας όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 10.

2.Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που χρηματοδοτούνται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό για την εκτέλεση συγκεκριμένων προγραμμάτων βοήθειας υποχρεούνται κατά το πέρας κάθε προγράμματος να προβαίνουν στην υποβολή λεπτομερών εκθέσεων περί της εκτελέσεως του προγράμματος και δικαιολογητικών για τις γενόμενες δαπάνες, απολογιστικό και για το σύνολο δαπανών, λαμβανομένων υπόψη και των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα αποστολής. Σε περίπτωση μακροχρόνιου προγράμματος οι Μ.Κ.Ο. έχουν υποχρέωση σε υποβολή προόδου κάθε εξάμηνο. Οι εκθέσεις αυτές υποβάλλονται στην Υ.Δ.Α.Σ. του Υπουργείου Εξωτερικών

3.Σε περιπτώσεις επείγουσας ανάγκης παροχής επισιτιστικής βοήθειας, οι φορείς υλοποίησης προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας δύναται να προβαίνουν στην εκτέλεση προγραμμάτων μέσω ελληνικών Μ.Κ.Ο., μετά από σύναψη σχετικής σύμβασης και με μεταβίβαση των σχετικών πιστώσεων στους ανωτέρω οργανισμούς.

4.Με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών συνίσταται Επιτροπή Πιστοποίησης και Αξιολόγησης των Μ.Κ.Ο.. Έργο της Επιτροπής αυτής είναι η πιστοποίηση της καταλληλότητας των προγραμμάτων, ο σχεδιασμός, καθώς και η αξιολόγηση αυτών. Η σύσταση της Επιτροπής είναι εννεαμελή και δύναται να συμμετέχουν υπηρεσιακά στελέχη του Υπουργείου Εξωτερικών, τα οποία διαθέτουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία και εμπειρία, καθώς και εξωτερικοί εμπειρογνώμονες.

5.Μέχρι το τέλος του 1999, η Υ.Δ.Α.Σ., μέσω τη Επιτροπής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης, θα εκπονήσει ειδικό ενημερωτικό οδηγό, στον οποίο θα περιλαμβάνονται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις και τα κριτήρια για τη χρηματοδότηση των Μ.Κ.Ο. από πόρους του Κρατικού Προϋπολογισμού.

Άρθρο 13

Φορολογικές απαλλαγές

1.Δωρεές, εισφορές σε είδος ή χρήματα προς τις Μ.Κ.Ο. απαλλάσσονται του φόρου του άρθρου 43 του ν.δ.118/1973.

2.Υλικό που εισάγεται στην Ελλάδα προκειμένου να επανεξαχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος Μ.Κ.Ο. για την παροχή βοήθειας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 10, απαλλάσσεται από φόρους και δασμούς. Με απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών και Οικονομικών καθορίζεται η διαδικασία που τηρείται για τη εφαρμογή της διατάξεως αυτής.

3.Υλικά παντός είδους που εξάγονται από την Ελλάδα στο πλαίσιο προγράμματος Μ.Κ.Ο. για την παροχή βοήθειας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 10, απαλλάσσεται από φόρους και δασμούς.

4.Με κοινή απόφαση του αρμόδιου Υπουργού και του Υπουργού Οικονομικών καθορίζεται, κατά παρέκκλιση των κειμένων διατάξεων περί δημοσίου λογιστικού, η διαδικασία χρηματοδότησης Μ.Κ.Ο. από κονδύλια των Υπουργείων προκειμένου να καλυφθεί η ανάγκη κατεπείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας σε αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και για λόγους έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών καταστροφών ή σοβαρών περιβαλλοντικών κινδύνων.

Άρθρο 14

Συμμετοχή σε Προγράμματα Μ.Κ.Ο. στο εξωτερικό

1.Υπάλληλοι του Δημοσίου ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και ιδιωτικού δικαίου του δημοσίου τομέα κατά την έννοια του ν.1256/1982, όπως έχει έκτοτε τροποποιηθεί με οποιαδήποτε υπηρεσιακή σχέση, καθώς και μόνιμα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας που μετέχουν εθελοντικά σε αποστολές Μ.Κ.Ο. για την παροχή βοήθειας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 10 του παρόντος νόμου, επιτρέπεται να λάβουν άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας μέχρι δύο (2) ετών που μπορεί να ανανεωθεί. Η άδεια χορηγείται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εξωτερικών και του αρμόδιου Υπουργού, ύστερα από εισήγηση της οικείας Μ.Κ.Ο. και σύμφωνη γνώμη της Υ.Δ.Α.Σ.

2.Υπάλληλοι νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που δεν ανήκουν στο δημόσιο τομέα οι οποίοι μετέχουν σε αποστολές Μ.Κ.Ο. για την παροχή βοήθειας, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 10 του παρόντος νόμου και που διαθέτουν σχετική άδεια των προϊσταμένων τους διατηρούν πλήρη τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα, ως και το δικαίωμα επανόδου στη θέση εργασίας τους μετά τη λήξη της αποστολής. Η συμμετοχή αυτή βεβαιώνεται με υπεύθυνη δήλωση της οικείας Οργάνωσης και της Υ.Δ.Α.Σ..

Άρθρο 15

Κίνητρα εθελοντικής συμμετοχής σε προγράμματα Μ.Κ.Ο.

Η Ε.Δ.Ο.Σ., μετά από πρόταση της Υ.Δ.Α.Σ., απονέμει τιμητικές διακρίσεις σε άτομα μέλη Μ.Κ.Ο., σε Μ.Κ.Ο., σε χορηγούς Μ.Κ.Ο. ως αναγνώριση επιτυχημένων προσπαθειών, αλλά και ως ενίσχυση της κοινωνικής ευαισθησίας και του πνεύματος εθελοντικής προσφοράς.

Άρθρο 16

Θέματα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας

Στους έφεδρους αξιωματικούς οπλίτες και οπλίτες από την εφεδρεία, μπορεί να χορηγείται ειδική άδεια μέχρι τριάντα (30) ημερών συνολικά, εφόσον είναι εγγεγραμμένοι ως μέλη Μ.Κ.Ο. και η συμμετοχή τους σε προγράμματα Μ.Κ.Ο. για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κρίνεται αναγκαία.

Άρθρο 17

Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή για Θέματα Μ.Κ.Ο.

1. Συνίσταται στο Υπουργείο Εξωτερικών Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή για Θέματα Μ.Κ.Ο.. Η Επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο Υπουργός Εξωτερικών που αναπληρώνεται από το νόμιμο κάθε φορά αναπληρωτή του. Ως μέλη της Επιτροπής δύναται να συμμετέχουν εκπρόσωποι των αρμόδιων κάθε φορά Υπουργείων και των λοιπών φορέων εκτέλεσης προγραμμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, εκπρόσωποι των Μ.Κ.Ο., του ιδιωτικού τομέα, καθώς και άλλων σχετικών φορέων, που έχουν αναλάβει ή προτίθενται να αναλάβουν δράσεις διεθνούς ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας και διακεκριμένες προσωπικότητες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και το εξωτερικό και διαθέτουν σημαντική εμπειρία στον τομέα.

2. Η Επιτροπή συνεδριάζει ανά εξάμηνο ή εκτάκτως εφόσον επιβάλλεται από τις περιστάσεις.

Άρθρο 18

Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.)

1. Συνίσταται ως ανεξάρτητη υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών, υπαγόμενη απευθείας στον Υπουργό Εξωτερικών, Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.) με τον ξενόγλωσσο τίτλο “Hellenic International Development Cooperation Department” (Hellenic Aid).

α. Γενική αρμοδιότητα της Υ.Δ.Α.Σ. είναι η εποπτεία, ο συντονισμός και η προώθηση των δράσεων και προγραμμάτων επείγουσας ανθρωπιστικής, επισιτιστικής ή άλλης μορφής βοήθειας, καθώς και βοήθειας αναδιάρθρωσης και αποκατάστασης των αναπτυσσόμενων χωρών, που προωθούνται μέσω Μ.Κ.Ο.

β. Η Υ.Δ.Α.Σ. διαχειρίζεται αφ' ενός το σύνολο των πόρων της αναπτυξιακής συνεργασίας που εγγράφονται για το σκοπό αυτό στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εξωτερικών και αφ' ετέρου πόρους ή δωρεές που της μεταβιβάζονται από Υπουργεία, Οργανισμούς και δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Επίσης, είναι αρμόδια για τη διαχείριση και το συντονισμό προγραμμάτων των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το συντονισμό προγραμμάτων των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Εξωτερικών.

2.Ειδικότερα η Υ.Δ.Α.Σ.:

α. Είναι αρμόδια για τη χρηματοδότηση των δράσεων ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας κατά το άρθρο 10 του παρόντος και εποπτεύει και συντονίζει την εκτέλεσή τους στις αναπτυσσόμενες χώρες.

β. Ενισχύει την ελληνική συμμετοχή σε προγράμματα αναπτυξιακής συνεργασίας Μ.Κ.Ο. της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άλλων πολυμερών διεθνών οργανισμών και ιδιαίτερα προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας που χρηματοδοτούνται από το European Community Humanitarian Office (ECHO).

γ. Εισηγείται στην Ε.Δ.Ο.Σ., προτάσεις για τη συγκέντρωση της διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας που προωθείται μέσω Μ.Κ.Ο. σε συγκεκριμένες χώρες ή τομείς προτεραιότητας.

δ. Εγκρίνει την εγγραφή Μ.Κ.Ο. στο Ειδικό Μητρώο που προβλέπεται στο άρθρο 11 του παρόντος νόμου.

ε. Προτείνει την ανάληψη πρωτοβουλιών σε αναπτυσσόμενες χώρες μέσω της συμμετοχής Μ.Κ.Ο. ή άλλων συναφών φορέων.

στ. Οι δημόσιοι φορείς εκτέλεσης προγραμμάτων Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας δύνανται να μεταβιβάζουν μέρος των πιστώσεών τους για προγράμματα επισιτιστικής και ανθρωπιστικής βοήθειας στο Υπουργείο Εξωτερικών, για την Υ.Δ.Α.Σ., εφόσον, κατά την κρίση τους, η στενή συνεργασία της Υ.Δ.Α.Σ. με ελληνικές Μ.Κ.Ο. δύναται να αποτελέσει πρόσφορο μέσο για την επιτυχή μερική ή ολική εκτέλεση συγκεκριμένων προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας.

ζ. Με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών και του αρμόδιου Υπουργού επιτρέπεται η απόσπαση στην Υ.Δ.Α.Σ. εξειδικευμένου προσωπικού από το Δημόσιο ή τον Ευρύτερο Δημόσιο Τομέα για παροχή εξειδικευμένης υπηρεσίας. Επίσης είναι δυνατή η απόσπαση υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα του ECHO.

3.Της Υ.Δ.Α.Σ. προΐσταται Γενικός Διευθυντής, καθώς και ο αναπληρών αυτόν Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής που είναι μετακλητοί υπάλληλοι. Τη Γενική Διεύθυνση της Υ.Δ.Α.Σ. επικουρούν και τέσσερις (4) Σύμβουλοι που προέρχονται είτε από το Υπουργείο Εξωτερικών είτε από άλλους διεθνείς ή ελληνικούς δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και διαθέτουν μεταπτυχιακές σπουδές και τουλάχιστον πενταετή εμπειρία στον τομέα.

Οι Διευθύνσεις της Υ.Δ.Α.Σ. είναι οι εξής:

- α. Διεύθυνση Επείγουσας Ανθρωπιστικής Βοήθειας
- β. Διεύθυνση Βοήθειας Αναδιάρθρωσης, Αποκατάστασης και Ανάπτυξης
- γ. Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού και Γεωγραφικής Πολιτικής
- δ. Διεύθυνση Μ.Κ.Ο., Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης και Αξιολόγησης
- ε. Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών
- στ. Διεύθυνση Διοικητικών και Οικονομικών Υπηρεσιών.

Επικεφαλής των Διευθύνσεων μπορούν να τοποθετηθούν, με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών, ανώτεροι υπάλληλοι Υπουργείων ή δημόσιων φορέων ή άτομα που υπηρετούν ή έχουν υπηρετήσει σε διεθνείς οργανισμούς ή σε όργανα και υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ επικεφαλής της Διεύθυνσης (δ) μπορεί να τοποθετηθεί με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών, και ειδικός επιστήμονας ή άλλο εξειδικευμένο στέλεχος δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, το οποίο να διαθέτει πενταετή τουλάχιστον εμπειρία στον τομέα της οργάνωσης και λειτουργίας των αναπτυξιακών κυρίως Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

4.Παράλληλα, για τον αποτελεσματικότερο συντονισμό των εθνικών ενεργειών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άλλων διεθνών οργανισμών, οι εκπρόσωποι της Υ.Δ.Α.Σ., συμμετέχουν και:

- α. στα Συμβούλια Υπουργών Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα Συμβούλια των γεωγραφικών περιοχών Λατινικής Αμερικής, Αφρικής και Ασίας, καθώς και σε οποιοδήποτε Συμβούλιο κρίνεται αναγκαίο,
- β. στις γεωγραφικές ή άλλου χαρακτήρα επιτροπές ή ομάδες εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη DAC, ή άλλων διεθνών οργανισμών και φορέων της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας.

5.Με Προεδρικό Διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εξωτερικών, καθορίζεται η οργάνωση, η διόρθωση, η στελέχωση, η χρηματοδότηση και εν γένει λειτουργία της Υ.Δ.Α.Σ. κατά τρόπο που διασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη

εκτέλεση της πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας, μέσω Μ.Κ.Ο., των δράσεων επείγοντος χαρακτήρα.

Άρθρο 19

Ρύθμιση Θεμάτων της Επιτροπής Οργάνωσης και Συντονισμού των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων της Ελλάδας

1. Η Ε.Δ.Ο.Σ. επιλύει τα αναφερόμενα προβλήματα κατά την εκτέλεση των δράσεων της Εθνικής Πολιτικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας.

2. Ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας εντός του Οκτωβρίου εκάστου έτους υποβάλλει στην Ε.Δ.Ο.Σ. την ετήσια έκθεση της Ελληνικής Διμερούς και Πολυμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας χρήσεως του προηγούμενου οικονομικού έτους.

Η Ε.Δ.Ο.Σ. υποβάλλει στη Βουλή εντός του Νοεμβρίου εκάστου έτους την ετήσια έκθεση της Ελληνικής Διμερούς και Πολυμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας.

Άρθρο 20

Διάρκεια λειτουργίας Επιτροπής Παρακολούθησης και Διαχείρισης του Πενταετούς Προγράμματος 1997-2001

1. Η Επιτροπή Παρακολούθησης και Διαχείρισης του πενταετούς προγράμματος αναπτυξιακής συνεργασίας 1997-2001 και οι Ομάδες Εργασίας, που προβλέπονται στο άρθρο 4 παρ.2 του ν.2515/1997 (ΦΕΚ 154 Α) και στο άρθρο 9 του παρόντος νόμου, συνεχίζουν να λειτουργούν και μετά το 2001, εφόσον συνεχίζεται η διάθεση κονδυλίων για την εκτέλεση των προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας.

2. Κάθε φορέας υποχρεούται να προβαίνει στην ετήσια αξιολόγηση του συνολικού προγράμματός του της Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας.

Οι ετήσιες εκθέσεις αξιολόγησης υποβάλλονται στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, το οποίο είναι αρμόδιο για τον έλεγχο των επί μέρους αξιολογήσεων των φορέων και για τη σύνταξη της συνολικής αξιολόγησης την οποία και υποβάλλει στη DAC. Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας ρυθμίζονται όλες οι διαδικασίες και λεπτομέρειες που διέπουν την αξιολόγηση – σύμφωνα με τις αρχές της DAC- των επί μέρους προγραμμάτων και έργων της Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας.

**ΦΕΚ Α' 193/6.9.2000 ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 224 «Για την
οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής
Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών».**

Άρθρο 1

Γενική αρμοδιότητα, ρόλος και επιχειρησιακή δραστηριότητα της ΥΔΑΣ

1.Η ΥΔΑΣ αποτελεί ανεξάρτητο αλλά αναπόσπαστο, σύμφωνα με τους σχετικούς ορισμούς του Ν.2594/98, οργανικό τμήμα του Υπουργείου Εξωτερικών, αντίστοιχο των άλλων Γενικών Διευθύνσεων του, υπαγόμενο κατευθείαν στον Υπουργό Εξωτερικών.

Αρμοδιότητα της Υ.Δ.Α.Σ. είναι η εποπτεία, ο συντονισμός και η προώθηση δράσεων και προγραμμάτων επείγουσας, ανθρωπιστικής επισιτιστικής ή άλλης μορφής βοήθειας καθώς και βοήθειας για την αναδιάρθρωση και αποκατάσταση υποδομών των αναπτυσσόμενων χωρών, που προωθούνται μέσω των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) ή άλλων συναφών οργανώσεων και ιδρυμάτων (Άρθρο 18 παρ.1.α του Ν.2731/99).

2.Για τη χρηματοδότηση των οργανώσεων αυτών απαιτείται: α)η εγγραφή τους στο Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο. της Υ.Δ.Α.Σ. και β)η έγκριση από αυτήν των προς χρηματοδότηση δράσεων ή προγραμμάτων τους, σύμφωνα με τα κριτήρια του «Ειδικού Οδηγού της Υ.Δ.Α.Σ.»

3.Για την άμεση υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας, η ΥΔΑΣ μπορεί να συνεργάζεται με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, καθώς και άλλα Υπουργεία και άλλους φορείς του Δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα.

4.Η ΥΔΑΣ, ως εθνικός ανθρωπιστικός και αναπτυξιακός μηχανισμός και φορέας, σύλληψης και κατάστρωσης της αναπτυξιακής στρατηγικής, εφαρμογής του προγραμματισμού, εποπτείας, συντονισμού και αξιολόγησης, προωθεί και συγχρηματοδοτεί προγράμματα τα οποία υλοποιούνται μέσω Μ.Κ.Ο. ή άλλων συναφών φορέων στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Άρθρο 2

Ρόλος και αρμοδιότητες του Γενικού Διευθυντή

1.Της ΥΔΑΣ προϊστάται Γενικός Διευθυντής και ο αναπληρών αυτόν Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής (Άρθρο 18 παρ.1.α του Ν.2731/99), οι οποίοι είναι αντίστοιχοι των ομοιοβάθμων τους του Υπουργείου των Εξωτερικών.

2.Ο Γενικός Διευθυντής είναι μετακλητός υπάλληλος, αποτελεί την ανώτατη υπηρεσιακή αρχή της ΥΔΑΣ, προΐσταται όλων των υπηρεσιών της και αναφέρεται κατευθείαν στον Υπουργό Εξωτερικών.

3.Ο Γενικός Διευθυντής ασκεί την γενική εποπτεία και παρακολούθηση της λειτουργίας του έργου της ΥΔΑΣ, την υλοποίηση των προτεραιοτήτων της εθνικής στρατηγικής, όσον αφορά τις δραστηριότητες της Υπηρεσίας, την ανάληψη πρωτοβουλιών και διεθνών συνεργασιών για την προώθηση των εθνικών συμφερόντων στον τομέα της ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας, την εγκαθίδρυση και διασφάλιση της ελληνικής παρουσίας στο πλαίσιο των σχετικών διεθνών δραστηριοτήτων, καθώς και την διεύρυνση του ρόλου, της εμβέλειας και της αποτελεσματικότητας των δράσεων της ΥΔΑΣ, σε συνάρτηση με τις ανάγκες της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Επιπλέον συντονίζει την πολιτική της διμερούς αναπτυξιακής συνεργασίας με την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο τη μέγιστη δυνατή απορρόφηση κοινοτικών πόρων και την ορθολογική αξιοποίησή τους.

4.Ο Γενικός Διευθυντής είναι αρμόδιος επίσης για την υπογραφή όλων των πράξεων, εγγράφων και συμβάσεων ή συμφωνιών που δημιουργούν υποχρεώσεις, δεσμεύουν και προκαλούν την εμπλοκή και συνεργασία της ΥΔΑΣ.

5.Ο Γενικός Διευθυντής εισηγείται τη σύσταση Επιτροπών και Ομάδων Εργασίας για θέματα που αφορούν την ανθρωπιστική και αναπτυξιακή συνεργασία, η συγκρότηση των Επιτροπών αυτών πραγματοποιείται με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών.

Άρθρο 3

Ρόλος, αρμοδιότητες και ευθύνες του αναπληρωτή Γενικού Διευθυντή

1.Ο Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής είναι μετακλητός υπάλληλος. Αναπληρώνει το Γενικό Διευθυντή σε όλα του τα καθήκοντα, εφόσον αυτός κωλύεται, και συνεργάζεται άμεσα και τον συνδράμει στο έργο του.

2.Ο Γενικός Διευθυντής και ο Αναπληρωτής του, αναλαμβάνουν από κοινού όλες τις πρωτοβουλίες για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της ΥΔΑΣ καθώς και για την διεύρυνση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών, της οποίας οι Μ.Κ.Ο. αποτελούν τη δυναμικότερη έκφρασή της.

3.Ο Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής έχει την ευθύνη να συνεργάζεται άμεσα με τις Διευθύνσεις της Υπηρεσίας και κυρίως τους Διευθυντές και τα άλλα υπηρεσιακά στελέχη. Επίσης να ενημερώνεται συστηματικά για όλα τα ανακύπτοντα προβλήματα

και να τηρεί ενήμερο τον προϊστάμενο του Γενικού Διευθυντή, καθώς και να υπογράφει, όλα τα σχετικά έγγραφα κωλυόμενου ή απουσιάζοντος του Γενικού Διευθυντή.

Άρθρο 4

Σύμβουλοι της Γενικής Διεύθυνσης

Την Γενική Διεύθυνση της ΥΔΑΣ επικουρούν τέσσερις (4) Σύμβουλοι της Γενικής Διεύθυνσης που ορίζονται για τριετή θητεία. Ως Σύμβουλος μπορεί να ορισθεί ανώτερο στέλεχος που προέρχεται είτε από το Υπουργείο Εξωτερικών είτε από άλλους διεθνείς ή δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και διαθέτει μεταπτυχιακές σπουδές και πενταετή τουλάχιστον εμπειρία στον τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής και ανθρωπιστικής συνεργασίας. Ο διορισμός τους πραγματοποιείται με κοινή απόφαση του Γενικού Γραμματέα Διοίκησης και Οργάνωσης του Υπουργείου Εξωτερικών και του Γενικού Διευθυντή της ΥΔΑΣ (Άρθρο 18 παρ.1.α του Ν.2731/99).

Άρθρο 5

Γραφείο τύπου

Στη Γενική Διεύθυνση λειτουργεί αυτοτελές Γραφείο Τύπου και Ενημέρωσης, το οποίο στελεχώνεται με κοινή απόφαση του Γενικού Γραμματέα Διοίκησης και Οργάνωσης και του Γενικού Διευθυντή.

Προϊστάμενος του Τμήματος ορίζεται διπλωματικός υπάλληλος με βαθμό Γραμματέα Πρεσβείας.

Το Γραφείο Τύπου και Ενημέρωσης προβάλλει το έργο της ΥΔΑΣ τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, συνεργαζόμενο με την Υπηρεσία Ενημέρωσης του Υπουργείου Εξωτερικών, καθώς και με εκπροσώπους των ελληνικών και ξένων ΜΜΕ.

Άρθρο 6

Βιβλιοθήκη

Ως αυτοτελές Τμήμα της Γενικής Διεύθυνσης λειτουργεί Βιβλιοθήκη, στην οποία συγκεντρώνονται ειδικές εκδόσεις και άρθρα αναφορικά με την ελληνική και διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία και ανθρωπιστική βοήθεια

Άρθρο 7

Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Μ.Κ.Ο.

Ο Διευθυντής της ΥΔΑΣ -4 συγκαλεί την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Μ.Κ.Ο. του άρθρου 17 του Ν.2731/99 ανά εξάμηνο ή εκτάκτως, εφόσον αυτό επιβάλλεται από τις περιστάσεις, υπό την προεδρία του Υπουργού των Εξωτερικών ή του οριζόμενου αναπληρωτή του.

Τα συμπεράσματα των συνεδριάσεων της Επιτροπής περιλαμβάνονται σε έκθεση, η οποία αποστέλλεται στη Μόνιμη Επιτροπή Εξωτερικών και Άμυνας της Βουλής των Ελλήνων.

Άρθρο 8

Ρόλος, αρμοδιότητες και ευθύνες των Διευθυντών

1.Επικεφαλής των έξι Διευθύνσεων της ΥΔΑΣ διορίζονται κατά το άρθρο 18 του Ν.2731/99 για τετραετή θητεία, με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών, μετά από γνώμη του Γενικού Γραμματέα Διοίκησης και Οργάνωσης, ανώτεροι υπάλληλοι Υπουργείων ή δημόσιων φορέων ή άτομα που υπηρετούν ή έχουν υπηρετήσει σε διεθνείς οργανισμούς ή σε όργανα και υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ επικεφαλής της ΥΔΑΣ-4 μπορεί να τοποθετηθεί με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών, και ειδικός επιστήμονας ή άλλο εξειδικευμένο στέλεχος δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, το οποίο να διαθέτει πενταετή τουλάχιστον εμπειρία στον τομέα της οργάνωσης και λειτουργίας των αναπτυξιακών κυρίως Μ.Κ.Ο.

2.Οι Διευθυντές της ΥΔΑΣ-1 και ΥΔΑΣ-2 μπορούν με εξουσιοδότηση του Γενικού Διευθυντή της ΥΔΑΣ να αναπληρώσουν τον κωλυόμενο Αναπληρωτή Γενικό Διευθυντή.

Άρθρο 9

ΥΔΑΣ-1 Διεύθυνση Επείγουσας Ανθρωπιστικής Βοήθειας

1.Είναι αρμόδια για όλες τις δράσεις, προγράμματα ή οποιαδήποτε άλλης μορφής έκτακτη βοήθεια που αποφασίζει να σταλεί σε χώρες, στην περίπτωση επειγουσών κρίσεων που προέρχονται από ανθρώπινη ή φυσική αιτία.

2.Συνεργάζεται με τα αρμόδια Υπουργεία, υπηρεσίες και δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, συντονίζει τη συλλογή, αποστολή και διάθεση της πάσης μορφής ανθρωπιστικής βοήθειας σε αναπτυσσόμενες χώρες και περιοχές που αντιμετωπίζουν ανθρωπιστικές κρίσεις και μετατοπίσεις πληθυσμών και εποπτεύει την υλοποίηση των αντίστοιχων δράσεων και προγραμμάτων. Ειδικότερα συνεργάζεται με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και με κάθε άλλο

δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα. Προωθεί και στηρίζει τη συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ECHO), και τις ελληνικές Μ.Κ.Ο. και κυρίως ενημερώνει άμεσα όλες τις ενδιαφερόμενες Μ.Κ.Ο., καθώς και άλλους συναφείς φορείς για την ανάγκη άμεσης δραστηριοποίησης τους, ώστε να αναλάβουν να υλοποιήσουν με τη συνδρομή της ΥΔΑΣ, δράσεις και προγράμματα καθώς και αποστολή βοήθειας στις πληγείσες χώρες ή περιοχές.

3.Η Διεύθυνση είναι υπεύθυνη σε συνεργασία με την ΥΔΑΣ-5 για τον ποιοτικό έλεγχο, την ποσότητα και το είδος των αποστελλομένων προϊόντων. Τα αποστελλόμενα προϊόντα πάντως πρέπει να είναι συμβατά με τα διεθνή πρότυπα και την επικρατούσα διεθνή πρακτική, και πρέπει να ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες και τις συνήθειες των πληθυσμών στους οποίους χορηγούνται.

4.Ο Διευθυντής της ΥΔΑΣ-1 ή ο αναπληρωτής του συμμετέχει σε όλες τις συναντήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ECHO) ή σε συναντήσεις που άπτονται ζητημάτων ανθρωπιστικής βοήθειας και διενεργούνται στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών.

Άρθρο 10

ΥΔΑΣ-2 Διεύθυνση Βοήθειας, Αναδιάρθρωσης, Αποκατάστασης και Ανάπτυξης

1.Η ΥΔΑΣ-2 είναι αρμόδια για όλες τις δράσεις ή προγράμματα οποιασδήποτε μορφής για την ανασυγκρότηση και βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πληθυσμών, με στόχο τη βαθμιαία και ομαλή ενσωμάτωσή τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της χώρας. Ιδιαίτερη μέριμνα αποδίδεται στα προγράμματα περιβαλλοντικής προστασίας και κυρίως καταπολέμησης και εξάλειψης της φτώχειας.

2.Ενισχύει, συντονίζει και επικουρεί τις Μ.Κ.Ο. και τους άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών για να αναλάβουν έργα, δράσεις, ή προγράμματα σε αναπτυσσόμενες χώρες ή περιοχές και παρακολουθεί και εποπτεύει την υλοποίηση τους.

Άρθρο 11

ΥΔΑΣ-3 Διεύθυνση Γεωγραφικής Πολιτικής και Στρατηγικού Σχεδιασμού

1.Η ΥΔΑΣ-3 σε άμεση συνεργασία με τις άλλες Διευθύνσεις της ΥΔΑΣ, φροντίζει για την εκπροσώπηση της Υπηρεσίας, ιδίως:

-Σε όλες τις Ομάδες Εργασίας του τομέα Ανθρωπιστικής και Αναπτυξιακής Συνεργασίας, τις σχετικές Γεωγραφικές Ομάδες Εργασίας των εξωτερικών σχέσεων της Ε.Ε., του ΟΟΣΑ, (DAC), καθώς και άλλων Διεθνών Οργανισμών.

Άρθρο 12

ΥΔΑΣ-4 Διεύθυνση Μ.Κ.Ο., Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης και Αξιολόγησης

1. Η ΥΔΑΣ-4 είναι αρμόδια για την με κάθε τρόπο ενίσχυση των υπαρχόντων κυρίως αναπτυξιακών Μ.Κ.Ο. και φροντίζει για τη συστηματική ενημέρωση και εμπέδωση και ανάπτυξη του εθελοντισμού στη νεολαία και στην ελληνική κοινωνία των πολιτών, με στόχο τη δημιουργία νέων Μ.Κ.Ο. ή άλλων συναφών οργανώσεων και αναπτυξιακών δικτύων. Η Διεύθυνση αυτή εποπτεύει τις δράσεις και τα προγράμματα που αφορούν την αναπτυξιακή, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας.

Άρθρο 13

ΥΔΑΣ-5 Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών

1. Η ΥΔΑΣ-5 επιτελεί χρέη τεχνικού συμβούλου της Γενικής Διεύθυνσης. Η Διεύθυνση αυτή είναι αρμόδια για την προκήρυξη διαγωνισμών και μελετών, τη συγγραφή των όρων και την υπογραφή των συμβάσεων, τον έλεγχο της εξέλιξης των τεχνικών έργων και υποδομών που προωθούνται από την ΥΔΑΣ. Η Διεύθυνση παρέχει επίσης την αναγκαία τεχνική υποστήριξη στις Μ.Κ.Ο. που έχουν αναλάβει ανθρωπιστική ή αναπτυξιακή δράση, εφόσον οι τελευταίοι στερούνται της δυνατότητας αυτής ή δεν έχουν επαρκή μέσα για την επίτευξη παρόμοιων στόχων. Η βοήθεια αυτή παρέχεται με πρωτοβουλία των Μ.Κ.Ο. και στο πλαίσιο των δυνατοτήτων της.

Άρθρο 14

ΥΔΑΣ-6 Διεύθυνση Διοικητικών και Οικονομικών Υπηρεσιών

1. Η ΥΔΑΣ-6 είναι αρμόδια για θέματα προσωπικού, διοικητικών και οικονομικών υποθέσεων της ΥΔΑΣ.

Άρθρο 15

Συνεργασία μεταξύ ΥΔΑΣ, Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών και των Αρχών του Εξωτερικού

1. Η ΥΔΑΣ, ως όργανο άσκησης εξωτερικής πολιτικής, οφείλει να συνεργάζεται στενά με τις Διευθύνσεις της Κεντρικής Υπηρεσίας, καθώς και τις Αρχές του Εξωτερικού, ιδιαίτερα αυτές στις οποίες πραγματοποιούνται δράσεις ή προγράμματα ελληνικών Μ.Κ.Ο., καθώς και σε αυτές που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πλευράς της διεθνούς ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής διπλωματίας και πολιτικής. Πρέπει να

υπάρχει στενή αμφίδρομος ενημέρωση και συνεργασία, για οτιδήποτε αφορά τον τομέα της ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας των χωρών διαπίστευσης των Αρχών του Εξωτερικού, τις προσπάθειες, τα μέσα και τα τομεακά προγράμματα βιώσιμης ανάπτυξης στις χώρες αυτές, τις προσπάθειες καταπολέμησης της φτώχειας και ενσωμάτωσης τους στο διεθνές εμπόριο, καθώς και τα προγράμματα που προωθούν τα κράτη – μέλη της Ε.Ε., των άλλων κρατών και των Διεθνών Οργανισμών.

Άρθρο 16

Συνεργασία της ΥΔΑΣ και των Διεθνών Οργανισμών

1. Για την ενίσχυση της συνεργασίας με τους διεθνείς οργανισμούς και ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Γενικός Διευθυντής ή ο Αναπληρωτής του, μπορούν να προτείνουν την απόσπαση υπαλλήλων της ΥΔΑΣ στις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ECHO. Η απόσπαση πραγματοποιείται σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών, μετά από γνώμη του Γενικού Γραμματέα Διοίκησης και Οργάνωσης και πρόταση του Γενικού Διευθυντή της ΥΔΑΣ. Επίσης, μπορούν να αποσπώνται υπάλληλοι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ECHO, στις Υπηρεσίες της ΥΔΑΣ, για χρόνο ο οποίος δεν θα υπερβαίνει την τριετία.

2. Υπάλληλοι της ΥΔΑΣ μπορούν να αποστέλλονται επίσης για τη βελτίωση της εμπειρίας τους και της τεχνικής τους κατάρτισης σε αντίστοιχες προς την ΥΔΑΣ υπηρεσίες των Κρατών –Μελών της Ε.Ε. ή άλλων Κρατών, καθώς και να συμμετέχουν σε εν εξελίξει προγράμματα σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Άρθρο 17

Συμβάσεις Έργου- Αποσπάσεις στην ΥΔΑΣ

1. Με βάση το άρθρο 18 παρ.3 του Ν.2731/99, στην ΥΔΑΣ μπορεί να προσληφθεί ειδικευμένο προσωπικό με σύμβαση έργου σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 του Ν.2527/99.

2. Με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, επιτρέπεται η απόσπαση στην ΥΔΑΣ εξειδικευμένου προσωπικού από το Δημόσιο ή τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, για την παροχή εξειδικευμένης υπηρεσίας. Η απόσπαση πραγματοποιείται μετά από γνώμη του Γενικού Διευθυντή της ΥΔΑΣ. Η απόσπαση ισχύει για ένα έτος και μπορεί να ανανεώνεται.

Άρθρο 18

Η Δημιουργία και Τήρηση του «Ειδικού Μητρώου Μ.Κ.Ο.» της ΥΔΑΣ, καθώς και Βασικά Κριτήρια Εγγραφής των σε αυτό

1. Για την χρηματοδότηση των Μ.Κ.Ο. από τα Υπουργεία και τους Δημόσιους φορείς που χρησιμοποιούν πόρους του κρατικού προϋπολογισμού, είναι αναγκαία η εγγραφή των Μ.Κ.Ο. και των συναφών φορέων στο «Ειδικό Μητρώο των Μ.Κ.Ο.», το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 11, παρ.2 του Ν.2731/99.

2. Το «Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο.» αποτελεί τμήμα της ΥΔΑΣ-4, όπου και τηρείται ειδικό επίσημο βιβλίο και καταχωρούνται όλες οι Μ.Κ.Ο. που πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, μετά από σχετικό αίτημά τους και υποβολή πλήρους φακέλου με τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

Άρθρο 19

Διαδικασία Εγγραφής στο «Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο.»

1. Η εγγραφή Μ.Κ.Ο. στο «Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο.» του άρθρου 11 του Ν. 2731/99 πραγματοποιείται με απόφαση του Γενικού Διευθυντή της ΥΔΑΣ, κατόπιν αιτήσεως της ενδιαφερόμενης Μ.Κ.Ο., εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζονται στην παρ.3 του άρθρου 11 του Ν. 2731/99.

2. Η απόφαση για την εγγραφή στο «Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο.» λαμβάνεται εντός αποκλειστικής προθεσμίας 30 ημερών από την υποβολή της σχετικής αιτήσεως, στην ΥΔΑΣ-4.

Άρθρο 20

Αρμοδιότητες της «Επιτροπής, Πιστοποίησης και Αξιολόγησης των Μ.Κ.Ο.»

1. Η «Επιτροπή, Πιστοποίησης και Αξιολόγησης των Μ.Κ.Ο.» έχει ως κύρια αρμοδιότητα την εξέταση και αξιολόγηση όλων των δράσεων και προγραμμάτων των Μ.Κ.Ο. ή συναφών φορέων την κοινωνίας των πολιτών που χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Εξωτερικών ή άλλα Υπουργεία ή φορείς του Δημοσίου που διαχειρίζονται πόρους της διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας.

2. Οι Μ.Κ.Ο. οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού από άλλα Υπουργεία και φορείς που διαχειρίζονται πιστώσεις της διμερούς αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας υποχρεούνται:

Α) να είναι εγγεγραμμένοι στο «Ειδικό Μητρώο» της ΥΔΑΣ.

Β) να υποβάλλουν το προς συγχρηματοδότηση πρόγραμμα στην «Επιτροπή Πιστοποίησης και Αξιολόγησης της ΥΔΑΣ» για τη σύμφωνη γνώμη αυτής. Η σύμφωνη

γνώμη διαβιβάζεται το ταχύτερο στο αρμόδιο Υπουργείο ή φορέα, καθώς και στην ενδιαφερόμενη Μ.Κ.Ο.

3. Η Επιτροπή αποφαινεται εντός αποκλειστικής προθεσμίας τριάντα (30) εργασίμων ημερών από της καταθέσεως του πλήρους φακέλου του προς χρηματοδότηση προγράμματος στην ΥΔΑΣ και εφόσον προηγουμένως έχει περατωθεί η διαδικασία της ενδιαφερόμενης Μ.Κ.Ο., στο «Ειδικό Μητρώο Μ.Κ.Ο.» της ΥΔΑΣ.

Άρθρο 21

Προϋποθέσεις Χρηματοδότησης Προγραμμάτων Μ.Κ.Ο. από την ΥΔΑΣ

A. Προγράμματα Ανθρωπιστικής Βοήθειας

1. Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων ανθρωπιστικής βοήθειας μπορεί να φθάσει και στο 100% του συνολικού κόστους του προγράμματος.

Με την υπογραφή της σύμβασης, η ΥΔΑΣ καταβάλλει ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 60-80% του συνολικού κόστους του προγράμματος. Η αποπληρωμή του υπόλοιπου ποσοστού του προγράμματος γίνεται εντός ενός μηνός από την κατάθεση της τελικής εκθέσεως υλοποίησης του προγράμματος από την Μ.Κ.Ο., την έγκρισή της και μετά την έγκριση των παραστατικών των δαπανών από την ΥΔΑΣ.

2. Η χρονική διάρκεια των δράσεων και προγραμμάτων αυτών δεν ξεπερνά τους έξι (6) μήνες. Ωστόσο, ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες θα κρίνεται και η δυνατότητα παράτασής τους.

Για την έγκριση των προγραμμάτων στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας, θα λαμβάνεται υπόψη η διαχειριστική και διοικητική ικανότητα της Μ.Κ.Ο., η ύπαρξη αξιόπιστου τοπικού εταίρου, καθώς και η συμβατότητα του προγράμματος με τις προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

3. Σε κάθε περίπτωση τα προγράμματα αυτά πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις άμεσες ανάγκες, τις τοπικές συνθήκες του πληθυσμού και τα ήθη και τα έθιμα της χώρας εντός της οποίας υλοποιούνται.

B. Προγράμματα Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας

1. Το ποσοστό της συγχρηματοδότησης της ΥΔΑΣ ανέρχεται στο 50% και σε καμία περίπτωση δεν ξεπερνά το 75% του συνολικού κόστους του προγράμματος. Η Μ.Κ.Ο. οφείλει να συμβάλει με το 15% τουλάχιστον του συνολικού κόστους του προγράμματος, το οποίο αντιπροσωπεύει την συμμετοχή της σε χρήμα και σε είδος.

2. Με την υπογραφή της σύμβασης μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, καταβάλλεται από την ΥΔΑΣ το 50% του εγκριθέντος ποσού για την έναρξη του προγράμματος. Κατά

την διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος και με την έγκριση της έκθεσης προόδου, η ΥΔΑΣ καταβάλλει το 30%. Η αποπληρωμή του υπολοίπου 20% γίνεται με την κατάθεση της τελικής έκθεσης του προγράμματος από την Μ.Κ.Ο., την έγκρισή της, καθώς και την έγκριση των παραστατικών των δαπανών από την ΥΔΑΣ.

3. Η διαφοροποίηση των ποσοστών χρηματοδότησης των δράσεων και προγραμμάτων των Μ.Κ.Ο. από την ΥΔΑΣ λαμβάνει υπόψη:

- α) την υλοποίηση του σε χώρες άμεσης προτεραιότητας της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής.
- β) τη σύμπραξη με νέους Μ.Κ.Ο., οι οποίοι δεν διαθέτουν την απαιτούμενη διεθνή εμπειρία για την υλοποίηση προγραμμάτων, και
- γ) τη διαχειριστική και διοικητική ικανότητα της Μ.Κ.Ο., την ύπαρξη αξιόπιστου τοπικού εταίρου, τη συμβατότητα του με τις προτεραιότητες της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας που θα πραγματοποιηθεί, καθώς και τη συμβολή του στις προσπάθειες εξάλειψης της φτώχειας.

4. Η ΥΔΑΣ-2 διατηρεί το δικαίωμα διακοπής της χρηματοδότησης του προγράμματος και της άμεσης αναστολής της εκτέλεσής του, σε περιπτώσεις που τίθενται κίνδυνο τα μέλη των Μ.Κ.Ο. ή κακής εκτέλεσης του.

5. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η χρηματοδότηση δράσεων και προγραμμάτων των Μ.Κ.Ο. ή συναφών οργανώσεων στο εσωτερικό της χώρας μας, εφόσον:

- α) αποτελούν μέρος ενός συνολικού προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης και μεταφοράς τεχνογνωσίας που πραγματοποιείται σε αναπτυσσόμενες χώρες.
- β) ενισχύουν τις συνεργασίες μεταξύ ελληνικών Μ.Κ.Ο., καθώς και άλλων φορέων της κοινωνίας των πολιτών της αποδέκτριας χώρας όπου υλοποιείται το κύριο μέρος της δράσης ή του προγράμματος που χρηματοδοτείται από την ΥΔΑΣ.
- γ) πραγματοποιούνται σε Χώρες και περιοχές που χαρακτηρίζονται ως προτεραιότητες της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Η ΥΔΑΣ προωθεί τέλος τη δημιουργία δικτύων συνεργαζόμενων με αυτήν ειδικών εμπειρογνομόνων, οργανώσεων και ιδρυμάτων για την προώθηση της αναπτυξιακής συνεργασίας.

Γ. Προγράμματα Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης

1. Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στην προώθηση της αναπτυξιακής εκπαίδευσης και στην ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινής γνώμης για τα προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών, στην ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών, στην

προώθηση του εθελοντισμού και στην δημιουργία στελεχών στον τομέα της αναπτυξιακής συνεργασίας.

2.Τα ποσοστά χρηματοδότησης από την ΥΔΑΣ των προγραμμάτων του τομέα είναι ίδια με αυτά που στοχεύουν στα προγράμματα της αναπτυξιακής συνεργασίας. Η ίδια συμμετοχή των Μ.Κ.Ο., ανέρχεται σε 15%, αποκλειστικά σε χρήματα.

Το συνολικό ποσοστό χρηματοδότησης δράσεων και προγραμμάτων του τομέα, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να ξεπερνά το 3% των συνολικών πόρων της ΥΔΑΣ που προέρχονται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Άρθρο 22

Συμμετοχή των Μ.Κ.Ο. σε προγράμματα της Ε.Ε. και άλλων Διεθνών Οργανισμών

1.Η ΥΔΑΣ έχει σαν στόχο τη βελτίωση της συμμετοχής ελληνικών και άλλων Μ.Κ.Ο. σε προγράμματα διμερούς αναπτυξιακής συνεργασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, καθώς και την αύξηση και ορθολογική διαχείριση των πόρων που διατίθενται από την Ελλάδα στον τομέα της διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας.

2.Βασική επιδίωξη της ΥΔΑΣ είναι η στήριξη και η ενίσχυση των ελληνικών Μ.Κ.Ο. που συμμετέχουν σε προγράμματα Ε.Ε., καθώς και άλλων διεθνών οργανισμών. Η ΥΔΑΣ υποχρεούται να συγχρηματοδοτεί τα προγράμματα ελληνικών Μ.Κ.Ο. που εγκρίνονται από την Ε.Ε. ή άλλους Διεθνείς Οργανισμούς. Το ποσοστό όμως της χρηματοδότησης αυτής, εξαρτάται από την ύπαρξη πιστώσεων και από τη συμβατότητα του με τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής.

3.Τα Υπουργεία και φορείς που διαχειρίζονται πόρους της διμερούς αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις σχετικές ρυθμίσεις του Προεδρικού Διατάγματος και ειδικότερα του άρθρου 14, όσον αφορά τη χρηματοδότηση προγραμμάτων και δράσεων Μ.Κ.Ο. σε τρίτες χώρες.

Άρθρο 23

Ανάγκη Διυπουργικού Συντονισμού και Συνεργασίας

Όλα τα Υπουργεία και φορείς που διαχειρίζονται πόρους του κρατικού προϋπολογισμού στο πλαίσιο της διμερούς αναπτυξιακής συνεργασίας, πρέπει να καταβάλουν συστηματικές προσπάθειες για την προώθηση του διυπουργικού συντονισμού και της συνεργασίας. Ειδικότερα, η ΥΔΑΣ θα πρέπει να συνεργάζεται στενά με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, με στόχο την αποτελεσματικότερη

χρησιμοποίηση των εθνικών πόρων και τη συμπληρωματικότητα των δράσεων και προγραμμάτων τους.

Άρθρο 24

Πόροι της ΥΔΑΣ για την εκπλήρωση της αποστολής της

1. Η ΥΔΑΣ διαχειρίζεται αφενός το σύνολο των πόρων της αναπτυξιακής συνεργασίας που εγγράφονται για το σκοπό αυτόν στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εξωτερικών και αφετέρου πόρους ή δωρεές που της μεταβιβάζονται από Υπουργεία, Οργανισμούς και δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς της ημεδαπής ή αλλοδαπής (άρθρο 18 παρ.1.β του Ν.2731/99).

2. Είναι αρμόδια για τη διαχείριση, τη συγχρηματοδότηση και τον συντονισμό προγραμμάτων των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες του υπουργείου Εξωτερικών (άρθρο 18 παρ.1.β του Ν.2731/99).

3. Οι δημόσιοι φορείς εκτέλεσης προγραμμάτων Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας, δύνανται να μεταβιβάζουν μέρος, των πιστώσεων τους για προγράμματα επισιτιστικής και ανθρωπιστικής βοήθειας στο Υπουργείο Εξωτερικών, για την ΥΔΑΣ, εφόσον κατά την κρίση τους, η στενή συνεργασία της ΥΔΑΣ με ελληνικές Μ.Κ.Ο., δύναται να αποτελέσει πρόσφορο μέσο για την επιτυχή μερική ή ολική εκτέλεση συγκεκριμένων προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας στις αναπτυσσόμενες χώρες (άρθρο 18 παρ.1.β του Ν.2731/99).

4. Επίσης, σε περιπτώσεις επείγουσας ανάγκης παροχής επισιτιστικής βοήθειας, οι φορείς υλοποίησης προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας, δύνανται να προβαίνουν στην εκτέλεση των προγραμμάτων μέσω ελληνικών Μ.Κ.Ο., μετά τη σύναψη σχετικής σύμβασης και με μεταβίβαση των σχετικών πιστώσεων στους ανωτέρω οργανισμούς.

Άρθρο 25

Διαδικασία έγκρισης της χρηματοδότησης δράσεων και προγραμμάτων από την ΥΔΑΣ

1. Για την έγκριση και χρηματοδότηση δράσεων και προγραμμάτων Μ.Κ.Ο. ή άλλων συναφών φορέων και αναπτυξιακών δικτύων, είναι αναγκαίο:

- να υποβληθεί από τις Μ.Κ.Ο. ο πλήρης φάκελος της προς χρηματοδότηση δράσης έργου ή προγράμματος, στην αρμόδια Διεύθυνση της ΥΔΑΣ.

-η αρμόδια Διεύθυνση να υποβάλει το ταχύτερο στην ΥΔΑΣ-4, η οποία έχει τη γραμματειακή υποστήριξη της «Επιτροπής Πιστοποίησης και Αξιολόγησης των Μ.Κ.Ο.» τον προς εξέταση φάκελο.

2. Η «Επιτροπή Πιστοποίησης και Αξιολόγησης των Μ.Κ.Ο.», αποφαίνεται εντός 30 ημερών σχετικά με το αίτημα χρηματοδότησης για τα προγράμματα αναπτυξιακής συνεργασίας. Για τα επείγοντα προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας, η Επιτροπή συνεδριάζει εκτάκτως και αποφασίζει άμεσα λόγω του επείγοντος χαρακτήρα των προγραμμάτων αυτών. Η Επιτροπή αποφαίνεται: α) θετικά ή β) αρνητικά και γ) ζητά συμπληρωματικές διευκρινήσεις και στοιχεία ώστε να μπορέσει να αποφανθεί οριστικά επί του αιτήματος.

3.Εφόσον η αίτηση χρηματοδότησης εγκριθεί, ο φάκελος επιστρέφει στην αρμόδια Διεύθυνση και αντίγραφο αυτού διαβιβάζεται στην ΥΔΑΣ-5, η οποία είναι αρμόδια για την υπογραφή της σχετικής σύμβασης με Μ.Κ.Ο.

4.Μετά την υπογραφή της σύμβασης, η ΥΔΑΣ-5 διαβιβάζει τη σύμβαση στην ΥΔΑΣ-6, η οποία καταβάλει την Μ.Κ.Ο. την πρώτη δόση του συνολικού ύψους της επιχορήγησης, εφόσον προηγουμένως έχει ελέγξει ότι η Μ.Κ.Ο. διαθέτει το 15% του συνολικού ύψους της χρηματοδότησης ως ίδια συνεισφορά σε είδος ή σε χρήμα.

Στον Υπουργό Εξωτερικών αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος Προεδρικού Διατάγματος.